

Hoteli grada Rijeke - povijesni razvoj

Cindrić, Margareta

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Civil Engineering / Sveučilište u Rijeci, Građevinski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:157:709372>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-22**

image not found or type unknown

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Civil Engineering - FCERI Repository](#)

image not found or type unknown

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
GRAĐEVINSKI FAKULTET**

Margareta Cindrić

**Hoteli grada Rijeke – povijesni razvoj
(*Hotels in the City of Rijeka - Historical Development*)**

Diplomski rad

Rijeka, 2021.

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
GRAĐEVINSKI FAKULTET**

**Specijalistički diplomski stručni studij
Graditeljstvo u priobalju i komunalni sustavi
Graditeljstvo u turizmu**

**Margareta Cindrić
JMBAG: 0114027232**

**Hoteli grada Rijeke - povijesni razvoj
(Hotels in the City of Rijeka - Historical Development)**

Diplomski rad

Rijeka, lipanj 2021.

Naziv studija: **Specijalistički diplomski stručni studij**

Znanstveno područje: Tehničke znanosti

Znanstveno polje: Arhitektura i urbanizam

Znanstvena grana: Povijest i teorija arhitekture i zaštita graditeljskog naslijeđa,
Arhitektonsko projektiranje

Tema diplomskog rada

HOTELI GRADA RIJEKE – POVIJESNI RAZVOJ
HOTELS IN THE CITY OF RIJEKA - HISTORICAL DEVELOPMENT

Kandidatkinja: **MARGARETA CINDRIĆ**

Kolegij: **GRADITELJSTVO U TURIZMU**

Diplomski rad broj: **SPEC-2021-03**

Zadatak:

U radu treba prezentirati povijesni razvoj hotela na području grada Rijeke, od najranije poznatih svratišta i drugih mjesta za putnike i namjernike do suvremenih današnjih hotela. Treba sadržavati nekoliko cjelina: uvod - općenito o hotelima, te glavni dio rada u kojem će kronološki biti opisani i analizirani hoteli.

U jednom poglavlju treba detaljnije prezentirati jedan odabrani primjer hotela ili dati prijedlog uređenja jednog postojećeg objekta na razini idejnog projekta.

Na kraju je potrebno dati zaključak i popis izvora i literature.

Tema rada je uručena: 24. veljače 2021.

Komentor

dr. sc. Denis Ambruš
dipl.ing.arh.

Mentorica

izv. prof. dr. sc. Nana Palinić,
dipl. ing. arh.

IZJAVA

Diplomski rad sam izradila samostalno, u suradnji s mentoricom i komentorom i uz poštivanje pozitivnih građevinskih propisa i znanstvenih dostignuća iz područja građevinarstva. Građevinski fakultet u Rijeci je nositelj prava intelektualnog vlasništva u odnosu na ovaj rad.

Margareta Cindrić

U Rijeci, 3. rujna 2021.

Naslov rada: Hoteli grada Rijeke – povijesni razvoj

Student: Margareta Cindrić

Mentor: izv.prof.dr.sc. Nana Palinić

Komentor: dr.sc. Denis Ambruš

Studij: Specijalistički diplomski stručni studij

Kolegij: Graditeljstvo u turizmu

SAŽETAK

Cilj istraživanja povijesnog razvoja hotela grada Rijeke bio je kronološki prikaz evolutivnog tijeka istih. Ovim kvalitativnim istraživanjem, deskriptivnom metodom i fotodokumentacijom (odlazak na teren i snimanje autentičnih mikrolokacija) analizirane su povijesne činjenice razvoja hotela u svijetu i u Rijeci (po stilskim razdobljima) do danas te rekonstrukcija hotela Jadran. Zaključci istraživanja odnose se na kontinuiranu potrebu gradnje i rekonstrukcije hotela. Istraživanjem se nastoji dati doprinos u području arhitekture i urbanizma primorskog kraja čija je jedna od gospodarskih specifičnosti turizam i ugostiteljstvo.

Ključne riječi: hotelska arhitektura, Rijeka, povijest arhitekture, rekonstrukcija, Hotel Jadran

Title of Thesis: Hotels in the City of Rijeka - Historical Development

Student: Margareta Cindrić

Mentor: Associate Professor Nana Palinić, Ph.D.

Co-mentor: Denis Ambruš, Ph.D.

Study programme: Specialist graduate professional study

Subject: Construction in tourism

ABSTRACT

The aim of researching the historical development of hotels in the city of Rijeka was a chronological overview of their evolutionary course. This qualitative research, descriptive method and photo documentation (going to the field and recording authentic microlocations) analyzed the historical facts of hotel development in the world and in the city of Rijeka (by stylistic periods) until today and also the reconstruction of the Hotel Jadran. The conclusions of the research refer to the continuous need for the construction and reconstruction of hotels. The research provides a contribution in the field of architecture and urbanism of the coastal region, one of the economic specifics of tourism and catering.

Key words: hotel architecture, Rijeka, history of architecture, reconstruction, Hotel Jadran

Zahvale mentorici izv.prof.dr.sc. Nani Palinić i komentoru dr.sc. Denisu Ambrušu na stručnoj pomoći i savjetima tijekom pisanja rada.

Posebne zahvale svim članovima moje obitelji na maksimalnoj potpori, pomoći i razumijevanju tijekom studija.

SADRŽAJ:

Popis tablica:	2
Popis slika:	3
1. UVOD	8
1.1. Općenito o hotelima	9
1.2. Tipologije hotela	13
1.3. Povijesni razvoj hotela	14
1.4. Rijeka i Sušak tijekom povijesti	18
2. HOTELI GRADA RIJEKE – POVIJESNI RAZVOJ	24
2.1. Pretpovijest hotela – smještaj gostiju do 19. stoljeća	24
2.2. Hoteli u razdoblju klasicizma (prva polovina 19. st.)	25
2.3. Hoteli u razdoblju historicizma (druga polovina 19. st.)	27
2.4. Hoteli u razdoblju secesije (početak 20. st.)	55
2.5. Hoteli rane moderne (međuratno razdoblje)	70
2.6. Hoteli kasne moderne (poslijeratno razdoblje)	75
2.7. Suvremeni hoteli	80
3. REKONSTRUKCIJA HOTELA JADRAN	85
3.1. Stanje prije rekonstrukcije	86
3.2. Projekt rekonstrukcije	87
3.2.1. Prostorno – planska dokumentacija	87
3.2.2. Lokacija	88
3.2.3. Detalji rekonstrukcije	93
3.2.4. Osvrt na rekonstrukciju	96
3.3. Promjene nakon rekonstrukcije	100
3.4. Današnje stanje	100
ZAKLJUČAK	117
POPIS LITERATURE:	119
POPIS PRILOGA:	122

Popis tablica:

Tablica 1: Iskaz soba hotela Jadran kojima je prikazan broj apartmana, ležajeva i pomoćnih ležajeva u odnosu na smještaj na etažama [31].....	85
Tablica 2: Usklađenje glavnog projekta rekonstrukcije s Detaljnim planom uređenja „Pećine“ u odnosu na građevinsku česticu, kig, kis, katnost i max BRP [31].....	88

Popis slika:

Slika 1: Trg Place Vendome u Parizu kojeg okružuje niz hotela (izvor: https://en.wikipedia.org/wiki/Place_Vend%C3%B4me#/media/File:Place_Vendome,_Paris_20_April_2011.jpg , pristup 05.07.2021.).....	15
Slika 2: Tlocrt trga Place Vendome u Parizu i popis 28 hotela koji ga okružuju (izvor: https://www.hotel-etats-unis-opera.com/webmanager/contentimages/TH_subcnt1185.jpg , pristup 28.08.2021.)	16
Slika 3: Rijeka i Sušak, 1919. (izvor: Bartulović, Ž.; <i>O, mili grade</i> , Sušačka revija : glasilo za kulturu i društvena zbivanja Hrvatskog primorja, Kvarnerskih otoka i Gorskoga kotara, 68, Rijeka, 2009. g.).....	22
Slika 4: Pogled iz Rijeke na Deltu, Sušak i Trsatski brijeg (Foto: autor, 2021).....	23
Slika 5 : Lokacije Hotela Ugarskom kralju, Hotela kod pošte i Hotela u sklopu Adamićevog kazališta (izvor: vlastita izrada prikaza lokacije hotela na karti).....	26
Slika 6: Lokacija i slika hotela Lloyd (izvor: vlastita izrada prikaza lokacije hotela na karti sa priloženom povijesnom fotografijom).....	28
Slika 7 : Izvorni hotel Lloyd (izvor: http://www.lokalpatrioti-rijeka.com/forum/download/file.php?id=22169&mode=view , pristup 15.07.2021.).....	29
Slika 8: Slika nekadašnjeg Hotela Lloyd (Foto: autor, 2021).....	29
Slika 9: Lokacija i slika hotela Europa (izvor: vlastita izrada prikaza lokacije hotela na karti sa priloženom povijesnom fotografijom).....	31
Slika 10: Izvorni hoteli Europa i Lloyd iz 1905. godine (izvor: https://www.lokalpatrioti-rijeka.com/forum/viewtopic.php?f=237&t=2734 , pristup 29.05.2021.)	31
Slika 11: Slika nekadašnjeg hotela Europa - sjeveroistočno pročelje objekta (Foto: autor, 2021)	32
Slika 12: Detalj fasade nekadašnjeg hotela Europa (izvor: https://rijekaheritage.org/hr/kj/hoteleuropa , pristup 13.07.2021.).....	34
Slika 13: Lokacija i slika hotela Bonavia (izvor: vlastita izrada prikaza lokacije hotela na karti sa priloženom povijesnom fotografijom)	35
Slika 14: Izvorni hotel Bonavia (izvor: https://www.lokalpatrioti-rijeka.com/forum/viewtopic.php?f=237&t=2742 , pristup 29.05.2021.)	35
Slika 15: Slika današnjeg izdanja hotela Bonavia (Foto: autor, 2021).....	38
Slika 16: Lokacija i slika hotela Kontinental (izvor: vlastita izrada prikaza lokacije hotela na karti sa priloženom povijesnom fotografijom)	39
Slika 17: Izvorni hotel Kontinental na razglednici (izvor: https://www.lokalpatrioti-rijeka.com/forum/viewtopic.php?f=237&t=2729 , pristup 29.05.2021.)	39
Slika 18: Slika današnjeg hotela Kontinental zapadno pročelje (Foto: autor, 2021).....	42
Slika 19: Slika današnjeg hotela Kontinental sjeverozapadno pročelje (Foto: autor, 2021)	42

Slika 20: Izvorni hotel Quarnero (izvor: http://www.lokalpatrioti-rijeka.com/forum/viewtopic.php?p=84708 , pristup 30.05.2021.)	43
Slika 21: Izvorni hotel Hungaria na razglednici (izvor: http://www.lokalpatrioti-rijeka.com/forum/viewtopic.php?p=15277 , pristup 30.05.2021.)	44
Slika 22: Snimka nekadašnjeg hotela Hungaria (izvor: http://www.lokalpatrioti-rijeka.com/forum/viewtopic.php?p=15277 (snimak iz 2014. godine), pristup 30.05.2021.)	45
Slika 23: Izvorni Hotel de la Ville na slici iz 1908. godine (izvor: https://www.lokalpatrioti-rijeka.com/forum/viewtopic.php?f=237&t=2727 , pristup 30.05.2021.)	47
Slika 24: Nekadašnji Hotel de la Ville, danas restoran Indeks u Krešimirovoj ulici, Krešimirova 18 (Foto: autor, 2021)	48
Slika 25: Izvorni hotel Deak na razglednici (izvor: https://visitrijeka.hr/odmori-planiraj-i-istrazi/rijeka-tour/rijecke-price/rijecki-hoteli/ , pristup 30.05.2021.)	49
Slika 26: Nekadašnji hotel Deak, danas Dom Sindikata Frano Belulović (Foto: autor, 2021)	50
Slika 28: Slika nekadašnjeg hotela Sušak (Foto: autor, 2021).....	53
Slika 29: Izvorni hotel Fiume (desno) (izvor: https://www.lokalpatrioti-rijeka.com/forum/download/file.php?id=15033 , pristup 30.05.2021.).....	54
Slika 30: Lokacija i slika hotela Royal (kasnije hotel Zagreb) (izvor: vlastita izrada prikaza lokacije hotela na karti sa priloženom povijesnom fotografijom)	55
Slika 31: Izvorni hotel Royal na razglednici (kasnije hotel Zagreb) (izvor: https://www.lokalpatrioti-rijeka.com/forum/viewtopic.php?f=237&t=2736 , pristup 29.05.2021.)	56
Slika 32: Slika nekadašnjeg hotela Royal (Foto: autor, 2021).....	57
Slika 33: Lokacija i slika Hotela emigranata, (izvor: vlastita izrada prikaza lokacije hotela na karti sa priloženom povijesnom fotografijom).....	58
Slika 34: Izvorni Hotel emigranata, (izvor: http://www.lokalpatrioti-rijeka.com/forum/viewtopic.php?p=9878 , pristup 29.05.2021.)	59
Slika 35: Slika nekadašnjeg Hotela emigranata, (Foto: autor, 2021)	62
Slika 36: Lokacija i slika hotela Bristol, (izvor: vlastita izrada prikaza lokacije hotela na karti sa priloženom povijesnom fotografijom)	63
Slika 37: Izvorni hotel Bristol, (izvor: https://www.lokalpatrioti-rijeka.com/forum/viewtopic.php?f=237&t=2731 , pristup 29.05.2021.)	64
Slika 38: Slika nekadašnjeg hotela Bristol, (Foto: autor, 2021)	65
Slika 39: Lokacija i slika hotela Jadran, (izvor: vlastita izrada prikaza lokacije hotela na karti sa priloženom povijesnom fotografijom)	66
Slika 40: Hotel i kupalište “Jadran” na razglednici iz 1919. godine, (izvor: https://lanterna-magazin.net/2021/04/10/hoteli-na-pecinama-park-i-jadran/ , pristup 29.05.2021.)	67

Slika 41: Slika jugozapadnog pročelja i kupališta današnjeg hotela Jadran, (Foto: autor, 2021)	69
Slika 42: Lokacija i slika hotela Park, (izvor: vlastita izrada prikaza lokacije hotela na karti sa priloženom povijesnom fotografijom).....	70
Slika 43: Hotel Park pedesetih godina 20. stoljeća, (izvor: https://www.lokalpatriotirijeka.com/forum/download/file.php?id=22196&t=1 , pristup 29.05.2021.)	71
Slika 44: Slika nekadašnjeg hotela Park (Foto: autor, 2021).....	73
Slika 45: Slika nekadašnjeg kupališta hotela Park, (Foto: autor, 2021)	73
Slika 46: Lokacija i slika hotela Neboder, (izvor: vlastita izrada prikaza lokacije hotela na karti sa priloženom povijesnom fotografijom)	75
Slika 47: Hotel Neboder za vrijeme izgradnje, (izvor: http://www.lokalpatriotirijeka.com/forum/viewtopic.php?f=76&t=2620 , pristup: 29.05.2021.)	76
Slika 48: Slika sjeveroistočnog pročelja današnjeg hotela Neboder, (Foto: autor, 2021)	78
Slika 49: Slika jugozapadnog pročelja današnjeg hotela Neboder, (Foto: autor, 2021).....	79
Slika 50: Slika sjeveroistočnog pročelja današnjeg hotela Hilton, (Foto: autor, 2021).....	80
Slika 51: Slika južnog pročelja današnjeg hotela Hilton, (Foto: autor, 2021).....	80
Slika 52 : Površine tlocrtna projekcije na tlo svih zgrada turističkog naselja “HILTON RIJEKA COSTABELLA BEACH RESORT & SPA” (izvor: izrađeno od firme Arhitektonsko-građevinski atelje d.o.o., Glavni projekt - II. faza, Mapa 1, Projekt arhitekture, Turističko naselje Costabella, Rijeka, prosinac 2014. g.)	82
Slika 53: Vizualizacija turističkog naselja “HILTON RIJEKA COSTABELLA BEACH RESORT & SPA” (izvor: izrađeno od firme Arhitektonsko-građevinski atelje d.o.o., Glavni projekt - II. faza, Mapa 1, Projekt arhitekture, Turističko naselje Costabella, Rijeka, prosinac 2014. g.).....	83
Slika 54: Tlocrt etaže suterena s1 hotela Jadran (izvor: idejni projekt “Studia Remik” d.o.o.)	89
Slika 55: Tlocrt etaže prizemlja hotela Jadran (izvor: idejni projekt “Studia Remik” d.o.o.)	89
Slika 56: Tlocrt etaže 1. kata hotela Jadran (izvor: idejni projekt “Studia Remik” d.o.o.) ..	89
Slika 57: Stubište hotela Jadran prije (lijevo) i nakon rekonstrukcije (desno) (izvori: Fotodokumentacija izvođenja radova na hotelu Jadran, vlasništvo “Studia Remik” d.o.o., 2004./2005. godina, Rijeka i internet stranica hotela Jadran https://www.jadran-hoteli.hr/jadran , pristup 09.05.2021.).....	96
Slika 58: Sanitarije soba hotela Jadran prije (lijevo) i nakon rekonstrukcije (desno)	97
(izvori: Fotodokumentacija izvođenja radova na hotelu Jadran, vlasništvo “Studia Remik” d.o.o., 2004./2005. godina, Rijeka i internet stranica hotela Jadran https://www.jadran-hoteli.hr/jadran , pristup 09.05.2021.).....	97
Slika 59: Soba hotela Jadran tijekom (lijevo) i nakon rekonstrukcije (desno) (izvori: Fotodokumentacija izvođenja radova na hotelu Jadran, vlasništvo “Studia Remik” d.o.o.,	

2004./2005. godina, Rijeka i internet stranica hotela Jadran https://www.jadran-hoteli.hr/jadran , pristup 09.05.2021.).....	98
Slika 60: Restoran hotela Jadran tijekom (lijevo) i nakon rekonstrukcije (desno) (izvori: Fotodokumentacija izvođenja radova na hotelu Jadran, vlasništvo “Studia Remik” d.o.o., 2004./2005. godina, Rijeka i internet stranica hotela Jadran https://www.jadran-hoteli.hr/jadran , pristup 09.05.2021.).....	99
Slika 61: Slika sjeverozapadnog pročelja današnjeg hotela Jadran (ulaz u objekt), (Foto: autor, 2021).....	100
Slika 62: Tlocrt etaže suterena -3 hotela Jadran (izvor: izvedbeni projekt (arhitektura) “Studia Remik” d.o.o.).....	101
Slika 63: Apartman 4L etaže suterena -3 hotela Jadran (izvor: izvedbeni projekt (arhitektura) “Studia Remik” d.o.o.).....	102
Slika 64: Soba 2L+P etaže suterena -3 hotela Jadran (izvor: izvedbeni projekt (arhitektura) “Studia Remik” d.o.o.).....	102
Slika 65: Soba 2L etaže suterena -3 hotela Jadran (izvor: izvedbeni projekt (arhitektura) “Studia Remik” d.o.o.).....	103
Slika 66: Tlocrt etaže suterena -2 hotela Jadran (izvor: izvedbeni projekt (arhitektura) “Studia Remik” d.o.o.).....	103
Slika 67: Sobe 2L+P i 2L sa pripadajućim terasama etaže suterena -2 hotela Jadran (izvor: izvedbeni projekt (arhitektura) “Studia Remik” d.o.o.).....	104
Slika 68: Soba 1L+P sa pripadajućom terasom etaže suterena -2 hotela Jadran (izvor: izvedbeni projekt (arhitektura) “Studia Remik” d.o.o.).....	105
Slika 69: Soba 1L sa pripadajućom terasom etaže suterena -2 hotela Jadran (izvor: izvedbeni projekt (arhitektura) “Studia Remik” d.o.o.).....	105
Slika 70: Tlocrt etaže suterena -1 hotela Jadran (izvor: izvedbeni projekt (arhitektura) “Studia Remik” d.o.o.).....	106
Slika 71: Apartman 4L i soba 2L+P sa pripadajućim balkonima etaže suterena -1 hotela Jadran (izvor: izvedbeni projekt (arhitektura) “Studia Remik” d.o.o.).....	107
Slika 72: Tlocrt etaže prizemlja hotela Jadran (izvor: izvedbeni projekt (arhitektura) “Studia Remik” d.o.o.).....	108
Slika 73: Apartman 4L i soba 2L sa pripadajućim balkonima etaže prizemlja hotela Jadran (izvor: izvedbeni projekt (arhitektura) “Studia Remik” d.o.o.).....	109
Slika 74: Vanjski parking etaže prizemlja hotela Jadran (izvor: izvedbeni projekt (arhitektura) “Studia Remik” d.o.o.).....	110
Slika 75: Tlocrt etaže kat 1 hotela Jadran (izvor: izvedbeni projekt (arhitektura) “Studia Remik” d.o.o.).....	110
Slika 76: Soba 2L i soba 1L sa pripadajućim balkonima etaže kat 1 hotela Jadran (izvor: izvedbeni projekt (arhitektura) “Studia Remik” d.o.o.).....	111

Slika 77: Tlocrt etaže kat 2 hotela Jadran (izvor: izvedbeni projekt (arhitektura) “Studia Remik” d.o.o.).....	112
Slika 78: Soba 2L+P i soba 1L+P etaže kat 2 hotela Jadran (izvor: izvedbeni projekt (arhitektura) “Studia Remik” d.o.o.).....	113
Slika 79: Soba 2L i soba 1L sa pripadajućim balkonima etaže kat 2 hotela Jadran (izvor: izvedbeni projekt (arhitektura) “Studia Remik” d.o.o.).....	113
Slika 80: Jednokrevetna soba hotela Jadran (izvori: https://www.jadran-hoteli.hr/fotogalerija-hotel-jadran , pristup 30.05.2021.)	114
Slika 81: Dvokrevetna soba hotela Jadran (izvori: https://www.jadran-hoteli.hr/fotogalerija-hotel-jadran , pristup 30.05.2021.).....	114
Slika 82: Pogled na more sa balkona sobe hotela Jadran (izvori: https://www.jadran-hoteli.hr/fotogalerija-hotel-jadran , pristup 30.05.2021.)	115
Slika 83: Terasa restorana hotela Jadran (izvori: https://www.jadran-hoteli.hr/fotogalerija-hotel-jadran , pristup 30.05.2021.).....	115
Slika 84: Veća kongresna dvorana hotela Jadran (izvori: https://www.jadran-hoteli.hr/fotogalerija-hotel-jadran , pristup 30.05.2021.)	116

1. UVOD

Razlozi opredjeljenja za temu “Hoteli grada Rijeke - povijesni razvoj” su višestruki. Polazišna osnova utemeljena je na atraktivnosti lokacija hotela, bogatom povijesno-kulturnom i turističkom razvoju grada Rijeke te mediteranskom okruženju i utjecajima zavičajne tradicije.

Predmet i cilj rada

U ovom diplomskom radu bit će istražen povijesni razvoj hotela grada Rijeke od pretpovijesti hotela do suvremenih izdanja hotela. S obzirom na strani upliv arhitektonskih i umjetničkih stilskih pravaca, posebna pozornost usmjerit će se na razdoblja klasicizma, historicizma, secesije te rane i kasne moderne. U nastavku rada analizirat će se Hotel Jadran te će biti prikazan njegov nastanak, razvoj, rekonstrukcija i analizirano današnje stanje. U završnom djelu rada bit će prikazani zaključci dobiveni deskriptivnim istraživanjem i vlastiti osvrt. Deskriptivnim istraživanjem opisat će se zdanja riječkih hotela u prošlosti i sadašnjosti. Cilj rada je kronološki prikaz evolutivnog tijeka izgradnje riječkih hotela: *Lloyd, Europa, Bonavia, Kontinental, Royal, hotel Emigranata, Bristol, Park, Jadran, Neboder i Hilton Rijeka Costabella Beach Resort & Spa*.

Metoda istraživanja

Prikaz povijesnog razvoja hotela grada Rijeke utemeljen je na kvalitativnom istraživanju, u kojem se deskriptivnom metodom i fotodokumentacijom analiziraju povijesne činjenice. Tekstualno-opisni dio rada obuhvaća samu tematiku hotela i detaljnije hotela Jadran. Tekst rada praćen je fotodokumentacijom preuzetom s internetskih izvora, osobnim odlaskom na teren i snimanjem autentičnih objekata (mikrolokacija). Dodatni nacrti dio hotela Jadran koji je na korištenje ustupila firma “STUDIO REMIK”, d.o.o., u završnom dijelu rada, prikazuje njegovu rekonstrukciju.

Doprinos istraživanja

Istraživanjem povijesnog razvoja hotela grada Rijeke želi se dati doprinos u području arhitekture i urbanizma primorskog kraja čija je jedna od gospodarskih grana turizam i ugostiteljstvo. Rezultati istraživanja potencijalno bi mogli biti zanimljivi studentima građevinarstva i arhitekture, arhitektima, prostornim planerima, povjesničarima umjetnosti, turističkim djelatnicima i lokalnom stanovništvu.

1.1. Općenito o hotelima

Definiciju hotela, vrste hotela, uvjete hotela te sve vezano uz korištenje objekta i osoblje u Republici Hrvatskoj propisuje “Pravilnik o razvrstavanju, kategorizaciji i posebnim standardima ugostiteljskih objekata iz skupine Hoteli”. Sve navedeno u Pravilniku može se primijeniti na sve hotele i hotelsku građu u RH. Opisane i navedene cjeline obuhvaćaju segmente koje u različitim varijantama i izvedbama sadrži više manje svaki hotel. Navedeni Pravilnik hotel definira kao “ugostiteljski objekt koji je poslovni objekt u kojem ugostitelj obavlja ugostiteljsku djelatnost odnosno pruža ugostiteljske usluge (smještaja, prehrane, pića i napitaka) u ugostiteljskim sadržajima (recepција, sanitarni čvorovi, smještajne jedinice, sadržaji za prehranu i drugo).” [1] Hoteli se kategoriziraju i razvrstavaju kao novi i postojeći objekti. Gledajući način korištenja hoteli u sebi sadrže sljedeće prostorno funkcionalne cjeline [1]:

1. prostor komunikacija za goste i osoblje;
2. prostor (prostorije) koje zajedno koriste svi gosti – zajednički ugostiteljski sadržaji (recepција; sanitarni čvor; usluživanje jela, pića i napitaka; zabava, rekreacija i drugo);
3. prostor (prostorije) smještajnih jedinica/objekata koje koristi gost pojedinačno – ugostiteljski sadržaji za privatno korištenje;
4. prostor (prostorije) koje koristi osoblje (kuhinja, spremišta, sanitarije i garderobe, servis, instalacije i drugo).

Pri korištenju objekta mora se omogućiti sigurnost gosta i zaposlenog osoblja. Tijekom korištenja ili rada u hotelu osim sigurnosti pozornost se pridaje i udobnosti te funkcionalnosti. Okoliš i vanjski izgled objekta također moraju biti uređeni te estetski privlačni. Poput svakog drugog objekta hotel mora imati ulaz, horizontalne (hodnici) i vertikalne komunikacije (stubišta, dizala, rampe) za goste i osoblje. Posebna važnost pridaje se postojećoj prilagodbi hotela za osobe sa invaliditetom ukoliko isti nije prilagođen, a ukoliko se radi o novom izdanju hotela pri projektiranju bitno je uključiti elemente pristupačnosti kako bi budući hotel bio jednako dostupan svima. Vrste i modul smještajnih jedinica prilagođen je sukladno vrsti hotela. Nastavno, sam kapacitet objekta utvrđuje se prema broju smještajnih jedinica i njihovom kapacitetu.

Smještajne jedinice imaju sljedeći kapacitet [1]:

1. jednokrevetna soba – jedan krevet (jedna osoba), širine do 120 cm, a lječilišne vrste do 140 cm;
2. dvokrevetna soba – dva kreveta (dva kreveta za po jednu osobu ili jedan krevet za dvije osobe);
3. trokrevetna soba – tri kreveta, ako je površina modula za dvokrevetnu sobu veća za 3 m²;
4. obiteljska soba, hotelski apartman i apartman – jedan, dva ili tri kreveta u svakoj sobi (za treći krevet površina modula veća za 3 m²);
5. studio apartman – najviše četiri osobe na pomoćnim (sklopivim) i/ili fiksnim krevetima u postojećem objektu.

Hoteli u sklopu svoje ponude vezane uz smještaj moraju nuditi i pripremu i usluživanje pića, jela i napitaka.

Prema “Pravilniku o razvrstavanju, kategorizaciji i posebnim standardima ugostiteljskih objekata iz skupine Hoteli” hoteli se razvrstavaju sukladno obveznim ugostiteljskim uslugama u vrste [1]:

1. Hotel baština (heritage);
2. Difuzni hotel;
3. Hotel;
4. Aparthotel;
5. Turističko naselje;
6. Turistički apartmani;
7. Pansion;
8. Integralni hotel (udruženi);
9. Lječilišne vrste; Lječilišni hotel baština, Lječilišni hotel, Lječilišni aparthotel, Lječilišno turističko naselje, Lječilišni turistički apartmani, Lječilišni pansion, Lječilišni difuzni hotel i Lječilišni integralni hotel;
10. Hoteli posebnog standarda; Hotel business, Hotel meetings, Hotel congress, Hotel club, Hotel casino, Hotel holiday resort, Hotel coastal holiday resort, Hotel family, Hotel small & friendly, Hotel senior citizens, Hotel health & fitness, Hotel wellness, Hotel diving club, Hotel motel, Hotel ski, Hotel za osobe s invaliditetom i Hotel bike.

Vrste posebnih standarda su [1]:

1. BUSINESS (Poslovni);
2. MEETINGS (Za sastanke);
3. CONGRESS (Kongresni);
4. CLUB (Klub hotel u kojem se ugostiteljske usluge pružaju isključivo članovima kluba);
5. CASINO (Hotel koji u svom sastavu ima Kazino);
6. HOLIDAY RESORT (Odmorišni);
7. COASTAL HOLIDAY RESORT (Priobalni odmorišni);
8. FAMILY (Obiteljski);
9. SMALL & FRIENDLY (Mali i prijateljski);
10. SENIOR CITIZENS (Za starije osobe);
11. HEALTH & FITNESS (Hotel ima dodatne zdravstvene i sportske sadržaje te odgovarajuće osoblje);
12. WELLNESS;
13. DIVING CLUB (Ronilački klub);
14. MOTEL (Namijenjen je prije svega turistima na proputovanju);
15. SKI (Hotel za zimski turizam i skijaše);
16. ZA OSOBE S INVALIDITETOM;
17. BIKE (Za bicikliste).

Budući da na razini Europske unije nije prihvaćena zajednička hotelska standardizacija, iako je ista izrađena, služi samo kao smjernica članicama Europske unije. Detaljni kriteriji dodjele zvjezdica definirani su “The European Hotelstar Union (EHU)” sustavom. [2]

1.2. Tipologije hotela

Ukoliko se analizira prostorna struktura hotela Magaš smatra da je ona sastavljena od tri osnovna područja: smještajno-individualnog, društveno-javnog i servisno-upravnog trakta. Njihov suodnos je temelj za karakterizaciju i strukturalnu shemu hotela. [3] Tako se razlikuju sljedeći osnovni tipovi objekata hotela: horizontalno razvijeni objekt na širokom postamentu, vertikalna i izmaknuta varijanta istog tipa, te terasasti hotel, atrijski hotel, paviljonski hotel i hotel urbanoga bloka. Hotel se često uklapa u blokovsku strukturu ili uličnu morfologiju grada što znači da se mora prilagoditi zadanim gabaritima i dimenzijama. Smještajno-individualni trakt se odnosi na elemente soba koje su osnova za oblikovnu i volumensku manifestaciju cjeline objekta. Društveno-javni trakt predstavlja ujedinjenje osnovne životne i ugostiteljske funkcije hotela. Pojedini se sadržaji različito oblikuju prema kategorizaciji i lokaciji hotela (npr. razlike između gradskog (gradski život) i odmarališnog hotela (prirodni pejzaži)). Centralni prostor čini glavno ulazno predvorje, engl. *lobby*, koje ima funkciju prihvata gostiju i predstavlja zonu kontrole kretanja te povezivanja javnih sadržaja hotela. Servisno-upravni trakt neuočljiv je za gosta pa se pri arhitektonskom planiranju treba usmjeriti pozornost na određene prostore koji povezuju sve dijelove objekta omogućavajući brzu interakciju tijekom obavljanja usluga ili popravka tehničkih kvarova. (npr. skladišta, kuhinje, praonice, pripremne jedinice i sl.). Komunikacije se odvijaju mimo komunikacija gostiju, intervencije se vrše neprimjetno. Trajanje svake intervencije mora biti svedeno na minimum. [3]

Iz svega navedenog može se zaključiti da je hotel objekt kojim se korisnicima pružaju usluge najčešće kratkoročnog boravljenja te se nudi mogućnost noćenja i prehrane. Vrsta hotela i razina pružanja usluge definirane su državnim standardima i zakonskim regulativama. U arhitektonskom smislu bitno je svaki oblikovni koncept hotela uklopiti u postojeće okruženja izgrađenog ili budućeg izdanja hotela uvažavajući društvene, funkcionalne, estetske, zdravstvene, higijenske i sl. kriterije, kao i potrebe korisnika.

1.3. Povijesni razvoj hotela

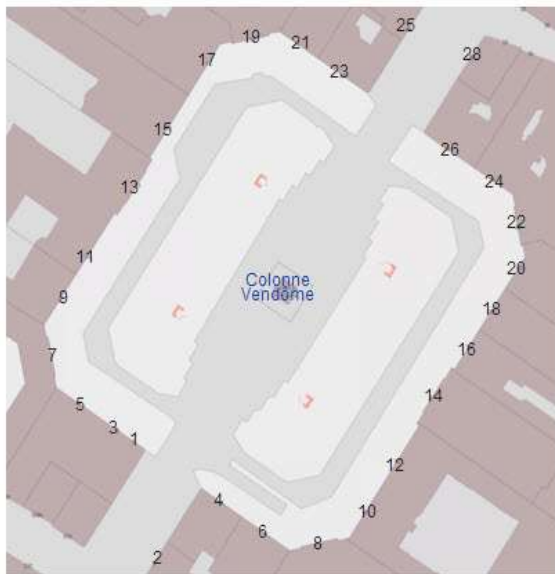
Povijest pojave hotela na svjetskoj razini veže se još uz rana biblijska vremena gdje su u Bibliji navedeni i opisani objekti namijenjeni za smještaj putnika koji su u prolazu na određenim lokalitetima. Kasnije se spominju hoteli kao termalna kupališta te mjesta za odmor i oporavak na području Grčke i Rima (antičko razdoblje od oko 1200. ili 800. pr. Kr. do oko 500. ili 600. g.) koje su tada bile dominantne svjetske civilizacije u vojnom, organizacijskom, tehničkom ali i kulturnom smislu. Prvotna termalna kupališta nalazila su se na Apeninskom poluotoku (Rim je imao 11 velikih javnih kupališta i niz manjih). Inače je to bio standard života u svim rimskim kolonijama, pogotovo u doba carstva. Rimljani su zatim gradili i vile u kojima su nudili smještaj putnicima. Oni su bili prvi koji su razvili termalna kupališta u Engleskoj, Švicarskoj te Srednjem istoku. Na području Srednjeg istoka kasnije su se razvijali tzv. "karavan-saraji (stanice)" koje su postale mjesto odmaranja za karavane. Najstariji izvor koji opisuje navedenu vrstu smještaja opisao je povjesničar Herodot u 5.st.pr.Kr. Prve građevine koje su pružale odmor putnicima na regularnoj osnovi bili su samostani i opatije (redovnička ustanova kojom upravlja opat ili opatica). Vjerski redovi sagradili su prva svratišta, bolnice i hospicije koji su bili na raspolaganju putnicima na području Europe. Znatno broj svratišta imao je manu u smislu nedostatka pružanja usluge prehrane. Zbog toga su odmorišta kao mjesta na kojima su se ljudi odmarali nakon dugih putovanja te mogli i nešto pojesti postala znatno popularnija. Pružala su i prihvat konja. [4]

Za vrijeme 13. st. u Veneciji postoje tzv. “otmjene krčme” s odvojenim sobama za gospodu i plemstvo. Sredinom 15. st. i na početku 16. st. gabariti prenoćišta dosežu veličinu današnjih hotela. Navedeno se osobito odnosi na ona prenoćišta koja se nalaze uz termalne izvore. Michel de Montaigne, francuski esejist i filozof, 1580. u svom dnevniku opisuje veličinu i raskoš prenoćišta u kojima je odsjedao. Posebno je spomenuo ono u Badenu koje je sadržalo “200 kreveta i uz to 50 lijepo namještenih, ali skupih soba”. [5] Pojava tzv. “Inn-ova” odnosno gostionica istovremeno se razvijala u većem dijelu Europe. Neki od njih uz ranije navedeni Baden ostali su poznati, kao npr. Les Trois Rois u Baselu koji datira iz srednjeg vijeka. Na području Kine i Mongolije je napravljeno oko 1200 odmorišta za putnike i kurire. Na prostoru Europe, preciznije u Belgiji, otvoren je Cour Saint Georges Inn u Gentu, a u Engleskoj (Grantham, Lincolnshire) otvoren je The Angel Inn. Službeni početak razvoja hotelske industrije zabilježen je u Francuskoj početkom 15. st. gdje je zakon naložio obaveznu registraciju hotelskih poduzeća. Razvijanje turizma potaklo je francusku vlast da objavi i tadašnji prvi vodič za turiste. Uz izgradnju hotela, za vrijeme Luisa XIV izgrađen je Trg Place Vendome u Parizu kojeg okružuje niz hotela (28). [4]

Slika 1: Trg Place Vendome u Parizu kojeg okružuje niz hotela (izvor:

https://en.wikipedia.org/wiki/Place_Vend%C3%B4me#/media/File:Place_Vendome,_Paris_20_April_2011.jpg, pristup 05.07.2021.)

- N°1 : Hôtel Bataille de Francès
- N°3 : Hôtel de Coëtlogon
- N°5 : Hôtel d'Orsigny
- N°7 : Hôtel Lebas de Montargis
- N°9 : Hôtel de Villemaré
- N°11 : Hôtel de Simiane
- N°13 : Hôtel de Bourvallais
- N°15 : Hôtel de Gramont
- N°17 : Hôtel de Crozat
- N°19 : Hôtel d'Évreux
- N°21 : Hôtel de Fontpertuis
- N°23 : Hôtel de Boullongne
- N°2 : Hôtel Marquet de Bourgade
- N°4 : Hôtel Heuzé de Vologer
- N°6 : Hôtel Thibert des Martrais
- N°8 : Hôtel Delpech de Chaunot
- N°10 : Hôtel de Latour-Maubourg
- N°12 : Hôtel Baudard de Saint-James
- N°14 : Hôtel de La Fare
- N°16 : Hôtel Moufle
- N°18 : Hôtel Duché des Tourmelles
- N°20 : Hôtel de Parabère
- N°22 : Hôtel de Ségur
- N°24 : Hôtel de Boffrand
- N°26 : Hôtel de Noce
- N°28 : Hôtel Gaillard de la Bouéxière

Slika 2: Tlocrt trga Place Vendome u Parizu i popis 28 hotela koji ga okružuju (izvor: https://www.hotel-etats-unis-opera.com/webmanager/contentimages/TH_subcnt1185.jpg, pristup 28.08.2021.)

Potaknuti istim Englezi su počeli primjenjivati ista pravila za inn-ove (gostionice). U Engleskoj je tada bilo registrirano više od 600 inn-ova. U to vrijeme na popularnosti dobivaju i SPA (salus per aquam - zdravlje posredstvom vode) objekti gdje ih je izgrađeno oko 1500 u Češkoj, Carlsbad (Karlovy Vary) i Marienbad (Mariánské Lázně). [4] "Prenočište postaje hotel kad dobiva sadržaje koji privlače i one koji u njima ne spavaju. *Drei Mohren* u Augsburgu, iako sagrađen još 1344., dogradnjom i preuređenjem arhitekta Ignaza Guenezreinerera 1722., kojom prilikom dobiva razne dodatne sadržaje među kojima i plesnu dvoranu, postaje prvi prepoznati hotel. Slični zahvati poduzimali su se i u anglosaksonskom svijetu. Prenočištima su se najčešće dodavale sobe za okupljanje, kao prvi korak njihove transformacije u hotel. Takvi su primjeri prenočište *George* u Granthamu iz 1789., *Swan* u Bedfordu (arhitekt Henry Holland, 1794.) ili *Royal Clarence* u Exteru iz 1770. Ovaj posljednji, nešto kasnije, vjerojatno igrom slučaja, prozvaao se *Hotel*." [5] Kasnije u drugoj polovici 18. st., 19. st., industrijska revolucija olakšava samu izgradnju i dostupnost hotela diljem svijeta. Prvi veći hoteli u centru grada otvoreni su u New Yorku, a zatim u Copenhagenu. Početkom 19. st. izgrađen je *Royal Hotel* u Londonu.

Hotelski resorti počeli su cvjetati duž Francuske i Talijanske rivijere. U Japanu se tradicionalno grade kuće za odmor, nazvane *Ryokan*. *Ryokan* se definira kao objekt koji uglavnom ima japansku strukturu i opremu, dok klasični hotel uglavnom ima zapadnu strukturu i opremu. *Ryokan* je objekt gdje se spava na Futonu u japanskom Tatami tipu sobe, a hotel je objekt gdje se spava na krevetu u zapadnom tipu sobe. Na ulazu u *Ryokan* moraju se skinuti cipele i presvući se u sobne papuče. Japanska tradicionalna svratišta ovog tipa su ujedno i najstarija na svijetu koja još uvijek rade. [6] U Indiji je vlada osigurala smještaj putnicima u *Dak bungalovima* koji su bili poštanske kuće u ruralnim područjima, ujedno i smještaj britanskih dužnosnika te drugih putnika. *Tremont house* u Bostonu bio je prvi luksuzni hotel u središtu grada. Uz sobe su bili WCi, sobe su se mogle zaključavati, a meni je bio "a la carte". Od ostalih bitnijih hotela važno je spomenuti hotele *Holu* (NY), *Le Danieli* (Venecija), *Shepherds Hotel* (Kairo), *L'Hotel des Bergues* (obala jezera Geneva), *L'Hôtel des Trois Couronnes* (Vevey – Švicarska), *Le Grand Hotel* (Pariz), *L'Hôtel Imperial* (Beč), *Hotel The Fifth Avenue* (NY), *Palmer House hotel* (Chicago) itd. [4] "Europa je uhvatila korak sa standardom koji su postavili američki hoteli tek na samom kraju 19. i početkom 20. st. Hotel *Savoy* u Londonu (1888.-1889.), Hotel *Adlon Kempinski* iz 1907. u Berlinu ili Hotel *Ritz* u Parizu iz 1906. godine odgovaraju američkom izazovu. Istovremeno, u New Yorku grade se dva najveća i najluksuznija hotela: *Waldorf-Astoria* i *Plaza* na Petoj aveniji. Obračali su se najbogatijem sloju američkog društva, u vremenu vjerojatno najvećih socijalnih razlika u ukupnoj povijesti Novog svijeta." [5]

U tekstu je dan kronološki povijesni pregled razvoja hotela u svijetu od ranih biblijskih vremena do danas. Iznesenim činjenicama može se zaključiti da su prvobitni hoteli interpretirani kao prostori smještajnog tipa najčešće locirani uz prometne tokove. Ti objekti bili su odmorišne stanice putnicima u proputovanjima. Razvijanjem hotela ti prostori dobijaju na veličini smještajnog kapaciteta te im se obogaćuje ponuda. Prostori koji su služili samo za okrijepu i prenoćišta postaju turističke destinacije obogaćene raznim ponudama i sadržajima.

1.4. Rijeka i Sušak tijekom povijesti

Početak urbanističkog razvitka Rijeke datira iz prapovijesti, točnije Ilirskog razdoblja. Liburni, autohtoni stanovnici grada, živjeli su u naseljima gradinskog tipa na povišenim položajima. Primjeri takvih naselja su lokaliteti smješteni na brdu poput Trsata, Kastva, Velog vrha, itd. Počeci naselja datiraju iz neolitika, brončanog i ranog željeznog doba. Naselja su uvijek utvrđena i patrijarhalno grupirana a kasnije se šire i stvaraju zajednice – “civitates”. Uz navedene postoji i naselje uz desnu obalu Rječine (Oeneus flumen). Značajan nalaz iz istog razdoblja je i Tarsat (vjerojatno naziv još iz predrimskih vremena). U antičkom dobu gradinski nasipi poprimaju vojnički karakter radi pojačanih rimskih upada iz Istre. Tako autohtono naselje postaje gradsko naselje rimskog tipa koje dobiva naziv Tarsatica. Urbanizacija grada se odvija tijekom 1. st. n.e. Pod rimskom upravom Tarsatica prerasta u srednje veliko gradsko naselje, odnosno municipij. Tadašnja gradska planimetrija nije poznata. Tarsatica ne spada u planirana naselja, ali su vjerojatno pri izgradnji korištena načela rimske urbanistike. Neki od poznatih nalaza toga doba su: “Rimski luk” – “Stara vrata”, ostaci termi južno od Zborne crkve, ostaci rimske gospodarske zgrade na Kozali, nalazi nekropole na rimskoj cesti Tarsatika - Senia itd. Nakon 6. st. Tarsatika je u sastavu Bizanta. Zatim Franci razaraju Tarsatiku (nepotvrđeno). Ruševine Tarsatike se sporo obnavljaju te tu niče novo naselje. Ime Tarsatike ostalo je za naselje na brijegu, slavenizirajući se u Tersat, kasnije Cersat te na poslijetku Trsat. Raste duhovna i politička moć rimske Crkve – Akvileja postaje religiozna metropola provincije. Na sjeveru teritorija bivše Tarsatike, na uzvisini, Devinci grade (vjerojatno) stražarsku kulu iz koje se razvija feudalni kaštel. Podignuto je i svetište sv. Vida. Oko kaštela nastaje faudalčev „Gornji grad“ sv. Vida (Stat St. Veyt) a južno od njega pučki „donji grad“ Rika. Prvo spominjanje današnjeg imena „Richa“ je iz 1230-1232., u jednom sudskom spisu poslanom iz Pule u Ravennu. Grad sadrži svoja vrata, trg, ulice, kule, predgrad i zagrad. Devinci krajem 13. st. u grad dovode augustince. Gradi se crkva sv. Jeronima. Radi opasnosti od Mlečana utvrđuju se zidine, uključujući i one oko kaštela. Dvoja vrata nalaze se na sjeveru i jugu grada. U razdoblju 14. i 15. st. Rijeka je zbijena, okarakterizirana kao gradić uskih ulica. Množe se gostionice, skladišta, radionice, svratišta, itd. Urbanizam 16.st. razvija se formiranjem središnjeg trga s gradskom ložom koja se seli ispred grada. Zbog plitkog je mora podignut drveni gat smješten nasuprot gradskih vrata. [29]

Godine 1508. Mlečani osvajaju područje Goričke grofovije, Istre, Trsata i Rijeke. Nakon napada Mlečana zidine su bile uništene te tek 1607. dolazi do značajne obnove kaštela i sveukupnih zidova. Bitan element urbane cjeline grada po kojem je Rijeka i danas poznata gradi se 1531. kada je Petar Kružić dao izgraditi Trsatske stube. Bilo ih je 118. Sredinom 16. st. razmišlja se o uređenju luke. Početak 17. st. obilježio je dolazak kapucina, isusovca i benediktinki. Rijeka tada ima 3.000 stanovnika. Podižu se samostani, crkve i seminari. Neke od bitnijih su crkva Majke Božje Trsatske i samostan te Sv. Vid i Kolegij. [29] U drugoj polovici 17. st. na lokaciji današnjeg Sušaka ne nalazi se ništa osim jednog mlina te nešto ulika i vinograda uz morski žal, neugledne krčme na ušću Rječine i kolibe vozara na Rječini. Prostor se nazivao i “tergovina” jer se tu održavao sajam. Naziv Sušak dolazi od riječi suh, sušiti, no dva su mišljenja o njegovu nastanku. Prema prvome puk je tu sabirao lišće i granje za blago i kuće, a prema drugome potječe od mjesta na kome se pralo i sušilo rublje. [8] Izuzev Trsata, tu naselje još ne postoji. Istodobno, krajem 17. st. i početkom 18. st. u Rijeku dolazi novo stanovništvo potaknuto trgovačkim prilikama, razvitkom pomorstva, zanata i manufakture. Stari grad raste u visinu i mijenja se srednjovjekovno mjerilo gradske izgradnje. Nakon katastrofalnog potresa u Rijeci 1752. izgrađena su tri urbanistička plana Rijeke kao podloga za izgradnju južnih i jugoistočnih zidina. Grade se pokretni most na Rječini (1753.) i industrijski kompleks Rafinerije šećera (1754.). Godine 1755. donesen je urbanistički plan razvoja Novog grada (Civitas nova). Urbanistički plan Civitas Nova ostvaruje se oko tri urbanistička žarišta: oko stare Guvernerove palače, uz Rafineriju šećera i Lazaret te uz Rječinu. Od arhitekata ističe se ime Antuna Gnamba kao autora nacrtu za sanaciju Rova, projektanta stare Guvernerove palače i kreatora urbanističkog plana obalnog poteza novih kuća u ulici Lido. U ovom periodu počinje izgradnja sušačke obale Rječine, dolazi do širenja teritorija Sušaka. Glavnu okosnicu čine cesta Karolina (1728.), kasnije Lujzijana (1804.-09.) i još kasnije Dorothea (1833.). Trsatski kaštel gubi na važnosti i postaje sve zapušteniji nemarom riječkih kapetana. Nakon potresa 1750. pretvara se u ruševinu. Godine 1785. prvi put se spominje ime Sušak (Sussach) te označava posjed između današnjeg Bulevarda te stubišta od Piramide prema zgradi Gimnazije. [8], [29]

Rijeku zatim pogađa vrijeme Napoleonovih ratova gdje dolaze teška vremena za gospodarstvo. Izgradnja grada izvan zidina nastavljena je usporedno s rušenjem ostataka zidina. Paralelno, početkom 19. st., na Sušaku nema upravne jedinice. On je dio Bakarskog municipija, tj. podopćina Trsat, Draga i Podvežica. [8], [29] Austrijska vojska zatim 1814. zauzima Rijeku. Rijeka se opet vraća pod ugarsku upravu. Stanje u Rijeci je loše – luka u Rječini je zbog nanosa, neaktivnosti i olupina brodova zatrpana. Andrija Ljudevit Adamić 1821. gradi tvornicu papira. Također se izrađuju projekti rješavanja riječke luke te su provedene detaljnije izmjere riječkog podmorja. Godine 1837. projekt produženja gata pred ribarnicom izrađuje inženjer Josef Bainville, a 1843. projekt radi inženjer Balzani. Sušak se istovremeno laganim tempom urbanizira. Godine 1826. grof Laval Nugent otkupljuje ruševine Trsatskog kaštela od bakarskog Municipija, gdje je, nakon restauracije Giacoma Paronuzzija, od 1838. smjestio arheološki muzej. Pročelje grada se okreće prema novoj luci pred gradom. Arhitektura na području Novog grada između 1815. i 1850. nosi oznake austrijskog bidermajera, budući da su njeni graditelji Josef Bernt, Josef Storm i Adam Olf stranci školovani na austrijskim učilištima. U Rijeci sredinom 19. st. djeluju Tvornica papira, tvornica duhana, mlin, kožare, tvornica voštanica, konopa, sidara i lanaca te više brodogradilišta. Na Sušaku, 70-ih godina 19. st. dolazi do iznenadnog nastanka urbane cjeline koja najviše dolikuje današnjoj poziciji Sušaka. Ona obuhvaća naselja Sušak, Trsat, Podvežicu, Dragu, Kostrenu sv. Barbare i Kostrenu sv. Lucije, površine oko 25 km². Istovremeno, 1868. dolazi do Hrvatsko-ugarske nagodbe. Naknadno ubačena „Riječka krpica“ dodijelila je Rijeku kao Corpus separatum Mađarskoj. Novonastali „Riječki provizorij“ (Drugi Gubernij) omogućio je nesmetani prodor mađarskog kapitala u Rijeku. Započinje doba gospodarskog razvitka. U Rijeci započinje izgradnja Stare ribarnice. Godine 1868. počinje daljnje nasipavanje i utvrđivanje obale od Žabice prema zapadu, a 1871. počela je izgradnja Luke Baross. Nedugo zatim 1870. između željezničkog kolodvora i nove petrolejske luke nastaje golemi kompleks željezničko-lučkog pretovarnog čvorišta. Kompleks skladišta drva se postavlja na Deltu i Brajdicu. Time je žrtvovan posljednji dio obale. Gradi se željeznički tunel. Tada se grad proširio duž morske obale a prema sjeveru, po okolnim brežuljcima postojala su manja naselja na Kalvariji, Belvederu, te duž cesta za Kastav i Trst. Godine 1872. Rijeka je proglašena Municipijem i dobiva novi statut. Municipij favorizira komunalnu arhitekturu. [29]

Prema nacrtima F. Basariga rekonstruirana se pročelja Municipija, rekonstruirana gradski toranj, uređuje gradski perivoj i gradi Palača Penzionog fonda na mlaki. I. Vauchnig 1881. počinje graditi sklop Velike tržnice pred kazalištem. Od 1870. do 1900. Rijeka se razvija vrtoglavom brzinom. Gradu se mijenja lik i postaje kozmopolitski emporij. Arhitektura se može opisati kao monumentalna. Grade se značajne građevine poput Riječke banke, Pučke štedionice te nove četvrti na Brajdi i Dolcu. Također se definira sadašnji Jadranski trg. Istovremeno, u Sušaku djeluje arhitekt Julije Stanisavljević koji projektira vile obitelji Ružić na Piramidi. Urbanistički razvoj Sušaka obuhvaća izgradnju ulice Boulevard, izgradnju slobodnostojećih vila i obiteljskih kuća okruženih zelenilom te kasnije izgrađene objekte Velike gimnazije na Sušaku i Doma Hrvatske čitaonice na Trsatu. Iz 1888. datira Građevni statut Sušaka, najstarija regulacijska osnova grada. Uz ovo razdoblje gradnje vezana su i rušenja od kojih su najpoznatija rušenja starog Adamićevog kazališta, kapele sv. Lovre na Sušaku, stare Guvernerove palače i crkvice sv. Andrije na Andrejšćici. Godine 1898. gradska uprava daje izraditi Generalni regulacijski plan, i u tu je svrhu provela mjerenje grada koje je trajalo 3 godine. Između 1900. i 1905. svi su projekti rađeni u stilu historicizma i secesije. Svi autori rade kombinaciju obje varijante. Prvi svjetski rat je prosperitetni grad Rijeku i Sušak značajno pogodio. Sav pomorski promet prestaje, industrija slabi, manje tvrtke propadaju a grad se do 1918. suočava s gladi. Politička situacija u Rijeci 1918. je nedefinirana. Nakon nekoliko godina neregulirane situacija, 1924. Rijeka postaje podijeljen grad – zapadni dio ulazi u sastav Kraljevine Italije a istočni u sastav Kraljevine SHS. Od 03.03.1923. prestaje okupacija Sušaka. Što se tiče građevne djelatnosti ona je za vrijeme Prvog svjetskog rata i nekoliko godina kasnije spala na najniži stupanj i tako ostala dugo. Sušak je 1919. bio proglašen gradom, ali za to nije imao nikakvih uvjeta. Mirovnim ugovorom dobio je luku Baroš, Brajdicu i Deltu. Sušak postaje pogranični grad i najvažnija izvozna luka Jugoslavije između dva rata. Značajno se razvijaju trgovina i turizam te dolazi do priliva novog stanovništva, nagle izgradnje i širenja grada. Doba velike građevne djelatnosti traje između 1925. i 1940. Tako se izgrađuje kanalizacija, vodovodna mreža i plinovod. Trasirana je nova ulica, Janka Polić Kamova, izgrađen je široki pločnik uz Rječinu, novi pomoćni vodovod iz kaptiranog vrela u Martinšćici. Od velikih javnih zgrada izvedeni su Opća banovinska bolnica i Hrvatski kulturni dom. [29]

Slika 3: Rijeka i Sušak, 1919. (izvor: Bartulović, Ž.; *O, mili grade*, Sušačka revija : glasilo za kulturu i društvena zbivanja Hrvatskog primorja, Kvarnerskih otoka i Gorskoga kotara, 68, Rijeka, 2009. g.)

Oko 1933. javlja se trend „desetgodišnjice“ te se tako podižu javne građevine, bolnički paviljoni, škole, itd. Drugi svjetski rat donio je Rijeci i Sušaku nekoliko teških bombardiranja iz zraka, koja su prouzročila velika razaranja, najviše u lučkom i industrijskom dijelu. Cjelokupni lučki kompleks Rijeke i Sušaka miniranjem je pretvoren u skup ruševina. Uništeno je 96% obale: gatovi, lukobrani, mostovi, dizalice, skladišta, željeznička postrojenja, vodovodne i električne instalacije. Tijekom obnove grada iskrsavaju urbanistički problemi i potreba za suvremenim regulacijskim planom. Politička situacija još uvijek nije povoljna. Godine 1969. usvojen je plan revitalizacije Starog grada. U sklopu projekta Gornji Jadran 1970. izrađeni su detaljni urbanistički planovi za turističku izgradnju (bez industrije). Godine 1972. izrađen je novi 4. prijedlog GUP-a koji razrađuje i prigradsko područje te je isti usvojen 1974. [29]

Godina 1959. je poznata po početku izgradnje prvih stambenih naselja – stambenih zajednica. U narednom periodu do 1980. godine urbanistički razvoj Općine Sušak i grada Rijeke uz stambene cjeline određenih kvartova grada i prigrada bazira se na izgradnji brodogradilišta, industrijskih postrojenja, rafinerije, Kontejnerskog terminala, Aerodroma, industrijske zone, mosta (Titov most), koksare, termoelektrane, naftovoda, tankerske luke i zaobilaznice. [29]

Slika 4: Pogled iz Rijeke na Deltu, Sušak i Trsatski brijeg (Foto: autor, 2021)

U povijesnom pregledu Rijeke i Sušaka deskriptivno su objašnjena različita vremenska razdoblja u kojima se može sagledati njihov suodnos ovisno o aktualnoj političkoj, društvenoj i teritorijalnoj podjeli i značajkama. Može se zaključiti da su Rijeka i Sušak od ujedinjenja 1947. godine do dana današnjeg dio jedne urbane cjeline te ih još jedino topografski razdvaja rijeka Rječina.

2. HOTELI GRADA RIJEKE – POVIJESNI RAZVOJ

Budući da je u prethodnom tekstu rada dan uvid u povijest svjetskog razvoja hotela, potrebno je razmotriti razvoj istih na području grada Rijeke. Počeci razvoja hotela (smještaja gostiju) nastaju u ovisnosti o društveno-političkim okolnostima i gospodarskim prilikama na teritoriju grada Rijeke do 19. stoljeća. Također, na izgradnju hotela grada Rijeke utječu i različita umjetnička stilska razdoblja čije se značajke očituju i u području arhitekture hotela.

2.1. Pretpovijest hotela – smještaj gostiju do 19. stoljeća

Rijeka je od svojih prapočela bila atraktivna geografska lokacija, bilo da se do nje dolazilo morskim ili kopnenim putem. Rimskim osvajanjima potiče se dolazak tadašnjih gostiju u grad te značajni utjecaj ima i rimska cesta, odnosno rimske ceste kojima se pridonijelo razvoju tranzita riječkog područja te uz koje su kao mjesta noćenja za goste bile građene gospodarske kuće. Do 13. stoljeća samostani (npr. Pavlinski gostinjac) su nudili smještaj gostima grada. Smještaj su nudili i hospiciji. Porastom trgovine, do 15. stoljeća, s raznim dobrima raste i broj gostiju grada te se javio problem uskog gradskog prostora bez dovoljnog smještaja. Problemi su također bili održavanje reda u gradu, higijena (zbog pojave kuge) i prehrana. Zdravstvene prilike poboljšavaju se razvitkom medicine i pojavom prvotnih zdravstvenih radnika. Rijeka koja je u 16. stoljeću bila dva puta popaljena i opljačkana od strane Mlečana i Turaka više nije sigurno mjesto za život te samim time niti prihvata gostiju. U razdoblju baroka (17. stoljeće) naglasak nije bio na izgradnji smještajnih kapaciteta nego na širenju tadašnjeg baroknog umjetničkog stila u arhitekturi. Iz razdoblja druge polovine 18. stoljeća ističe se arhitekt Antun Gnamb koji je neumorno radio na riječkoj urbanoj obnovi koja je također uključivala i objekte za smještaj gostiju. Bio je istovremeno geometar, projektant, urbanist i nadzornik radova. Budući da se gradi Lujzinska cesta također se svratišta grade u blizini njene rute. [7]

2.2. Hoteli u razdoblju klasicizma (prva polovina 19. st.)

Igor Žic u svojoj knjizi “Riječka gostoljubivost” navodi kako su na planu grada Rijeke iz 1850. godine koji je bio poznat kao “Pirisiev” plan istaknuta tri hotela: [9], [10]

1) *Hotel Ugarskom kralju* (istočni dio Županije (nekadašnje Općine) na obali)

- Žic zdanje ovog hotela poznatog i pod nazivom “stari *Hotel Europa*” naziva mjestom “skromnog dvokatnog hotela”;
- engleski pisac Andrew Archibald u svojoj knjizi “Highlands and Islands of Adriatic...” (London, 1849.) navodi da je hotel *Ugarskom kralju* iznimno uredan i čist;
- kasnije, vlasnici hotela postaju Caterina iz Ancone (vlasnica starijeg, drvenog izdanja “Teatro Fenice”) i Adam Riccotti iz Rijeke.

2) *Hotel kod pošte* (nalazio se u “pregrađenom Gerliczyjevom kazalištu na mjestu današnje Sveučilišne knjižnice, nasuprot današnjem Hotelu Bonavia” [10]).

3) *Hotel u sklopu Adamićevog kazališta.*

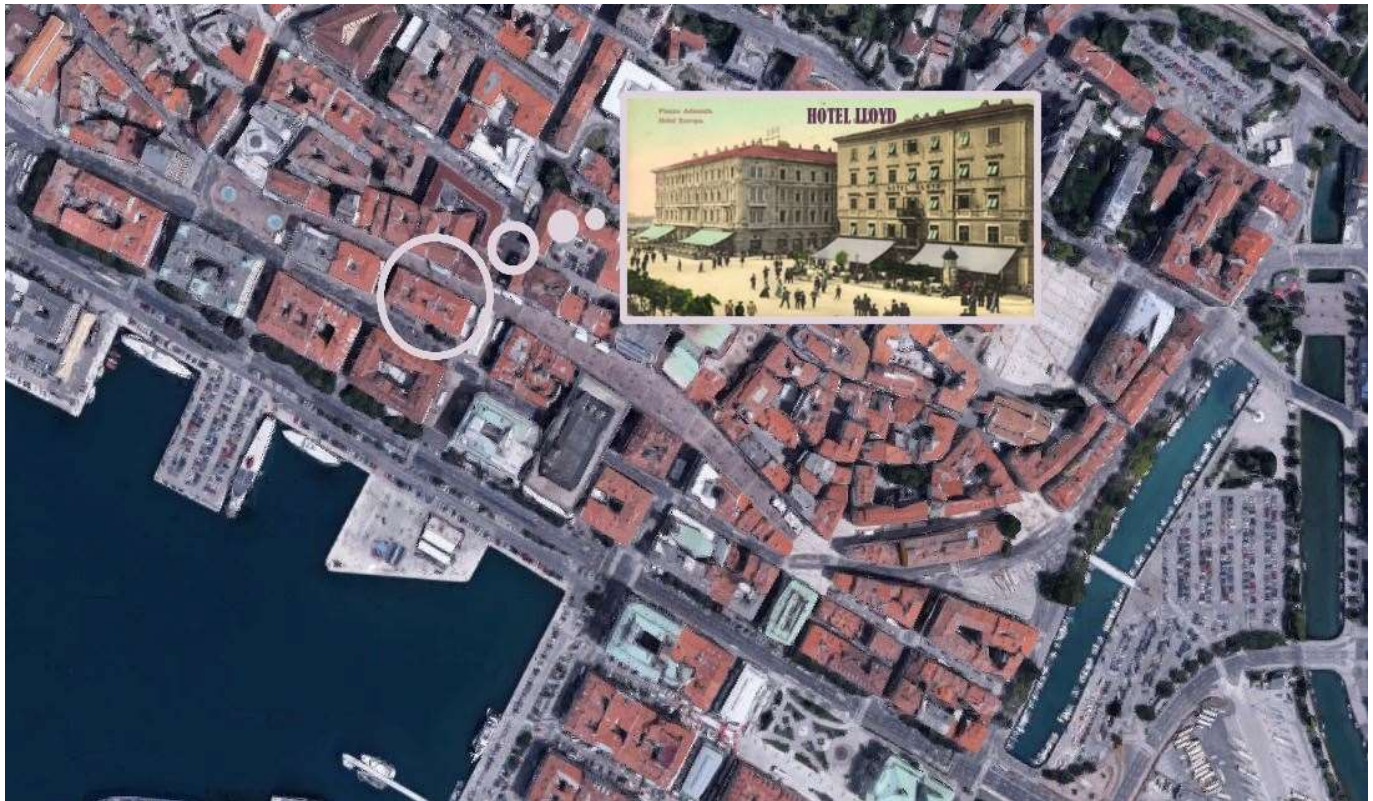
Slika 5 : Lokacije Hotela Ugarskom kralju, Hotela kod pošte i Hotela u sklopu Adamićevog kazališta
(izvor: vlastita izrada prikaza lokacije hotela na karti)

2.3. Hoteli u razdoblju historicizma (druga polovina 19. st.)

Zanimljiva činjenica koju malo tko zna je ta da je Rijeka do kraja 1914. imala 20 hotela što je značajan porast u odnosu na 1877. i 4 tadašnja hotela (stari *Hotel Europa* također zvan *Hotel Ugarskom kralju*, *Hotel kod pošte*, *Hotel u sklopu Adamićevog kazališta* te *Hotel Lloyd*). Kraj 19. st. Rijeke opisan je kao doba naglog uspona trgovine, privrede, industrije te izgradnje objekata raznih namjena. Najviše hotela i pansiona nalazilo se uz obalu i njenu neposrednu blizinu te u blizini željezničkog kolodvora koji je tada za razliku od danas bio korišten od većine putnika s kontinenta. Hoteli su bogatili tadašnji društveni život stanovnika grada Rijeke. [11]

Najznačajniji primjeri i najveća zdanja hotela historicizma biti će detaljnije opisana u nastavku rada. Manja zdanja biti će samo nabrojana uz spomenutu lokaciju hotela, godinu izgradnje i spomen projektanta ukoliko je isti poznat na kraju poglavlja.

1) HOTEL “LLOYD”

Slika 6: Lokacija i slika hotela Lloyd (izvor: vlastita izrada prikaza lokacije hotela na karti sa priloženom povijesnom fotografijom)

Slika 7 : Izvorni hotel Lloyd (izvor: <http://www.lokalpatriotri-rijeka.com/forum/download/file.php?id=22169&mode=view>, pristup 15.07.2021.)

Slika 8: Slika nekadašnjeg Hotela Lloyd (Foto: autor, 2021)

Hotel Lloyd na Trgu Republike Hrvatske, nekadašnjoj Piazzzi Adamich, izgrađen je 1874. Godinu dana ranije, vlasnici Andrija i Dragomir Bakarčić odlučuju se na nadogradnju još dva kata na postojeću dvokatnicu te upućuju molbu Magistratu. Projektant nadogradnje bio je Giovanni Baccarcich. Prvotna namjena zgrade bila je stambeno-poslovna, a nakon nadogradnje 1874. postaje ugostiteljska jer su vlasnici nekoliko prostorija prizemlja i katova dali u najam za trgovačku djelatnost. Isto se može okarakterizirati kao početak ugostiteljske djelatnosti. Zgrada je prvotno bila klasicistička, a nakon nadogradnje dodani su jednostavni plošni dekorativni elementi. Središnji dio glavnog istočnog pročelja neprimjetno je naglašen rizalitom i jednostavnim portalom kojeg flankiraju dva stupa s dorskim kapitelima na koje su nadodane konzole koje podupiru balkon na prvom katu. Također se na središnjem dijelu drugoga kata nalazi balkon, no manjih dimenzija i skromnijeg izgleda. Druga rekonstrukcija izvedena je 1882. kada se otvori u prizemlju preoblikuju iz lučnih u pravokutne, a autori tog projekta su ing. Julije Stanisavljević i Giacomo Mattich. Izvedena radnja pročelju daje stroži dojam, ali se intervencija skladno uklopila u sveobuhvatan izgled pravilnih otvora pročelja. Objekt je ponovno adaptiran nakon Drugoga svjetskog rata, a posljednja intervencija napravljena je 2012. kada su popravljani krov i pročelje. Hotel Lloyd je vrijedan primjer riječke historicističke arhitekture. [10], [11]

2) HOTEL “EUROPA”

Slika 9: Lokacija i slika hotela Europa (izvor: vlastita izrada prikaza lokacije hotela na karti sa priloženom povijesnom fotografijom)

Slika 10: Izvorni hoteli Europa i Lloyd iz 1905. godine (izvor: <https://www.lokalpatriotirijeka.com/forum/viewtopic.php?f=237&t=2734>, pristup 29.05.2021.)

Slika 11: Slika nekadašnjeg hotela Europa - sjeveroistočno pročelje objekta (Foto: autor, 2021)

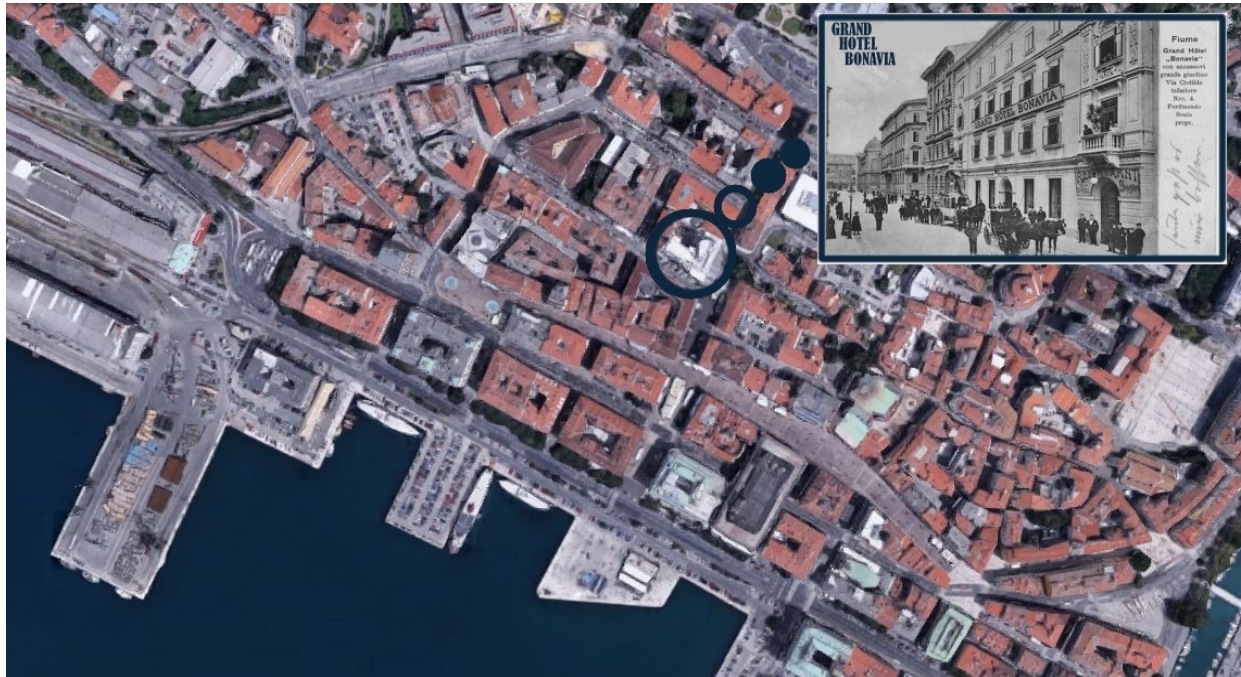
Radmila Matejčić u svojoj knjizi “Kako čitati grad” naziva Hotel Europu odrazom jadranskog kulturnog kruga. U Rijeci se 70-ih godina 19. stoljeća, inspirirano gospodarskim napretkom, nastoji postići organsko jedinstvo svih smišljenih pothvata. Tako i program arhitekture postaje monumentalizam, velike se građevine grade na prostorima uz more, odnosno na prostoru “oduzetom od mora”. Inspiriran navedenim, Josip Gorup odlučuje 1874. godine na mjestu starog Hotela Europa (Hotel „Al Re d’Ungharia“ kojeg su supružnici Adam i Catterina Ricotti otvorili 1845. godine), skromnog svratišta koji se nalazio u jednostavnoj zgradi na trgu kod Adamićeva mola, sagraditi novo velebno izdanje Hotela “Europa”. To bi se smatralo nezapaženom odlukom da kao projektant nije bio angažiran tada najpoznatiji tršćanski arhitekt Giuseppe Bruni (1827.-1877.). Bruni je diplomirao na Akademiji u Veneciji te zaposlenjem u Trstu nije rješavao samo projekte zgrada nego je kreirao i urbanistička rješenja. U doba dodjele projekta hotela Europa već je bio poznat po izgradnji palače Modello i Municipija u Trstu.

Podloga za rješavanje toliko velikog graditeljskog bloka, poput palače Europa, proizlazi iz njegove želje da se uzdigne volumetrijska kvaliteta morfoloških elemenata kompozicijskog tkiva. Nadalje, Matejčić Hotel Europu naziva arhitekturom mjere i mirnoće. Prostor samog hotela projektiran je s pogledom na more, po uzoru pa Brunijevu inspiraciju u vidu venecijanskih palača koje gledaju na kanale. U odrazu mora se zrcalilo njezino cijelo pročelje. Njezino raskošno zdanje, gledano s mora, stvara impresivan prvi dojam o Rijeci tog doba. Bruni je projektirao pročelje osjetljivo na svjetlo upravo zbog odraza svjetla s vode (mora). Tako je pročelje kao kulisa s koje se reflektiraju sunčevi zraci. Na četiri pročelja velikog arhitektonskog bloka pravilno su postavljeni mnogobrojni motivi preuzeti od venecijanske neoklasicističke arhitekture te je od istih G. Bruni stvorio "igru". Pozitivan aspekt po ovaj hotel je također taj da je zgrada građena na trgu uz more, na širokom i slobodnom prostoru, što ju čini elegantnim elementom s arhitektonske točke gledišta. Što se tiče vertikalne podjele pročelja ona je jasno naglašena kaneliranim pilastrima s korintskim kapitelima gdje isti ritmiziraju stijenu tj. naglašavaju harmoniju središta zgrade. Horizontalnu komponentu krasi vijenci te strukturalni i dekorativni elementi. To se naročito odrazilo na svečani salon izgrađen na prvom katu hotela gdje je arhitekt G. Bruni unio sav dekorativni repertoar ponovljen s pročelja uz dodane slikarske kompozicije koje je ostvario poznati riječki slikar Giovanni Fumi. Taj je salon, odnosno dvorana, uz dvoranu u glavnoj zgradi Tvornice Rikard Benčić po R. Matejčić, jedno od najkoherentnijih arhitektonskih ostvarenja u gradu Rijeci. Zaključno, Matejčić spominje arhitekturu *Hotela Europa* u kontekstu odraza jadranskog kulturnog kruga u Rijeci te naziva gospodina Gorupa (vlasnika) "pravim protektorom umjetnosti". [12]

Slika 12: Detalj fasade nekadašnjeg hotela Europa (izvor: <https://rijekaheritage.org/hr/kj/hoteleuropa>, pristup 13.07.2021.)

3) GRAND HOTEL “BONAVIA”

Slika 13: Lokacija i slika hotela Bonavia (izvor: vlastita izrada prikaza lokacije hotela na karti sa priloženom povijesnom fotografijom)

Slika 14: Izvorni hotel Bonavia (izvor: <https://www.lokalpatrioti-rijeka.com/forum/viewtopic.php?f=237&t=2742>, pristup 29.05.2021.)

Prije izgradnje samog hotela izgrađena je gostionica “*Bonavia*” 1887. Tadašnja ulica u kojoj je bio hotel zvala se “*Via Clotilde*” (danas Ulica Dolac). Vlasnik zgrade u kojoj se nalazio prostor gostionice *Bonavia* bio je Ignazio Bonetić sve do 1906. Na hotelu su izvođene mnoge sitne preinake te dvije značajnije rekonstrukcije. Otvaranje “*Hotela Bonavia*” dogodilo se 1906. Neki od elemenata rekonstrukcije su bile povećane dimenzije prozora u prizemlju, kako bi se dobilo više svjetla u prostoru restorana. Dnevnik *La Bilancia* prikazivao je reklamu 4. studenog 1906.: “*Grande hotel Bonavia, Via Clotilde inferiore, Hotel posve nov, sa pedeset i osam elegantno uređenih soba, s maksimalnom udobnošću. U središtu grada, osvjetljen električnim svjetlom. Sobe po povoljnoj cijeni. Dodatak restoran s veličanstvenim vrtom otraga. Izvrsna kuhinja, talijanska i njemačka. Birana vina, domaća i strana. Prvorazredno pivo, suvremena posluha. Tramvaj od željezničke stanice za sve vlakove i parobrode. Za udobnost putnika restoran ostaje otvoren do dva sata poslije ponoći. Tel. br. 346.*” [13] Potaknuti novom rekonstrukcijom hotela *Bonavia* u gradskom životu Rijeke, vlasnici ostalih hotela počeli su vršiti preinake na svojim kompleksima. Federico Heim, ujedno i vlasnik hotela *Deak* od 1889., u velikom oglasu istaknuo je da 1. prosinca 1907. otvara kompletno preuređen hotel *Deak*, u koji je kao novitet uveo električnu struju. U arhitektonskom smislu zgrada hotela *Bonavia*, realizirana kao trokatnica imala je sedam prozorskih osi i bočne plitke rizalite koji su u piano nobile zoni (zona 1. kata – dominantna u prostornoj organizaciji hotela, generalno bogatija ukrasima) bili naglašeni balkonima. Navedeno je odavalo duh visoke renesanse s razigranim neobaroknim detaljima. Iznimno skladna naglašenost ukrasa prozorskih okvira prvog i drugog kata dobivena je primjenom prozorskih klupčica i doprozornicima u obliku korintskih pilastara zaključenim athitravima. Rizaliti su bili oživljeni elementima poput neobaroknih kartuša, rozeta i školjaka u lunetama natprozornika. Novonastalo skladno djelo arhitekture zrelog historicizma dobro se uklopilo u historicističko okruženje. 1906. Ignazio Bonetić naručuje ranije spomenuti projekt povećanja četiri prozora u prizemlju te se uz navedeno gradi i središnje postavljene portal koji je jedini element renoviranog pročelja očuvan do danas. [11] Godine 1910. hotelu *Bonavia* mijenja se adresa u *Via Edmondo de Amicis*. Također su se promijenili i vlasnici hotela, tako Nikola Mateljan i Anton Matejčić pozivaju građanstvo 1. svibnja 1910. na otvorenje novog, posve preuređenog vrta.

Zatim se 1911. umjesto njih pojavljuje Julius Ederer Burger kao novi vlasnik *Bonavije*, koju predstavlja kao depandance svog hotela *Deak*. [13] Naknadne preinake u 20. st. odnose se na razdoblje Moderne 1930-ih godina kada je štukatura pročelja potpuno oljuštena, zgrada povišena za dvije etaže te je pročelje izvedeno kao čista, jednostavna ploha ritmizirana pravilnom izmjenom otvora prozora. Prva rekonstrukcija hotela *Bonavia* ozbiljnije je započela 1962. Istočni dio zgrade srušen je 1965. i podignut je novi kubus. [11] Radovi su kasnili zbog problema sa isporukom građevinskog materijala te nedostatkom stručne radne snage. Uvedeno je centralno grijanje u svim prostorijama, telefonska linija, vlastite sanitarije svih soba, uređaji za signalizaciju i uređaji za klimatizaciju svih prostorija dnevnog boravka. Uz navedeno u prostorijama hotela bila je smještena i brijanica s frizerom. Prvi gosti “*nove Bonavie*” primljeni su 27. travnja 1965. godine. Relativno brzo nakon toga hotel je zasjenio sve ostale hotele u gradu Rijeci i okolici. Savršena funkcioniranje posluge i dobar restoran privlačili su 60-ih godina zanimljive goste, poput tada popularnih glumaca, pjevača i književnika. Druga renovacija hotela bila je karakterizirana kao ambiciozan i ogroman projekt arhitekata Studia Remik i Jasenke Rechner. Renovacija je započela 18. ožujka 1999. Goran Štrok je renovaciju izvodio surađujući sa svojom suprugom Renatom, dizajnericom interijera i darovitom slikaricom. U kupnju i rekonstrukciju hotela *Bonavia* uloženo je više od 15 milijuna eura. Otvorenje novog zdanja hotela bilo je 12. ožujka 2000. godine. Nakon renovacije hotel je postao luksuzan, kategorije četiri zvjezdice, kojeg krase usluga pet zvjezdica i raspolaže s 114 soba, 6 apartmana, predsjedničkim apartmanom, restoranom, manjim kavanama i s velikom terasom naslonjenom na Municipij te tri višenamjenske konferencijske dvorane. [28]

Slika 15: Slika današnjeg izdanja hotela Bonavia (Foto: autor, 2021)

4) HOTEL "KONTINENTAL"

Slika 16: Lokacija i slika hotela Kontinental (izvor: vlastita izrada prikaza lokacije hotela na karti sa priloženom povijesnom fotografijom)

Slika 17: Izvorni hotel Kontinental na razglednici (izvor: <https://www.lokalpatrioti-rijeka.com/forum/viewtopic.php?f=237&t=2729>, pristup 29.05.2021.)

Tadašnji gradonačelnik Sušaka Hinko Bačić od 1885. do 1887. ruši "stihijski izgrađene kućice" te podiže velebnu građevinu u kojoj je smješten *Hotel Kontinental*. Gradnjom ovog zdanja Bačić preuzima ulogu "utemeljitelja" pošto novoizgrađen hotel postaje najveća zgrada na Sušaku i druga po veličini u Rijeci, odmah iza hotela *Europa*. Nastavno, kavana hotela odmah nakon otvorenja 1888. postaje centar tadašnje društvene scene Sušaka. *Kontinental* nije bio samo hotel nego cjelovit stambeni i trgovački blok, gradska inzula velikog estetskog značaja te pravi "ukras" grada. Projektant građevine bio je Mate Glavan, rođeni Vežičan koji je prvi školovani sušački arhitekt. Inženjer M. Glavan opisan je kao veoma obrazovan, smion poduzetnik, veliki rodoljub, kulturnan, dobrotvor, javni radnik i pokretač pjevačkog društva. Također je bio jedan od osnivača tiskare u Kortilu. Veliki ugled stekao je kao projektant nove "Rafinerije nafte" 1883. Parcela na kojoj je građen hotel imala je niz prednosti ali i određenih mana. Pošto je pružanje parcele bilo u obliku peterokuta, čija je najuža strana okrenuta direktno na ulaz Lujzinske ceste, trebalo je na prostranom trgu postaviti glavno pročelje palace-hotela kao dekorativnu dominaciju koja će privući poglede namjernika. Taj je zadatak Glavan ispunio postavljanjem dviju krnjih piramida na krovu. Tako je usmjerio ogromnu masu bloka u visinu te time koncentrirao pročelni ukas. Ispred navedene najuže strane zgrade postavio je terasu restauracije i kavane, koja je činila zelenu oazu glavnog gradskog trga. Promet na trgu ničime nije narušio njenu namjenu. Upravo ta terasa kasnije postaje središte društvenog, političkog i umjetničkog života Sušaka. U prostoru elegantne sale "*Kontinental*" odigravane su prve kazališne predstave na našem jeziku, veliki su glazbenici tog doba tamo održavali koncerte, dok su se u kavani sastajali muzičari, pjesnici i likovni umjetnici. Hotel je tada bio prava "javna scena". Upravo ga je za takvu ulogu M. Glavan i zasnovao. Znao je projektirati takvu monumentalnu građevinu u stilu visokog historicizma uz kasnorenesansne detalje kojima je naglašen dignitet građevine i stvoren dojam velebnosti, prizoritosti i prikaza koji su osigurali da unutrašnjost objekta ostavlja raskošan i reprezentativan dojam. Zgrada, koja je bila okrenuta prema Rijeci, pružala je dojam impozantne velegradske kozmopolitske arhitekture palace-hotela. Stoga je na zapadno pročelje Glavan postavio ulaz koji je bio okrenut prema novom koritu Rječine i šetalištu na Mrtvom kanalu te podvučen skulpturama - alegorijama Fortune i Merkura.

Od 1888. kada je hotel otvoren pa do danas on privlači poglede prolaznika. Ovim primjerom arhitektonskog zdanja došlo je do divne organske veze između arhitekture s obje strane Rječine. Najveća prednost ovog Glavanovog projekta leži u vještom urbanističkom smještaju cijele mase građevine koja je naglasila svoj gabarit i nametnula se u odnosu na susjedne građevine u nizu sve do tržnice. Ovakvo arhitektonsko rješenje jedinstveno je jer objedinjava sjecište triju prometnica čije su trase na koncu nametnule pravce buduće izgradnje Sušaka i korijen glavnog gradskog trga. Glavan je očuvao ulogu kompleksa kao “svratišta” na velikim cestama ali je iskoristio i ledinu Brajdice te utjecao na poteze novih ulica i tako opasao monumentalnom fasadom novonastalu gradsku odnosno tadašnju velegradsku četvrt. [12] *Kontinental* je 2008. renoviran. Hotel, od obnavljanja 2008. do danas, raspolaže sa 65 soba i 4 apartmana. [14]

Slika 18: Slika današnjeg hotela Kontinental zapadno pročelje (Foto: autor, 2021)

Slika 19: Slika današnjeg hotela Kontinental sjeverozapadno pročelje (Foto: autor, 2021)

Uz navedene hotele koji dominiraju tadašnjim prostorom grada neki od tadašnjih “manje poznatih” hotela su sljedeći; [9],[10], [11], [13], [24]

1 Hotel “Quarnero” (na obali, sadašnji južni dio Robne kuće RI)

- stradao u savezničkom bombardiranju krajem 2. Svjetskog rata i srušen 1945.

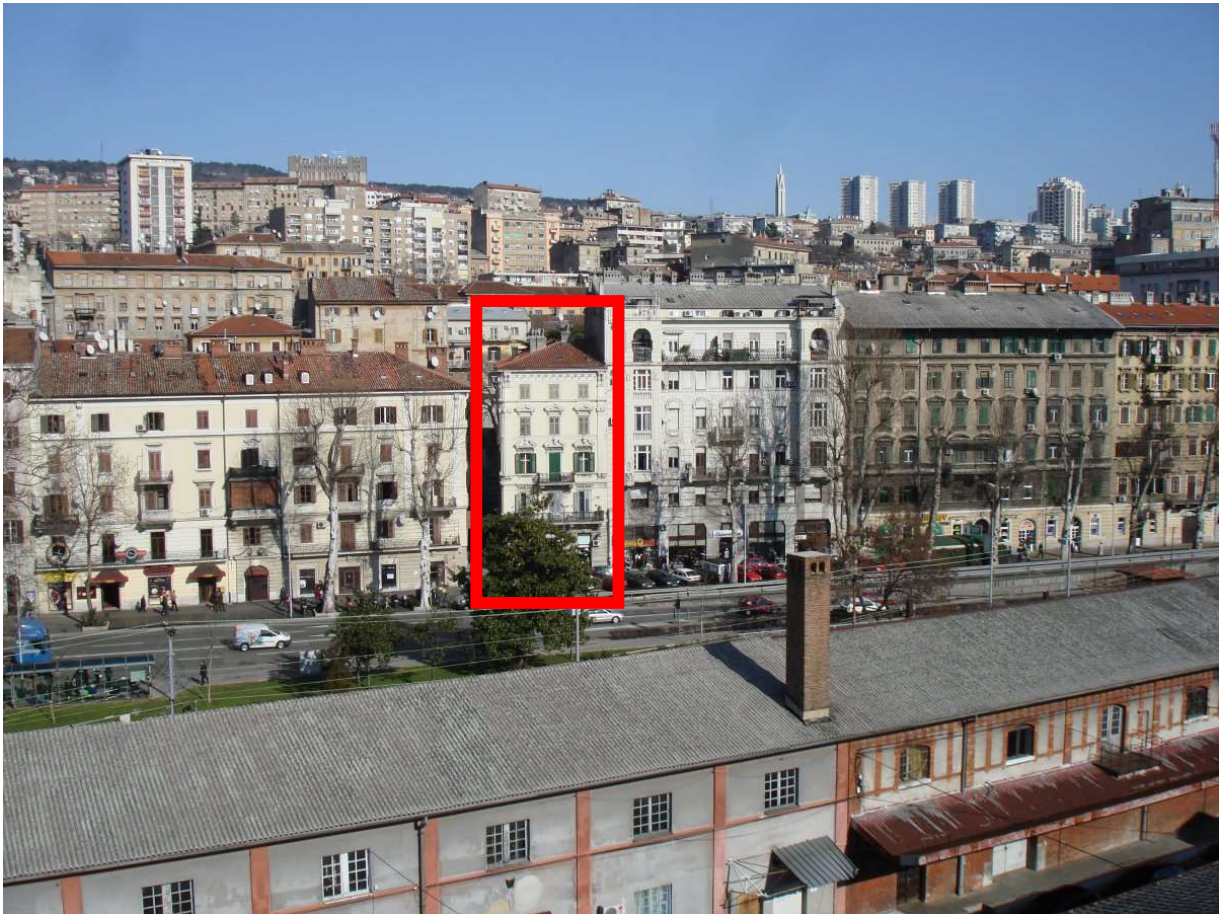
Slika 20: Izvorni hotel Quarnero (izvor: <http://www.lokalpatrioti-rijeka.com/forum/viewtopic.php?p=84708>, pristup 30.05.2021.)

2 Hotel “Hungaria” (Krešimirova 14)

- 1894. pristupljeno temeljitoj rekonstrukciji postojeće zgrade i prenamijeni u hotel;
- projektant: Emilio Ambrosini;
- jedno od posljednjih Ambrosinijevih “čistih” historicističkih rješenja;
- promjene gabarita i uvedene novine u koncepciji fasada;
- ulaz u objekt s nadstrešnicom se nalazio na zapadnoj bočnoj strani a ne na središtu frontalnog pročelja (južna strana);
- restoran s terasom bio je predviđen u prizemlju s južne strane što je bio razlog odvajanja ranije spomenutog glavnog ulaza;
- 1896. nadograđen je četvrti kat i potkrovnna zona.

Slika 21: Izvorni hotel Hungaria na razglednici (izvor: <http://www.lokalpatrioti-rijeka.com/forum/viewtopic.php?p=15277>, pristup 30.05.2021.)

Slika 22: Snimka nekadašnjeg hotela Hungaria (izvor: <http://www.lokalpatrioti-rijeka.com/forum/viewtopic.php?p=15277> (snimak iz 2014. godine), pristup 30.05.2021.)

3 “*Hotel de la Ville*” (danas restoran Indeks u Krešimirovoj ulici, Krešimirova 18)

- 14. srpnja 1874. otvorenje hotela;
- projektant Ivan Bakarčić;
- zgrada je imala 4 etaže, na svakoj po deset soba prema Korzu i sedam prema Brajdi;
- ukupno 68 soba sa 120 kreveta;
- prvotni vlasnik hotela - Albert G. Scheider;
- interijer raskošan, s impresivnim brončanim lusterom u predvorju, velikim restoranom i pivnicom koja je imala prostranu vrtanu terasu;
- *Hotel de la Ville* je s obzirom na lokaciju bio orijentiran prema željeznici;
- 1890. vlasnici objekta bili su Ivan Mance i Ivan Minar;
- u razdoblju od 1891. do 1898. hotel je preuzeo samo Ivan Mance;
- 1899. vlasnik je bio Johan Merk;
- 1901. godine vlasici su bili Federico Bakarčić i Ortensia Vio, rođena Bakarčić;
- 1903. vlasnik je bio Armin Kertez;
- od 1908. do 1918. vlasnik je bio Karlo Budai;
- nakon zatvaranja hotela, namjena objekta postaje stambeno-poslovna.

Slika 23: Izvorni Hotel de la Ville na slici iz 1908. godine (izvor: <https://www.lokalpatrioti-rijeka.com/forum/viewtopic.php?f=237&t=2727>, pristup 30.05.2021.)

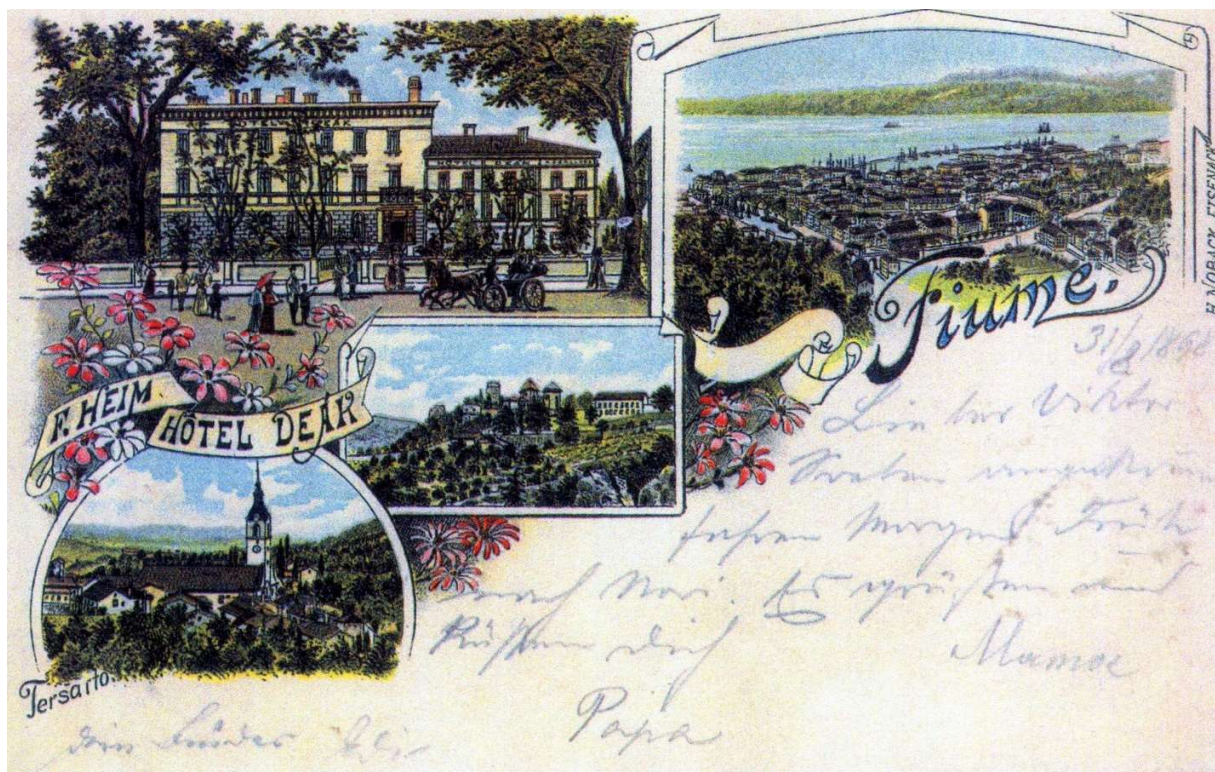

Slika 24: Nekadašnji Hotel de la Ville, danas restoran Indeks u Krešimirovoj ulici, Krešimirova 18
(Foto: autor, 2021)

4 Hotel "Deak" (danas Dom Sindikata Frano Belulović, Krešimirova 4)

- kasnohistoricistički hotel;
- nakon hotela *Europa* jedan od bitnijih hotela u pogledu tadašnjeg društvenog razvitka;
- izgrađen 1881.;
- projektant, izvođač radova: Francesco Doricich;
- rekonstrukcija 1891., postaje veća zgrada s 2 kata;
- 1898. je hotel ponovno dograđen;
- projektant rekonstrukcije: Giovanni Randich;

- velika pravokutna dvorana od gotovo 200 m² prostora u kojoj su se izvodile jedne od prvih kino predstava u Rijeci;
- 1908. još jedna temeljita obnova uključujući električnu rasvjetu.

Slika 25: Izvorni hotel Deak na razglednici (izvor: <https://visitrijeka.hr/odmori-planiraj-i-istrazi/rijeka-tour/rijecke-price/rijecki-hoteli/>, pristup 30.05.2021.)

Slika 26: Nekadašnji hotel Deak, danas Dom Sindikata Frano Belulović (Foto: autor, 2021)

5 Hotel "*Albergo della stella d'oro*" (lokacija današnje Sveučilišne knjižnice)

- početak rada 1877.;
- nalazio se na mjestu starog hotela iz razdoblja klasicizma (*Hotel kod pošte*), nastao preuređenjem bivšeg kazališta Bono – Gerliczi;
- godine 1883. srušen prema naredbi gradonačelnika Ciotte, inače vojnog građevinskog inženjera, kako bi ulica u Dolcu dobila potrebnu širinu.

6 Hotel “*Nazionale*” (Stari grad)

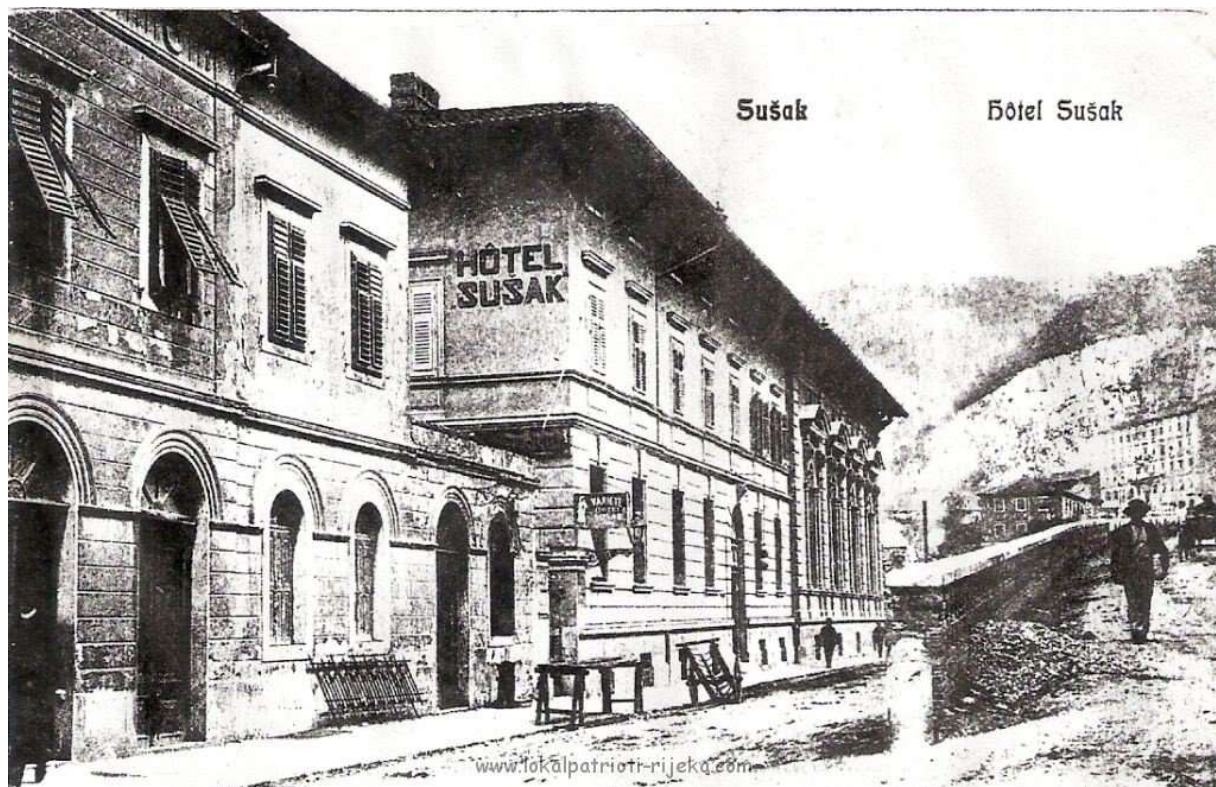
- adresa: Via del Municipio, kućni broj 548;
- prvotni vlasnik Felix Ecklerl;
- novi vlasnik Luigi Spinazzi (18. listopada 1877. godine).

7 Hotel „*Alla citta`di Milano*“ (današnji caffè bar “Sport”)

- radio je sve do početka 1. Svjetskog rata.

8 Hotel “*Sušak*” (početak Ružičeve ulice)

- svečano otvoren 1. ožujka 1900.;
- sadašnja adresa: Ružičeva ulica 5 i 7;
- bivša adresa: Tvornička cesta;
- bio je pozicioniran u središtu Sušaka;
- naručitelj gradnje bio je Petar Marač;
- imao je i veliku dvoranu;
- 1914. vlasnici i zakupnici postaju braća Wortmann;
- tada hotel sadrži 25 soba;
- izvorna kulturno-ugostiteljska namjena;
- sadašnja namjena: poslovna (Institut za povijesna istraživanja HAZU).

Slika 27: Izvorni hotel Sušak (izvor: <https://www.lokalpatrioti-rijeka.com/forum/download/file.php?id=14999&sid=fb1ab72f2614e216cd7b2a718f85735b>, pristup 29.05.2021.)

Slika 28: Slika nekadašnjeg hotela Sušak (Foto: autor, 2021)

9 Hotel “*Fiume*” (Kantrida)

- u sklopu kupališta na Kantridi;
- ranije zvan “Hotel pansion” (1908.-1910.);
- prozvan “Hotel Fiume” 1912. godine;
- sastojao se od 4 etaže i pripadajuće terase hotela;
- danas zdanje ovog objekta ne postoji.

Slika 29: Izvorni hotel Fiume (desno) (izvor: <https://www.lokalpatrioti-rijeka.com/forum/download/file.php?id=15033>, pristup 30.05.2021.)

2.4. Hoteli u razdoblju secesije (početak 20. st.)

Rijeka već početkom 20. st. kao tranzitno i turističko središte teži ka tome da sadrži bogatu kulturnu ponudu. Sastavni dio iste su tadašnji luksuzni hoteli poput hotela *Royal* i *Bristola* koji su uz kupališta, moderne stambeno-poslovne objekte, trgovine, kavane i ratorane činili estetski oblikovanu cjelinu grada. Navedenim se počela ostvarivati vizija autora riječkog regulacijskog plana, Paola Grassija. Njegova se vizija odnosila na potrebu da estetsko oblikovanje javnih građevina postane nužnost. [15] Nešto više o hotelima tog razdoblja te njihovim osobitostima slijedi u nastavku rada.

5) HOTEL "ROYAL" (KASNIJE HOTEL "ZAGREB")

Slika 30: Lokacija i slika hotela Royal (kasnije hotel Zagreb) (izvor: vlastita izrada prikaza lokacije hotela na karti sa priloženom povijesnom fotografijom)

Slika 31: Izvorni hotel Royal na razglednici (kasnije hotel Zagreb) (izvor:

<https://www.lokalpatrioti-rijeka.com/forum/viewtopic.php?f=237&t=2736>, pristup 29.05.2021.)

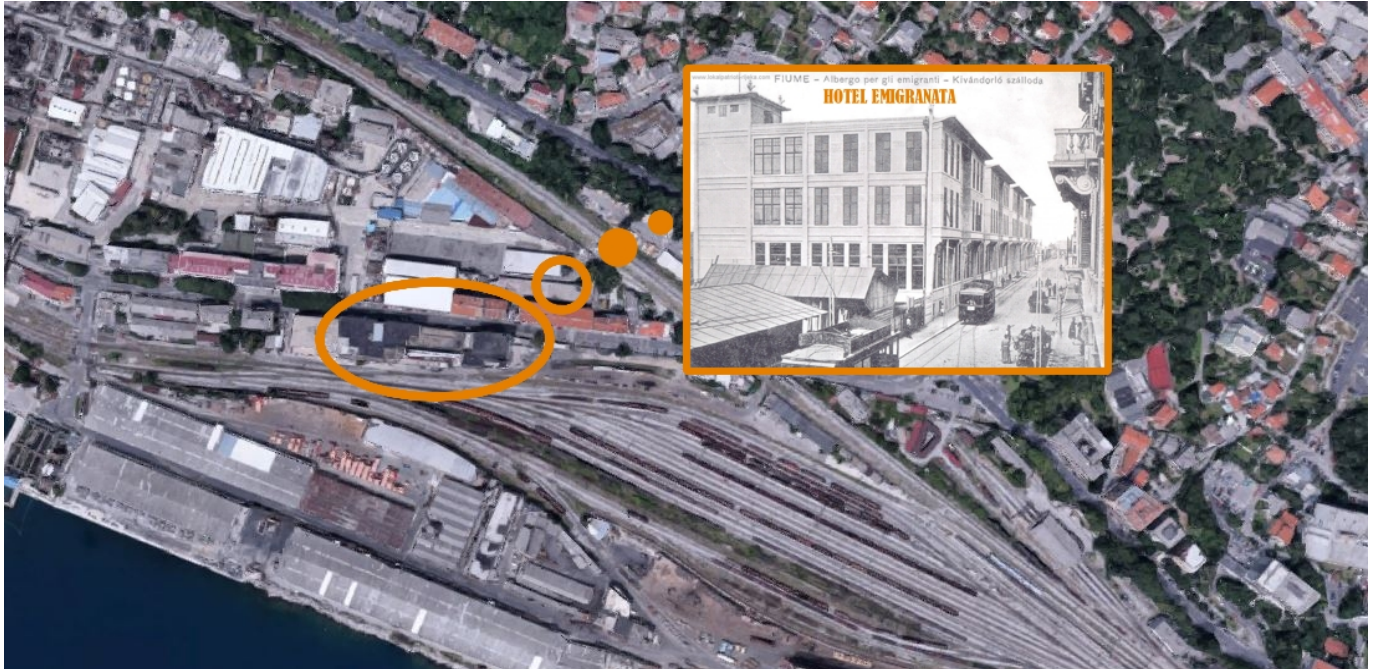
Lokacija hotela *Royal* bila je u Adamićevoj ulici u kojem se danas nalazi sjedište Primorsko-goranske županije. Točnije, bivša adresa hotela bila je Corso 13/Andrassy 18 dok je današnja adresa objekta administrativno-trgovačke namjene Korzo 9/Adamićeva 10. [24] Projektant zgrade bio je talijanski arhitekt Emilio Ambrosini koji je istu projektirao 1906. prema narudžbi uglednog riječkog trgovca tekstilom Francesca Rauschela. Sa strane riječke gradske šetnice Korza ulazilo se u trgovinu tekstila u vlasništvu Umberto & Demetrio Papetti (prizemlje i mezanin), a sa južne strane (Via Andrassy) nalazio se sam ulaz u hotel. [10] Hotel je bio poznat po atraktivnoj lokaciji nasuprot Gradskog tornja. Dodatna posebnost bila je ta da je u hotel 1907. ugrađeno dizalo poduzeća F. Wertheim Comp. iz Budimpešte. 1928. godine adaptiralo se predsoblje. [24] Postojeći dvokatni objekt Ambrosini je nadgradio te tako hotel dobiva šest etaža ukupno.

Visina objekata na Korzu bila je propisana pravilnikom. Najviša zdanja smjela su se graditi uz ulice dok im god širina nije prelazila 15 metara. Ambrosini je tako podignuo 25 metara visoku palaču iako je “stršila” u odnosu na okolne starije niže kuće narušavajući tadašnju po mnogočemu najljepšu riječku šetnicu. Tehnički ured je smatrao da će se postupno kontrast smanjiti nadogradnjom katova na postojeće susjedne dvokatnice i trokatnice ili izgradnjom novih, viših objekata. [24] Također, 1906./1907. na pročelju se kao konačni produkt prikazuje jedan niz otvorenih balkona s polukružnim lođama, kovane balkonske ograde i pregrade s motivima cvijeća i meandara te reljefnim ukrasima u obliku vijenaca s motivom kestenova lišća. Moguće je da je projektant inspiraciju za fasadne ukrase pronašao u tipičnoj vegetaciji riječkoga zaleđa odnosno u šumama divljeg kestena i starim gradskim drvoredima. To je jedna od najslikovitijih hotelskih i općenito secesijskih zgrada Rijeke koja i danas dominira Korzom. [10], [15] Navedeni primjer Ambrosinijeve fasade, poput bečkih građevina, zbog svoje posebnosti često je prikazivan u onodobnim katalogima i stručnim publikacijama. [15]

Slika 32: Slika nekadašnjeg hotela Royal (Foto: autor, 2021)

6) HOTEL EMIGRANATA

Slika 33: Lokacija i slika Hotela emigranata, (izvor: vlastita izrada prikaza lokacije hotela na karti sa priloženom povijesnom fotografijom)

Slika 34: Izvorni Hotel emigranata, (izvor: <http://www.lokalpatriot-rijeka.com/forum/viewtopic.php?p=9878>, pristup 29.05.2021.)

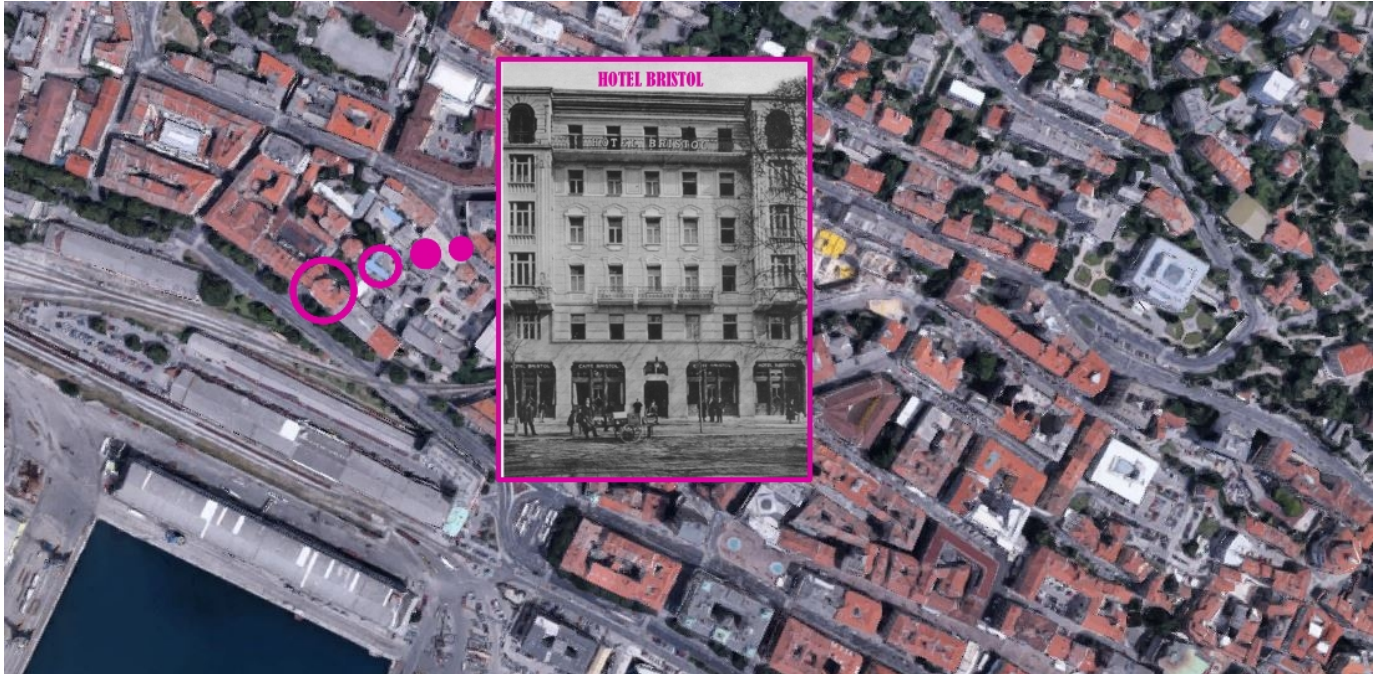
Godine 1906. počinje izgradnja *Hotela emigranata* u jednoj od riječkih industrijskih zona, u ulici Via di Volosca (kasnije Industrijska, danas Ulica Milutina Barača). Nastaje kao rezultat potrebe za stalnim smještajem i socijalnom skrbi nad ugarskim građanima odnosno tadašnjim emigrantima koji su tada stvarali neredu u Rijeci čekajući ukrcaje na brodove za Ameriku. Tada je bila ustaljena mjesečna redovita brodska veza na relaciji Rijeka - New York s transportom iseljenika. Izgradnja hotela bila je povjerena poduzeću Freund Henrik es Fiai iz Budimpešte. Autor projekta bio je inženjer Szilárd Zielinski, profesor politehnike na Sveučilištu u Budimpešti. Hotel se protezao uz morsku obalu te je oblikovno tvorio impozantnu cjelinu velikih dimenzija - dužine 160 m, širine 24 m i visine 17,50 m. Primjenom materijala poput stakla, armiranog betona i kovanog željeza pri izgradnji postiže se, unatoč ranije navedenim značajno velikim dimenzijama, prozračnost i lakoća. Na južnom pročelju orijentiranom prema željeznici ističe se središnji stubišni dio, trostruko okomito podijeljen. Prostor sadrži prozore koji prate uspon stubišta. Na prostoru bočnih krila ritmično se smjenjuju rizaliti uvučenih pročelja sa terasama i balkonima. Jugoistočni ugao građevine naglašen je spomenutim stubišnim tornjevima s istaknutom krovnom strehom, kojima se penje na krovnu terasu. Plitke istake uzduž sjevernog pročelja asociraju na tradicionalan simetrični raspored arhitektonskih masa, osobito kod objekata većih dimenzija poput ovog hotela. Dva spojena istaka (od ukupno osam) poduprta su ukrasnim konzolama iznad visokog prizemlja. Istake su u razini krovništa povezane strehama valovitih rubova. Donja strana streha bila je oslikana s dvije usporedne trake. Smještaj u blizini Željezničkog kolodvora omogućavao je dobru komunikaciju velikog broja ljudi smještenih u hotelu. Kapacitet hotela sadržavao je 1500 kreveta. Na prvome i drugome katu nalazile su se zajedničke spavaonice i nekolicina apartmana za cijele obitelji. Ugodniji boravak u hotelu omogućavale su sale za dnevni boravak s balkonskim terasama. Hotel je imao i svoju trgovinu, ambulantu, restoran, ured za prihvrat emigranata i izdavanje putnih karata. Povišeni suteran bio je zaseban prostor za novopristigle emigrante koje još nije provjerila policija i pregledao liječnik. Ventilacija, električna rasvjeta i odgovarajući higijenski uvjeti udovoljavali su propisima vezanima uz takve projekte u velikim lukama. Element secesije izražen na Hotelu emigranata je dekor pod koji spada i sam građevinski materijal. [15]

Ujedno je učinjen i korak prema novom vremenu kroz eksperimentalnu primjenu armiranog betona koji se do tada koristio u riječkoj luci (*Skladišta 4, 5, 6, 7, 9, 10, 12 i 13*) i na dva objekta (*Gradska klaonica i Ubožnica*). [15], [25] Razlika u odnosu na navedene objekte je ta da se konstrukcija hotela *Emigranata* gradila kao cjelovita armiranobetonska konstrukcija sistema Hennebique te je istih godina na jednak način u Rijeci izgrađeno još jedno lučko skladište (*Skladište 17 (XIV)*). Skladište je bilo izgrađeno prema projektu Ferenc Pfaffa (danas skladište br. 17 na Visinovu gatu). Smatralo se da primjena armiranog betona može u gotovo svim elementima zamijeniti tradicionalne materijale. Armirani beton pri izgradnji hotela *Emigranata* koristio se za grede i stupove, stubišta, stropove te unutrašnje i vanjske zidove koji su imali jednaku debljinu (10 cm). Navedena debljina zidova pokazala se kao veliki problem zbog loših toplinskih svojstava armiranog betona. [25], [26] Objekt se gradio prilično dugo te je krajem rujna 1907. Ministarstvo unutrašnjih poslova objavilo natječaj o iznajmljivanju na rok od 5 godina, odnosno od 1. prosinca 1907. do 31. listopada 1912. Hotel je dobio uporabnu dozvolu tek nakon 14. veljače 1908. Nudio je smještaj iseljenicima do 12. kolovoza 1914. kada je Cunard Line objavio prekid svoje parobrodarske linije između Rijeke i New Yorka. [27]

Slika 35: Slika nekadašnjeg Hotela emigranata, (Foto: autor, 2021)

7) HOTEL “BRISTOL”

Slika 36: Lokacija i slika hotela Bristol, (izvor: vlastita izrada prikaza lokacije hotela na karti sa priloženom povijesnom fotografijom)

Slika 37: Izvorni hotel Bristol, (izvor: <https://www.lokalpatrioti-rijeka.com/forum/viewtopic.php?f=237&t=2731>, pristup 29.05.2021.)

Slika 38: Slika nekadašnjeg hotela Bristol, (Foto: autor, 2021)

Hotel "*Bristol*" (današnji stambeno poslovni objekt; Krešimirova 12) je izgrađen 1908. i otvoren 1909. na mjestu stare višekatnice. Postojeća stara višekatnica u ulici Via Francesco Deak morala se srušiti radi dotrajalosti drvenih stropova i podova. Novo zdanje hotela kao moderne peterokatnice sadržavalo je kavanu (salon za čitanje) i restoran ostakljenog pročelja u prizemlju te pet katova. Projektant i nadzor gradnje ovog velebnog zdanja bio je Emilio Ambrosini, talijanski arhitekt udomaćen u Rijeci. Giorgio Ružić je bio vlasnik hotela te je uz sam prostor hotela zakupio i općinsko zemljište ispred restorana i kavane radi njihova vanjskog proširenja. Stoga je 1910. na predmetnoj lokaciji izgrađena elegantna staklena nadstršnica poduprta umjetnički izvedenim željeznim stupovima i dvama električnim svjetiljkama kako pješaci "ne bi lupali o stupove".

Fasada Bristola bila je okrenuta prema prometnici. Bila je oblikovana po ustaljenom bečkom načelu stroge simetrije u rasporedu istaknutih masa bočnih erkera od drugoga do petoga kata gdje su se također nalazile lođe polukružnih otvora. Lođe su na petome katu bile spojene dugačkim otvorenim balkonom koji se proteže ukupnom širinom središnjeg dijela pročelja. Prizemlje uz staklene plohe odlikuju i simetrično postavljeni bočni ulazni otvori. Ipak, utjecaj secesije najbolje se primjećuje u geometriziranim cvjetnim motivima na balkonima i stubišnim ogradama te u pročelnoj plastici u obliku maskerona u visokom reljefu uz donji prednji rub erkera. Ponavljaju se motivi akantusova lišća i ukrasnih traka. Ispod prozora pojavljuju se i slijepe balustrade. Hotel *Bristol* kao i hotel *Royal*, projekti E. Ambrosinija, projektirani su i građeni po uzoru na arhitektonsku školu Otta Wagnera. [15]

8) HOTEL “ JADRAN”

Slika 39: Lokacija i slika hotela Jadran, (izvor: vlastita izrada prikaza lokacije hotela na karti sa priloženom povijesnom fotografijom)

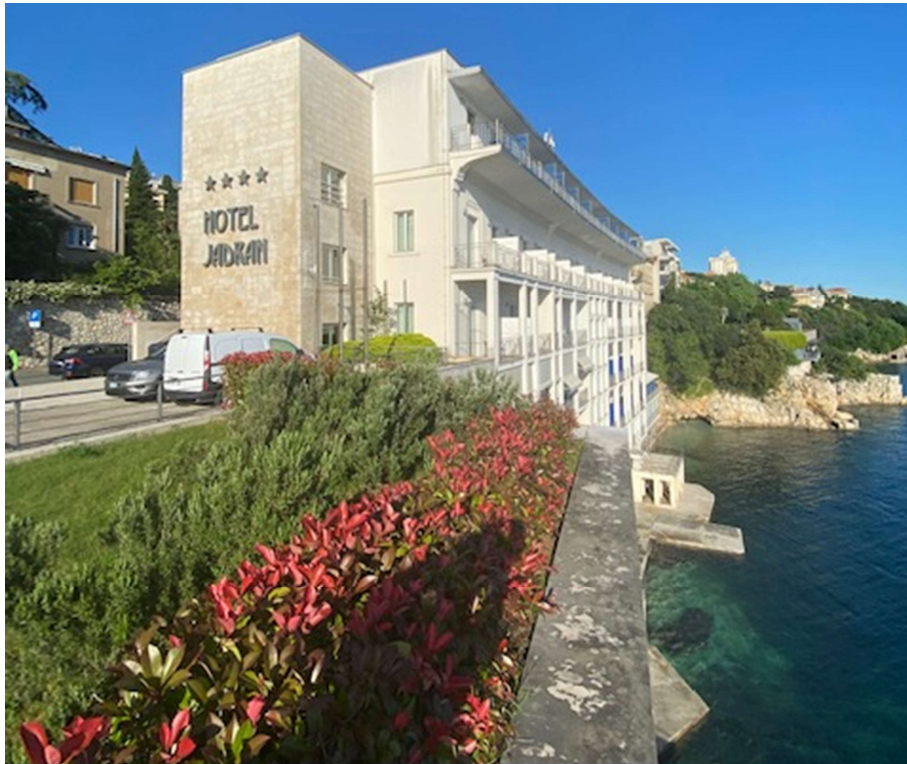

Slika 40: Hotel i kupalište "Jadran" na razglednici iz 1919. godine, (izvor: <https://lanterna-magazin.net/2021/04/10/hoteli-na-pecinama-park-i-jadran/>, pristup 29.05.2021.)

Primarna ideja za gradnju kupališta i smještajnog objekta na Pećinama, Sušak, pojavila se 1911. No kako je uprava grada odugovlačila s izdavanjem građevinske dozvole, a i zbog uređivanja morske obale, izgradnja se objekta odužila. [19] Izgradnja *Hotela Jadran* započela je 1913. te je završila 1914. Naručitelj objekta bio je Konzorcij F. Tomašić i drugovi. Hotel je izgrađen u stilu secesije s pripadajućim kupalištem. [18], [19] Objekt se sastojao od pet etaža. Na posljednje dvije etaže bilo je smješteno pedeset primjereno uređenih soba s balkonima južne orijentacije koji gledaju na more. Restoran je bio smješten u mezaninu imajući također balkone okenute prema Kvarnerskom zaljevu. Odmah do njega nalazile su se velike i prostrane terase i vrt koji je sezao sve do kupališta. Hotel je imao vlastitu električnu rasvjetu, bio je otvoren u ljetno i zimsko doba te cijenjen po izvrsnoj domaćoj kuhinji i umjerenim cijenama. Prometna povezanost sa centrom grada Rijeke i bližim područjem bila je omogućena hotelskim omnibusom, koji je pratio svaki dolazak vlaka na željeznički kolodvor.

Tijekom otvaranja hotela osobito se reklamiralo kupalište s četiri stotine kabina, sunčanim kupeljima na žalu, buffetom i mnogim drugim udobnostima. Nažalost u istom periodu kada se slavilo uređenje hotela nastupili su burni ratni dani. Putovanja prema Primorju bila su onemogućena te su mnogi hoteli bili zatvoreni. Unatoč svemu *Hotel Jadran* je bio otvoren te ponosno pokazivao korisnicima svoj sjajni izgled. Uz sve navedeno *Hotel Jadran* se isticao svojim izgledom koji je predstavljao neviđeni iskorak iz tadašnjeg vremena. Činjenica koja svjedoči o jedinstvenosti ovog hotela je i ona da je sagrađen u 1914. godini u armiranom betonu te je bio temeljen u moru. Nacrta nisu sačuvani te se ne zna pouzdano tko je bio projektant samog hotela. U tadašnjem dnevnom tisku spominju se samo vlasnici hotela, bez isticanja autora projekta. Tlocrt hotela ima oblik izduženog pravokutnika orijentiranog na sjever i jug (zgrada je položena u pravcu istok - zapad). Svojim se osobitostima ističu upravo sjeverno i južno pročelje. Južno pročelje bilo je ritmizirano mrežom dubokih balkona i terasa. Sjeverno je pročelje bilo izgledom nalik na sjevernu fasadu ranije podignutoga riječkog sanatorija. Sličnost se primjećuje u prozorskim okvirima s balkončićima u ravnini pročelne površine, koji u slučaju hotela Jadran svojim slijepim balustrima doprinose ozbiljnosti i eleganciji prilaza zgradi koja dotiče zemaljsku cestu. Takav primjer “obuzdanog pročelja” poštivao je okoliš s kojim je bio u sjajnoj komunikaciji. Istovremeno autor južno pročelje koje sadrži brojne balkone, terase i dvije etaže kupališnih kabina, lišen zadanih parametara raščlanjuje i povezuje u jedan pravilan raster. Time je postigao pročelnu kompozicijsku uravnoteženost i jednostavnost, što je zapravo značajni pomak zbog činjenice da isto ne bi bilo moguće ostvariti tradicionalnim pojedinačnim konzolnim promicanjem. [18] Nakon razdoblja Drugoga svjetskog rata dolazi do prve rekonstrukcije te se hotelu nadograđuje još jedan kat. [19] O drugoj rekonstrukciji iz 2005./2006. rečeno je nešto više u nastavku rada točnije u poglavlju “3. REKONSTRUKCIJA HOTELE JADRAN”.

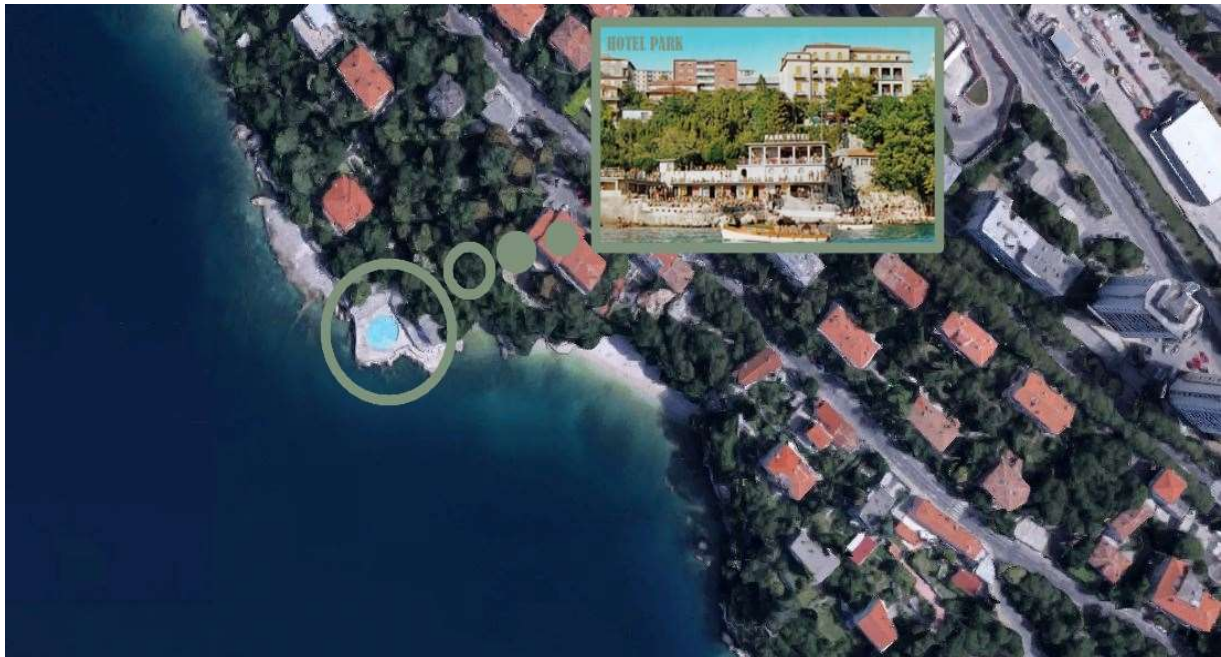
Danas je *Hotel Jadran* sastavni dio poduzeća *Jadran hoteli d.d.*, osnovanog 1. travnja 1963. od *Hotela Park i Jadran te Neboder, Kontinental* i nekoliko manjih ugostiteljskih objekata. [19]

Slika 41: Slika jugozapadnog pročelja i kupališta današnjeg hotela Jadran, (Foto: autor, 2021)

2.5. Hoteli rane moderne (međuratno razdoblje)

9) HOTEL "PARK"

Slika 42: Lokacija i slika hotela Park, (izvor: vlastita izrada prikaza lokacije hotela na karti sa priloženom povijesnom fotografijom)

- Kupalište hotela Park u punom sjaju pedesetih godina 20. stoljeća.

Slika 43: Hotel Park pedesetih godina 20. stoljeća, (izvor: <https://www.lokalpatrioti-rijeka.com/forum/download/file.php?id=22196&t=1>, pristup 29.05.2021.)

Zgrada hotela građena je 1909. izvorno za sanatorij Pećine (kasnije *Park*, pa onda *Hotel Park*). Otvorena je 1910., kao prvi sanatorij i moderno opremljeno lječilište u tadašnjoj Hrvatskoj. Pošto se tih godina povećavao broj posjetitelja Sušaka koji su ostajali ljetovati u istočnome dijelu grada, duž morske obale, gdje su tada bili smješteni i hotel Jadran i sušačko kupalište, bilo je potrebno postojeće gabarite sanatorija tj hotel-pansiona nadograditi i preurediti sa dodatnim povećavnjem broja smještajnih jedinica. Tako je Josip Braun izabran u novo članstvo ravnatelja te on dotadašni naziv “Sanatorij-Pećine” 1935. godine mijenja u “Park-hotel i kupalište Pećine”. Spomenuta renovacija i nadogradnja, temeljito preuređenje hotelske zgrade, počinje 1937. prema projektu Davida Bunette, ovlaštenoga graditelja iz Sušaka, koji je i odgovoran izvođač radova tog doba. Zgrada zatim dobiva ukupno 50 suvremeno opremljenih soba s balkonima orijentiranim na južnu stranu. U prizemlju se nalazila blagovaonica s prostranom terasom.

Sve su prostorije imale centralno grijanje, električno osvjetljenje s paljenjem i gašenjem iznad kreveta te uređaj svjetskog sistema signalizacije za dozivanje posluge iz kreveta. Predviđena je i izgradnja jednog apartmana, a u objektu su se nalazile i posebne kupaonice s hladnom i toplom morskom vodom. Bunetta, koji je jedan od tadašnjih najplodnijih i najcijenjenijih graditelja Sušaka između dva rata, uspio je približiti izgled hotela Park tradicionalnoj primorskoj arhitekturi rabeći na južnom pročelju otvorene balkončiče istovremeno preoblikujući istočno krilo u nizove jednostavnih i prostranih loggia te uvlačeći mansardnu etažu. Polukružni otvori javljaju se na sjevernome ulaznom portalu te na zastakljenim otvorima restorana u doticaju sa visokom terasom polukružnog oblika, utopljenom u perivoj pred kupalištem. Godinu dana kasnije izgrađeno je kupalište koje je sadržalo stotinu kabina. Ono je u tandemu sa zgradom hotela skladno nadopunjavalo arhitektonsku cjelinu koja se primijetila izdaleka. To se osobito moglo primjetiti s morske strane noću tijekom večernje rasvjete. Ugođaj je upotpunjavala i glazba koju se moglo nerijetko čuti na terasi hotela. [16] Tijekom Drugog svjetskog rata hotel postaje sjedište talijanskog, a potom i njemačkog te na kraju partizanskog zapovjedništva. Radi svojeg židovskog podrijetla Braun je morao pobjeći u Ameriku, hotel je nakon njegova bijega zatvoren, a na predjelu neposredno uz more povrh obalnih grota Nijemci su napravili bunker, čiji se ostaci mogu vidjeti još danas. [17] Godine 1946. poduzeće "Jadran hoteli" preuzima hotel "Park" i ponovo otvara hotel, u kojem su se nakon višegodišnje stanke ponovo organizirale različite društvene priredbe. Ulogu središta društvenog života hotel "Park" imao je sve do razdoblja početka Domovinskog rata kada je zaustavljeno njegovo poslovanje, jer riječ je o jedinom riječkom hotelu čije su sobe za vrijeme rata u cijelosti bile namijenjene prognanicima. 2001. godine je tu počela s radom prva riječka privatna škola, Osnovna škola Grivica. [17]

Slika 44: Slika nekadašnjeg hotela Park (Foto: autor, 2021)

Slika 45: Slika nekadašnjeg kupališta hotela Park, (Foto: autor, 2021)

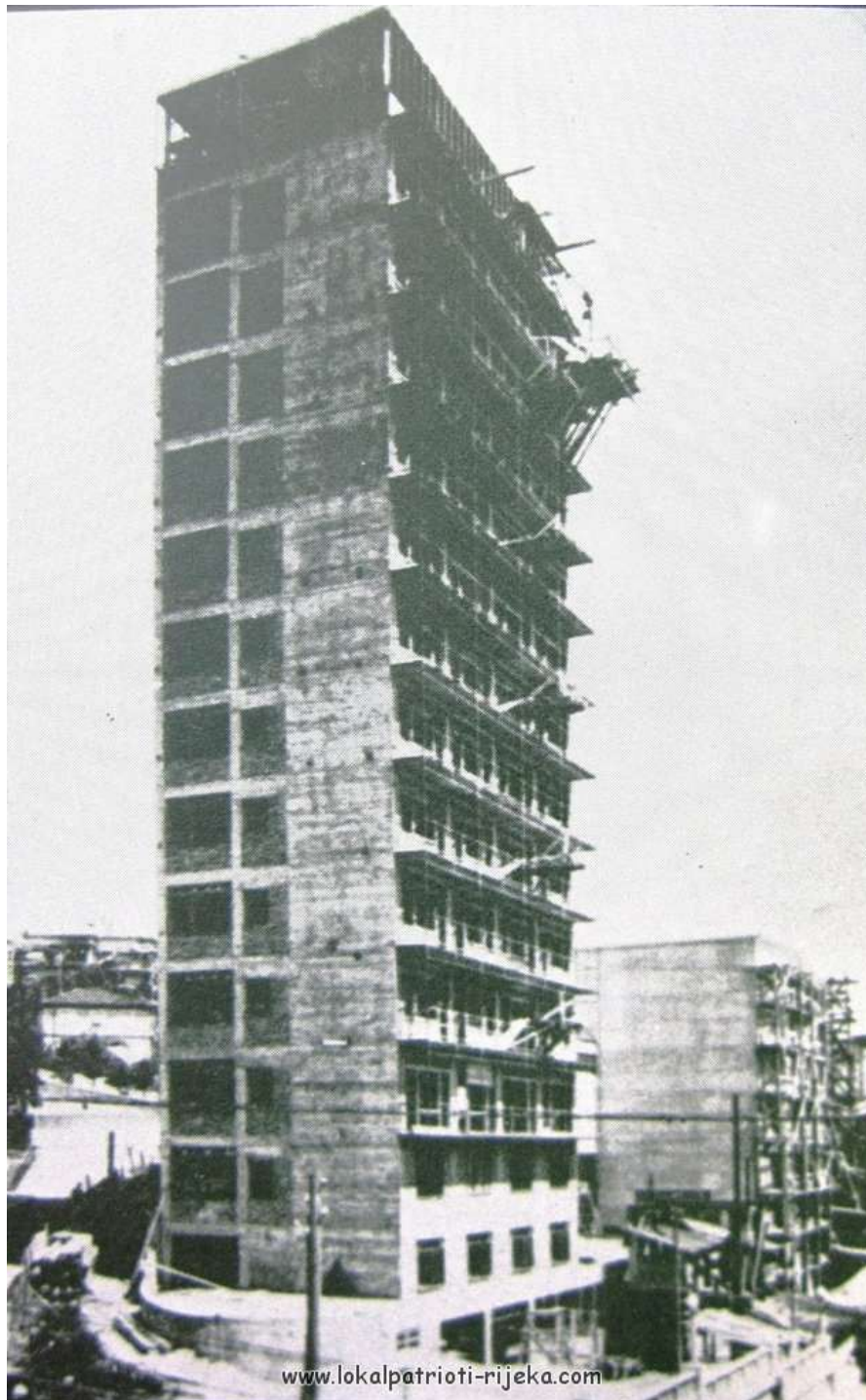
Razvoj Sušaka i Rijeke u razdoblju od 1918. do 1941. izrazito je zanimljiv. Rast “gradskog tkiva” odvija se pod utjecajem rivaliteta država, izmjene vlasti i poticanja nacionalne svijesti. Inženjerski zahvati ograničeni administrativnim granicama rezultirali su ključnim strategijskim odlukama o razvoju grada Rijeke. Osnovne granice razvoja grada određene su lokacijama kolodvora, lukobrana, lučkog bazena te industrijskom zonom između luke i Kantride. [20] Tridesete godine za arhitekturu znače vrijeme formiranog modernizma. Mnoge su bitne dileme bile riješene. Formira se “internacionalni stil” te se autori okreću suvremenosti i budućnosti. [21] Važna godina rane moderne je upravo 1936. kada se odlučuje o izgradni “Sušačkog Narodnog doma” u sklopu kojega se planira izgradnja “*Hotela Neboder*”. Izabran je poseban odbor te je izdan natječaj za projektno rješenje ovog značajnog kompleksa na koji je prijavljeno čak 59 radova iz tadašnje čitave Jugoslavije. Lokacija navedenog sklopa nalazila se na mjestu nekadašnjeg “Kortila” čije je rušenje započelo 1934. upravo kao priprema za izgradnu ovog velebnog objekta. Prvonagrađeni rad bio je onaj Josipa Pičmana no pošto si je on u međuvremenu oduzeo život razrada projektne dokumentacije i gradnja povjerava se Alfredu Albiniju uz uvjet da se mora držati Pičmanove verzije projekta. Više o hotelu “*Neboder*” napisano je u narednom poglavlju. [21], [22]

2.6. Hoteli kasne moderne (poslijeratno razdoblje)

10) HOTEL “NEBODER”

Slika 46: Lokacija i slika hotela Neboder, (izvor: vlastita izrada prikaza lokacije hotela na karti sa priloženom povijesnom fotografijom)

Slika 47: Hotel Neboder za vrijeme izgradnje, (izvor: <http://www.lokalpatrioti-rijeka.com/forum/viewtopic.php?f=76&t=2620>, pristup: 29.05.2021.)

Pičmanov projekt hotela *Neboder* bio je potenciran kao kontrast vertikalne ostakljenog tornja i čvrsto izvedene mase od bijelog kamena u koncertnoj dvorani s pridruženim sadržajima. Tada se navedeni projekt smatrao jednim od najboljih, možda i najboljim projektom hrvatske arhitekture koji je tvorio tadašnju urbanu jezgru Sušaka. Odlikuju ga njegova cjelovitost, modernistička kontrastnost formi te snaga i izražajnost koja dolazi do izražaja radi “loših i skučenih” urbanističkih uvjeta okoline. Talentiranom Pičmanu upravo je to bila dodata stimulacija pri izradi ovog djela. Albini je međutim ipak do neke mjere izmijenio Pičmanov projekt. Eliminirao je bazen zamišljen ispod koncertne dvorane, umjesto ovojnice čitavog hotela otvorio je samo južno pročelje, bočna je pročelja ostavio zatvorena i ravna, itd. Dokaz modernog pristupa ovom projektu je upravo Albinijeva izvedba uporabom kamena, gdje on skreće sa puta “tradicionalnosti” kojim se služio u nekim prošlim projektima. Tako kontrast kamena i stakla te južni balkonski otvori i ostakljene ograde pojačavaju dojam lakoće i modernosti. Bočne monolitne ploče su jasno i razgovjetno odvojene od ostakljenog južnog pročelja. [21] Hrvatski kulturni dom na Sušaku građen je od 1936. do 1947. Gradnja “*Nebodera*” se odužila zbog nekoliko razloga – prvi je taj što je pri bušenju temelja došlo do prodiranja mora, a nakon toga i do štrajka radnika. Politički problemi pojavili su se kada je gradonačelnik Ružić odlučio promijeniti ime doma u Hrvatski kulturni dom, što je državna vlada ocijenila separatističkim. Projekt izgradnje ovakvog kompleksa bio je jedan od najzahtjevnijih gradnji u državi, a i u Europi. Samo izdanje zgrade hotela konačno je dovršeno 1947. Hotelski dio objekta pored smještajnog dijela sadržavao je kavanu, restoran i noćni bar. Pored komunikacije centralnim stepeništem, hotel s višim katovima povezuju dva hotelska dizala za goste i jedan manji za osoblje. Interijer je primjer jasne podjele sadržaja. Hrvatski kulturni dom na Sušaku se opisuje kao “monumentalna građevina koja je u tom trenutku, ali i sada, zadovoljavala potrebe građana Sušaka i Rijeke. Organski se uklapa u prostor prateći liniju ceste, čime je dobila zaobljeno pročelje. Stil gradnje odražava modernističke stavove i čistoću konstrukcije. Izvana cijeli kompleks djeluje jedinstveno.” [22] Inovativnost se očitavala u upotrebi materijala, armiranobetonske konstrukcije i greda od betona i čelika. [22]

Današnje zdanje *Nebodera* “ne živi na način kao 50-ih i 60-ih godina prošlog stoljeća, kada je bio jedan od središnjih točaka noćnog života u Rijeci, dominirajući nad središtem grada upućuje prolaznike na njegovu nedjeljivost od života grada.” [18] Zadnja rekonstrukcija hotela bila je 2007. godine. Izrađen je projekt temeljite rekonstrukcije (projektantica mr.sc. Olga Magaš), koji čeka odobrenje Ministarstva kulture. Danas hotel *Neboder* raspolaže s 54 sobe od kojih većina ima balkon s kojeg se pruža panoramski pogled na grad Rijeku i Kvarnerski zaljev. Sastavni je dio lanca hotela firme Jadran hoteli d.d. upravo kao ranije spomenuti hoteli *Jadran* i *Kontitental* te se nalazi na adresi Strossmayerova 1. [22], [23]

Slika 48: Slika sjeveroistočnog pročelja današnjeg hotela Neboder, (Foto: autor, 2021)

Slika 49: Slika jugozapadnog pročelja današnjeg hotela Neboder, (Foto: autor, 2021)

2.7. Suvremeni hoteli

11) HOTEL “HILTON RIJEKA COSTABELLA BEACH RESORT & SPA”

Slika 50: Slika sjeveroistočnog pročelja današnjeg hotela Hilton, (Foto: autor, 2021)

Slika 51: Slika južnog pročelja današnjeg hotela Hilton, (Foto: autor, 2021)

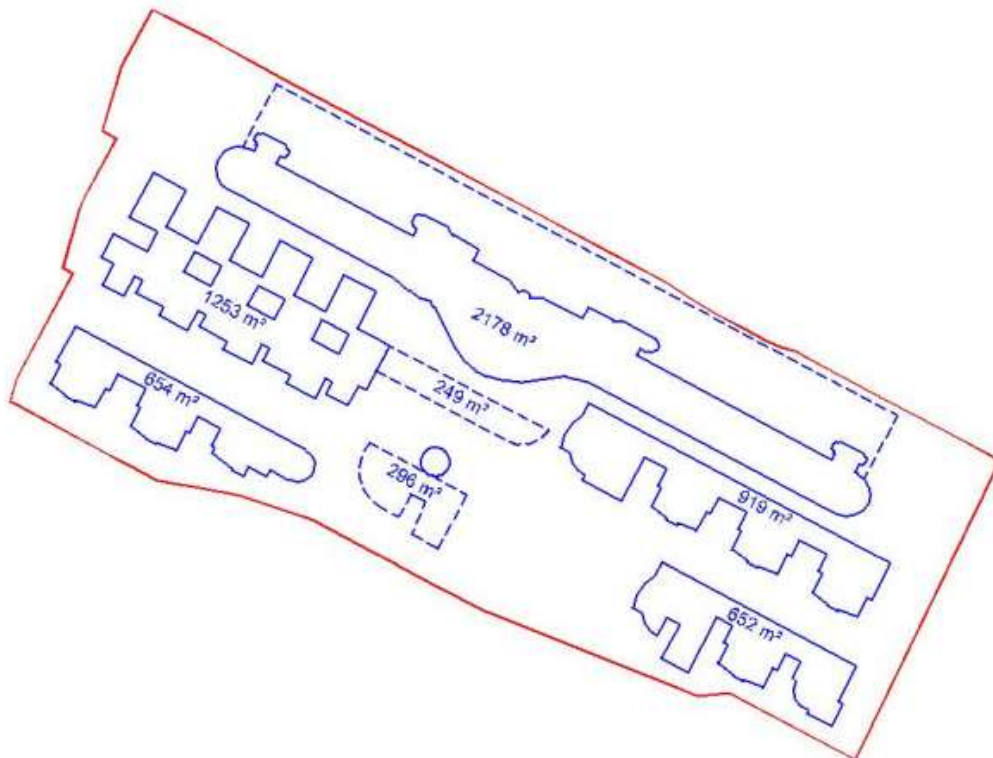
Postojeće stanje prije izgradnje hotela

Na samom lokalitetu na kojem se planirala buduća gradnja turističkog naselja bilo je izgrađeno više građevina različite arhitektonske vrijednosti i oblikovanja koje su svojedobno predstavljale cjelinu u funkciji sindikalnog/socijalnog odmarališta. Međutim, ustanovljeno je da su te građevine potpuno zapuštene, te se uslijed dugogodišnjeg neodržavanja nalaze u lošem građevinskom stanju. Idejnim projektom i Lokacijskom dozvolom, te Izmjenom idejnog projekta i Izmjenom i dopunom lokacijske dozvole sve te građevine su predviđene za uklanjanje, te su u međuvremenu izrađeni i zasebni projekti i ishodne dozvole za njihovo uklanjanje. [30]

Opis kompleksa “HILTON RIJEKA COSTABELLA BEACH RESORT & SPA”

Osnovna namjena zgrade (turističkog naselja) je ugostiteljsko-turistička. Međutim, u pojedinim zgradama turističkog naselja smješteni su sadržaji rekreacijskih i/ili uslužnih namjena koji dopunjuju osnovnu, ugostiteljsko-turističku namjenu. U sklopu zgrade hotela Hilton nalaze se smještajne jedinice (tipa hotelski i luksuzni hotelski suite), ali i ostali sadržaji bitni za funkcioniranje hotela i cjelovitog turističkog naselja (poput prijemnog prostora gostiju s recepcijom, restorana s kuhinjom, više caffè barova, prostora za seminare i konferencije, wellness-a sa zatvorenim bazenima, saunama, kozmetičkim salonima, salonima za masažu, pratećih prostora za obavljanje uslužne i trgovačke djelatnosti, garaže za smještaj vozila, tehničkog i servisnog bloka i drugo). Zgrada hotela se svojim značenjem i veličinom ističe kao središnja zgrada turističkog naselja. Ukupan broj smještajnih jedinica u sklopu turističkog naselja iznosi 113. Zgrada hotela planirana je za gradnju kao zgrada izduženog tlocrta s tlocrtnim dimenzijama osnovnog korpusa od ukupno 164,5 m' (duljina) i 10,3 m' (širina) s proširenjem u središnjem dijelu u širini od 26,3 m. Izvan osnovnog korpusa grade se na sjeveroistočnoj strani zgrade i vertikale sa stubištima i dizalima.

Zgrada je komponirana sa središnjim (nižim) dijelom i dva bočna (viša) krila. Potpuno ukopani dio zgrade čine dvije podrumске etaže, a poluukopani dio dvije suterenske etaže nad kojim se uzdiže nadzemni dio zgrade sa etažom prizemlja i četiri kata. Ukupna građevinska (bruto) površina zgrade iznosi $P= 18.390 \text{ m}^2$. [30]

Slika 52 : Površine tlocrtne projekcije na tlo svih zgrada turističkog naselja "HILTON RIJEKA COSTABELLA BEACH RESORT & SPA" (izvor: izrađeno od firme Arhitektonsko-građevinski atelje d.o.o., Glavni projekt - II. faza, Mapa 1, Projekt arhitekture, Turističko naselje Costabella, Rijeka, prosinac 2014. g.)

Slika 53: Vizualizacija turističkog naselja “HILTON RIJEKA COSTABELLA BEACH RESORT & SPA” (izvor: izrađeno od firme Arhitektonsko-građevinski atelje d.o.o., Glavni projekt - II. faza, Mapa 1, Projekt arhitekture, Turističko naselje Costabella, Rijeka, prosinac 2014. g.)

ZAKLJUČAK POGLAVLJA

Iz svega navedenog vidljiv je povijesni razvoj smještaja gostiju, počevši od razdoblja 19. st. kada hotelske zgrade kao takve u početcima nisu egzistirale već su bile prenoćišta ili gostionice. Zatim su navedeni i opisani hoteli različitih umjetničkih stilskih razdoblja s njihovim osnovnim značajkama: klasicizma (hoteli: *stari hotel Europa ili Ugarskom kralju, Hotel kod pošte, Hotel u sklopu Adamićevog kazališta*), historicizma (hoteli: *Lloyd, Europa, Bonavia, Kontinental, Quarnero, Hungaria, Hotel de la Ville, Deak, Albergo della stella d'oro, Nazionale, Alla citta di Milano, Sušak, Fiume,...*), secesije (hoteli: *Royal, Hotel Emigranata, Bristol i Jadran*), rane i kasne moderne (*Hotel Park i Hotel Neboder*). Nazivi hotela i arhitektura objekata često su bili odraz tadašnje političke vlasti u gradu Rijeci (talijanski i austro-ugarski utjecaji). Poglavlje je zaključeno opisom novoizgrađenog suvremenog *Hotela Hilton*.

3. REKONSTRUKCIJA HOTELA JADRAN

Za izradu glavnog projekta rekonstrukcije *Hotela Jadran*, čiji je sastavni dio i u nastavku obrađeni tehnički opis zaslužna je firma "STUDIO REMIK", d.o.o. Glavna projektantica i ujedno projektantica arhitektonskog djela projekta bila je arhitektica Jasenka Rechner. Pozicija *Hotela Jadran* nalazi se u istočnom dijelu Grada Rijeke (Pećine), u ulici Šetalište XIII divizije, s južne strane glavna ceste na stijenskom pokosu gdje dijelovi konstrukcije završavaju na graničnoj, obalnoj, morskoj crti. Rekonstrukcijom je dobiveno 140 ležajeva koji su raspoređeni po etažama na sljedeći način: suteren (-3) sadrži 20 ležajeva, suteren (-2) sadrži 35 ležajeva, suteren (-1) sadrži 10 ležajeva, prizemlje sadrži 14 ležajeva, kat 1 sadrži 28 ležajeva te kat 2 koji sadrži 33 ležajeva. Iskaz soba i usklađenje sa Detaljnim planom uređenja tablično su prikazani u nastavku rada [31]:

Tablica 1: Iskaz soba hotela Jadran kojima je prikazan broj apartmana, ležajeva i pomoćnih ležajeva u odnosu na smještaj na etažama [31]

	S-3	S-2	S-1	P	P+1	P+2	UKUPNO
1L	*	4	*	*	4	2	10
2L	5	9	3	7	12	13	49
APARTMAN	1	*	1		*	*	2
1L + P	*	2	*	*	*	1	3
2L + P	2	3	*	*	*	1	6
UKUPNO	8	18	4	7	16	17	70

3.1. Stanje prije rekonstrukcije

Građevina je izgrađena 1914., a rekonstruirana 1964. u smislu dogradnje i nadogradnje prema tada važećoj regulativi. Hotel je bio poslovno – turistički, uvijek visoko kategoriziran i u funkciji cijelu godinu. Pošto je lokacija hotela neposredno uz more prije početka same rekonstrukcije bila su evidentna oštećenja nosive konstrukcije. Promjena regulative, glede fizikalnih svojstava građevine, nametala se kao potreba za uštedom energije i jačom zvučnom izolacijom, ugodnijim boravljenjem u samom objektu. Stupanjem na snagu «Pravilnika o razvrstavanju, kategorizaciji, posebnim standardima i posebnoj kvaliteti smještajnih objekata iz skupine hoteli» proizašla je potreba za usklađenjem prostora i sadržaja sa normativima potrebnim da se dostigne željena kategorija hotela: četiri zvjezdice. Dotrajalost svih instalacija, instalacijskih pogona, opreme i interijerske obrade također su bili jedan od razloga za rekonstrukciju i uređenje hotela. [31]

Primjeri za navedeno: [31]

- Hotelu je nedostajalo gospodarsko stubište kao i evakuacijska stubišta;
- Kuhinja je bila dotrajala sa zastarjelom opremom. Instalacije su ispadale iz funkcije i bila je neophodna njihova zamjena;
- Hotel nije imao jedinicu invalidskog WC-a kao ni smještajne jedinice prilagođene osobama smanjene pokretljivosti, itd.

Hotel je također morao zadovoljiti zahtjeve sa aspekta požarne sigurnosti kao vrlo bitne za kategorizaciju hotela.

3.2. Projekt rekonstrukcije

Sva navedena problematika, kao i želja Investitora (JADRAN HOTELI, d.o.o.) da zadrži primat u hotelskoj ponudi, rezultirali su odlukom o rekonstrukciji i unutarnjem uređenju građevine.

3.2.1. Prostorno – planska dokumentacija

1) Prostorno planska dokumentacija

Detaljnim planom uređenja područja Pećine, usvojenim 23.05.2002. definirana je, između ostalog, namjena, prometna, telekomunikacijska i komunalna infrastrukturna mreža za ugostiteljsko-turističku namjenu hotela *Jadran* - T1.

2) Izvadak iz Detaljnog plana uređenja područja Pećine

Lokacijsku dozvolu zamjenjuje izvadak iz navedenog DPU-a Pećine, Sl.n.PGŽ 10/2002. Prema mjerama provedbe navedenog DPU-a, članka 69 rekonstrukcija postojećih građevina koje su označene kao definirana arhitektura, *“dozvoljava se samo uporabom stilski usklađenih elemenata uz suglasnost Uprave za zaštitu kulturne baštine- Konzervatorskog odjela u Rijeci.”* Slijedom navedenog ishodovani su Posebni uvjeti zaštite kulturnog dobra u svrhu rekonstrukcije hotela Jadran na Pećinama, Šetalište XIII divizije, u Rijeci od 29.05.2002., klasa: 612-08/03-01/131, ur.br. 532-10-8/15-03-2.

3.2.2. Lokacija

Tablica 2: Usklađenje glavnog projekta rekonstrukcije s Detaljnim planom uređenja „Pećine“ u odnosu na građevinsku česticu, kig, kis, katnost i max BRP [31]

	Građ.čestica br.55	kig	kis	katnost	Max BRP
	prema DPU				
DETALJNI PLAN «PEĆINE»	1.362 m2	1,0	5,7	3S+P+2	7.770
GLAVNI PROJEKT REKONSTRUKCIJE	1.362 m2	1,0	3,76	3S+P+2	5.116

3) Građevinska parcela

Građevina je locirana na parceli k.č.br. 3020/1, K.O. Sušak, površine 1362 m². Ima šest etaža i katnost 3S+P+2. Promjene na parceli bile su vidljive u vidu dogradnje vanjskog zelenog krova pored vanjskog parkinga prizemne etaže te nove trafostanice.

4) Prometno rješenje

Hotel Jadran ima kolni i pješački pristup (gostiju i djelatnika) sa ulice Šetalište XIII divizije. Sa navedene prometnice osiguran je pristup na parking prostor koji ima 17 PM (dva za osobe sa invaliditetom).

5) Tlocrtno rješenje

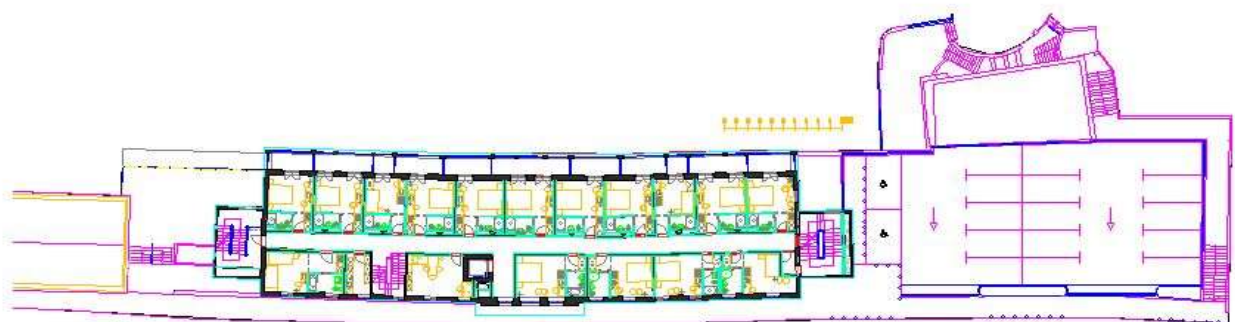
Posebnost lokacije, odnosno konfiguracije terena reflektirala se na tlocrtnu dispoziciju hotela koji ima tri nadzemne i tri podzemne etaže.

Slika 54: Tlocrt etaže suterena s1 hotela Jadran (izvor: idejni projekt "Studia Remik" d.o.o.)

Slika 55: Tlocrt etaže prizemlja hotela Jadran (izvor: idejni projekt "Studia Remik" d.o.o.)

Slika 56: Tlocrt etaže 1. kata hotela Jadran (izvor: idejni projekt "Studia Remik" d.o.o.)

Horizontalna organizacija hotela bazira se na činjenici da se smještajni trakt širi horizontalno te su smještajne jedinice povezane jednim hodnikom (kat 1 i kat 2). Na etažama koje sadrže i ugostiteljske sadržaje te više gospodarskih sadržaja isti su odvojeni i sa dva (etaže suterena -3,-2 i -1) do tri hodnika (prizemlje). Većina soba ima terasu ili balkon kojima se ostvaruje komunikacija sa prirodom, pogledom na more. Uz sobe, ugostiteljski sadržaji također sadrže vanjske terase. Glavni ulaz gostiju je na koti prizemlja gdje su uz ulazni prostor i centralnu vertikalnu komunikaciju locirani recepcija, aperitiv bar, prateći prodajni dio, prostor za prtljagu, niša za sefove i potrebne javne sanitarije. Ulazni prostor ima komunikaciju sa univerzalnim osobnim dizalom koje je dimenzionirano za osobe sa invaliditetom. Osim centralnih vertikalnih komunikacija (glavno stubište i dizalo) građevina ima dva evakuacijska stubišta locirana uz istočno i zapadno pročelje osnovne građevine. Istočno evakuacijsko stubište ima funkciju gospodarske vertikalne komunikacije dok zapadno evakuacijsko stubište, osim što povezuje pet stambenih etaža, služi kao vanjski ulaz u kongresni i restaurantski prostor. U postojećem gabaritu, na istočnom rubu parcele, riješen je prostor dopunskog sadržaja; caffe bar – slastičarna. U istom gabaritu locirana je i trafostanica. Centralnim-glavnim stubištem prizemlje je povezano sa prvom suterenskom etažom gdje su locirani: restoran, predprostor kongresne dvorane i kongresna dvorana za cca 120 ljudi. Restoran, na toj etaži, ima riješene sanitarije sa potrebnim sanitarnim čvorom za hendikepirane, dok kongresni prostor ima sanitarije ispod svog gabarita. Uz restoran je locirana kuhinja sa svim potrebnim sadržajima kao i gospodarskim ulazom robe i personala. Istočni dio ove etaže namijenjen je gospodarskim prostorima: instalacijskom pogonu (kotlovnica, agregatska stanica, garderobe i sanitarije personala za održavanje hotela) i upravnom traktu. Na drugoj suterenskoj etaži (S-2) locirane su sobe i potrebno etažno gospodarstvo. Dispozicija soba je organizirana kao dvotrakt. Treća suterenska etaža (S-3) uz sobe ima centralni prostor (odmorište) sa aperitiv barom i prostorom za rekreaciju. Taj prostor je vezan sa postojećom vanjskom terasom i mogućnošću silaska na plažu. Drugu nadzemnu etažu (+1) čine sobe, etažni gospodarski prostor i prostor za centralni nadzorni sustav. Treću nadzemnu etažu (+2) čine sobe sa etažnim gospodarskim prostorom. Na krovu građevine locirana je oprema termotehničkih instalacija sa mogućnošću prilaza preko krovne horizontalne platforme i vertikalnih ljestvi iz istočnog evakuacijskog stubišta.

Nakon usvojenih podataka i analize postojećeg stanja pristupilo se samoj rekonstrukciji hotela *Jadran* koja se provodila cjelovito. Zadržale su se postojeće vertikalne komunikacije (okno dizala) i nadogradile se nove; istočno i zapadno stubište. Istočno stubište, osim funkcije evakuacijskog stubišta, dobilo je funkciju gospodarskog stubišta. Zapadno stubište, osim funkcije dodatnog evakuacijskog stubišta, služilo je kao vanjski ulaz (ulaz posjetitelja van hotela) u nadograđeni kongresni predprostor i kongresnu dvoranu. Kongresna dvorana se nadogradila iznad postojećih spremišta i dijela terase. Pristupačnost osobama smanjene pokretljivosti bila je ostvarena univerzalnim dizalom na stambene etaže (+1, +2 i S -1) gdje se nalaze smještajne jedinice prilagođene korištenju osobama smanjene pokretljivosti. Te osobe imaju pristup na restorantsku i kongresnu etažu gdje nema arhitektonskih barijera te im je omogućeno nesmetano kretanje. Također se vodilo računa o oblogama poda gdje su sve podloge protuklizno obrađene, a svi su pragovi zaobljeni. Sanitarije u sobama namijenjenim osobama sa ograničenom pokretljivošću opremljene su standardnom opremom za korištenje.

Specifikacijom neto površina soba i prostorija drugih namjena te hodnika, komunikacija i dizala dobivene su sljedeće kvadrature po etažama [31]:

Suteren (-3) = 460,98 m²

Suteren (-2) = 815,31 m²

Suteren (-1) = 1141,91 m²

Prizemlje = 698,04 m²

Međukat = 136,83 m²

Kat 1 = 566,54 m²

Kat 2 = 596,51 m²

UKUPNO: 4416,12 m²

3.2.3. Detalji rekonstrukcije

a) Zidovi pročelja

Zidovi pročelja starog dijela hotela (pretpostavka) su od opečnog materijala debljine od 12-38 cm. Budući ne zadovoljavaju tražena fizikalna svojstva, a sa vanjske strane imaju profilacije u žbuci, bilo ih je potrebno toplinski izolirati sa unutarnje strane. Zidovi pročelja dogradnje i nadogradnje iz 1964. godine su iz opekarskog proizvoda debljine 25 cm koji ne zadovoljava regulativu pa se sa vanjske strane izvodio sloj «demit» fasade. Evakuacijska stubišta: istočno i zapadno kao i prostori kongresne dvorane dobili su strukturalnu fasadu obloženu montažnim panelima sa završnim slojem reflektirajućeg stakla ili kamenih ploča.

b) Pregradni zidovi

Svi novi pregradni zidovi izvodili su se kao gips kartonske konstrukcije. Obzirom na namjenu prostora i zahtjeve koji su se tražili (pojačana zvučna zaštita, vodonepropusnost, protupožarni zahtjevi...) odabrane su različite konstrukcije gips-kartonskih «sendvič» pregrada. Osim općim opisom danih pregradnih zidova u javnim prostorima: ulazni prostor, restoran, kongresna dvorana, hodnici, izvode se fiksne i fleksibilne obloge koje su bile predmet obrade interijerskog projekta. Pregradne ostakljene stijene između javnih prostora (restoran-predprostor, restoran-kavana) izvodile su se iz inox profila, a bile su ostakljene pjeskarenim staklom.

c) Podovi

Pod ulaznog dijela hotela sa recepcijom i aperitiv barom kao i pod pretprostora restorana i kongresne dvorane obloženi su kamenim pločama. Podovi restorana i kongresne dvorane, radnog dijela recepcije oblagali su se kvalitetnim tapisonom. Svi podovi su dobili sokl, iz istog materijala kao što je pod, visine 7 cm koji je upušten u zid. Pod u dizalu su kamene ploče u fleksibilnom ljepilu.

Pod vjetrobrana bio je prekriven kvalitetnim kokos tepihom. Podovi stambenog dijela: lođa, balkona, terasa izvodili su se iz kamenih mermeta (kamene podne ploče) na hidroizolaciju (Aquafin i sl.). Gospodarski prostori vezani uz istočno stubište oblagali su se pločama iz točkaste gume (brtvljeni spojevi).

d) Stropovi

Ulazni prostor, recepcija, aperitiv bar, restoran i predprostor kongresa imaju spuštene stropove iz gips kartonskih ploča sa podkonstrukcijom i završnom obradom iz STO dekorativnih slojeva (ili sl.). Površine se razlikuju u završnoj obradi; glatka reflektirajuća ili mat obrada. Na isti način se se izvodili spuštene stropovi pretprostora soba, stambenih hodnika i kupaonica. Stropovi koji se ne nisu spuštali bili su obrađeni eko interijerskom bojom.

e) Unutarnja i vanjska stolarija

Vanjska Al - bravarija izvodila se od AL plastificiranih profila sa prekinutim termičkim mostom, morala je zadovoljavati traženu zvučnu izolaciju. Ugradila se po sistemu suhe montaže. Insolacijska zaštita izvodila se kao roletna iz istog materijala. Okov je morao biti vrhunske kvalitete sa određenim pojačanjima kod većih elemenata. Sve vanjske i unutarnje klupčice i pragovi su izvedeni kao kameni. Unutarnje AL-stijene morale su zadovoljavati traženu vatrootpornost. Dio unutarnjih stijena; predprostor- restoran – kavana; ulazni prostor – stambeni trakt, izvodio se od inox profila koji su bili ostakljeni pjeskarenim staklom. Unutarnja vrata gospodarskih prostora (spremišta, sanitarni čvorovi, garderobe) su se izvodila od plastificiranih profila sa ispunom.

f) Krov

Slojevi krova glavnog objekta nisu zadovoljavali fizikalna svojstva prema važećoj regulativi pa se na postojeće slojeve polagala toplinska izolacija sa ventiliranim zračnim slojem te završnom obradom od Al lima sustava. Dio ravnog krova iznad kongresne dvorane i kavanskog prostora izvodio se kao zeleni ravni krov.

Ravni krov iznad dijela kongresne dvorane i kuhinjskog prostora služi kao otvoreni parking prostor sa završnom obradom od betonskih prizmi u mortu. Ravni krov iznad istočnog gospodarskog dijela: terasa caffe bara kao završnu obradu ima paljene kamene ploče. Ravni krovovi iznad istočnog i zapadnog evakuacijskog stubišta kao završni sloj imaju nasip šljunka. Kosi krov iznad trafostanice i caffe bara se zadržao u postojećem stanju.

g) Ograde

Postojeće vanjske ograde na građevini se nisu mijenjale u predviđenu inox stiliziranu ogradu visine 100 cm zbog nedozvoljene visine ograde. Navedeno je bilo uvjet konzervatora. Sve ograde unutarnjeg stubišta su se izvodile od inox profila visine 100 cm bez prekida u rukohvatu.

h) Reklama

Reklamna oznaka hotela postavlja se na zapadno pročelje, na udarnoj vizuri. Za nju se izrađuje poseban projekt. Oznaka hotela postavljena je i uz glavni ulaz.

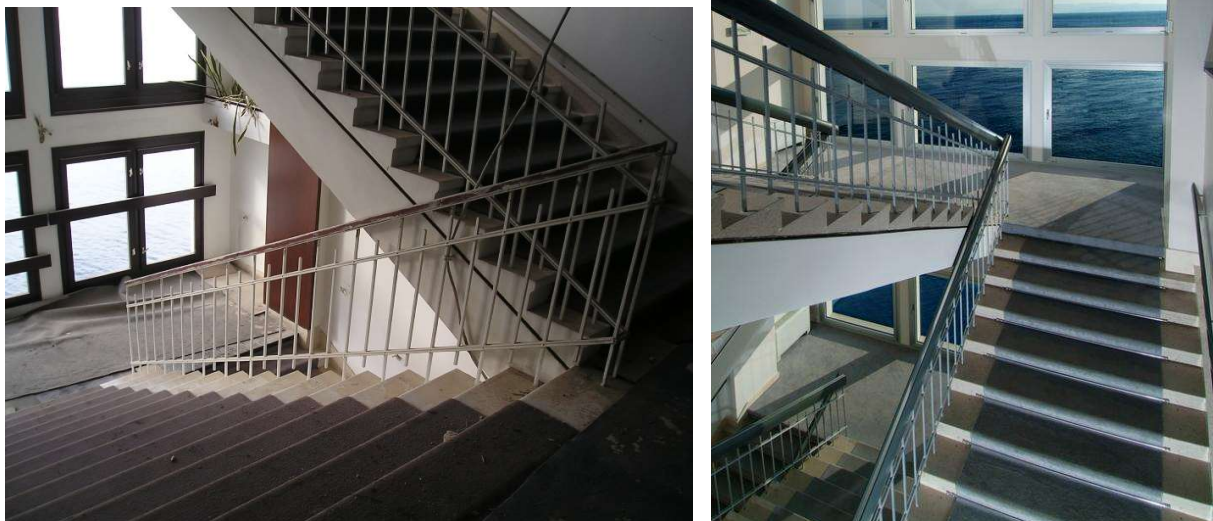
i) Instalacije

Instalacije vode i kanalizacije, elektroinstalacije jake i slabe struje, razvoda plina kao i termotehničke instalacije su bile predmet posebnih elaborata. Građevni radovi uz prolaz instalacija bili su sastavni dio dokumentacije instalacija.

Tijekom izvođenja rekonstrukcije obratila se pozornost na *“Program kontrole i osiguranja kakvoće materijala i konstrukcija”* te zakone i propise RH. Radi postizanja tehničkih svojstava bitnih za građevinu građevinski materijali, proizvodi i oprema koji su bili upotrebljavani, odnosno ugrađivani imali su kvalitetu dokazanu ispravom proizvođača ili certifikatom sukladnosti.

3.2.4. Osvrt na rekonstrukciju

U nastavku rada komparativnim prikazom fotografija dani su vizualni primjeri stanja značajnih promjena elemenata (prostora) hotela Jadran prije i poslije rekonstrukcije. Promjene nakon rekonstrukcije uočavaju se u funkcionalnom dizajnu, upotpunjenim suvremenom estetikom interijera. Svi dotrajali građevinski elementi (npr. bravarija, stolarija, sanitarije, elementi gospodarskih prostora, elementi ugostiteljskih prostora, hotelske sobe, hodnici, stubišta i sl.) zamijenjeni su novim. Pri tome se pozornost usmjerila kompatibilnosti održivih i koloristički usklađenih materijala.

Slika 57: Stubište hotela Jadran prije (lijevo) i nakon rekonstrukcije (desno) (izvori: Fotodokumentacija izvođenja radova na hotelu Jadran, vlasništvo “Studia Remik” d.o.o., 2004./2005. godina, Rijeka i internet stranica hotela Jadran <https://www.jadran-hoteli.hr/jadran>, pristup 09.05.2021.)

Usporedbom ovih fotografija uočavaju se rekonstruktivne građevinske intervencije u preoblikovanju građevinskih otvora (prozora) u predjelu stubišta. Uz promjene dimenzija uočava se i promjena materijala (prije-drvo, sada-aluminij). Ugradbom novih prozora prostor stubišta je dobio više prirodnog osvjetljenja što rezultira prividno većim volumenom samog stubišta istovremeno ostvarujući jači kontakt s mediteranskim pejzažom. Također se rekonstruirala ograda i rukohvat na način pjeskarenja i bojanja ograde te promjene završne obloge rukohvata. Dotrajali tepison podne obloge gazišta zamijenjen je novim.

Slika 58: Sanitarije soba hotela Jadran prije (lijevo) i nakon rekonstrukcije (desno)

(izvori: Fotodokumentacija izvođenja radova na hotelu Jadran, vlasništvo "Studia Remik" d.o.o., 2004./2005. godina, Rijeka i internet stranica hotela Jadran <https://www.jadran-hoteli.hr/jadran>, pristup 09.05.2021.)

Pri rekonstrukciji sanitarija hotela *Jadran* zamijenila se kompletna sanitarna oprema (WC školjke, kade, tuševi, umivaonici, bide-i, ogledala, rukohvati itd.). Također su se demontirale sve pločice i ugradile nove od kojih su većina podnih pločica površinski obrađene protuklizno. Boja pločica nema žute tonove već neutralne boje pijeska sa sivim linijskim podnim i zidnim elementima.

Slika 59: Soba hotela Jadran tijekom (lijevo) i nakon rekonstrukcije (desno) (izvori: Fotodokumentacija izvođenja radova na hotelu Jadran, vlasništvo "Studia Remik" d.o.o., 2004./2005. godina, Rijeka i internet stranica hotela Jadran <https://www.jadran-hoteli.hr/jadran>, pristup 09.05.2021.)

Prijašnje zidne obloge soba koje su bile tapecirane ili kompozicijski-teksturno naglašene u shematskom prikazu istovjetnih elemenata koji se ritmički ponavljaju na zidnim površinama zamijenjene su jednolično obojanim zidovima svijetlih tonova. Navedenim se dobila prostorna veličina, prozračnost i osvjetljenost hotelskih soba. Promjena nakon rekonstrukcije slijedi logični redosljed od gradacije boja (strop-najsvjetliji element, zidovi-malo tamniji, pod-još tamniji element, hotelska oprema-najtamniji elementi).

Slika 60: Restoran hotela Jadran tijekom (lijevo) i nakon rekonstrukcije (desno) (izvori: Fotodokumentacija izvođenja radova na hotelu Jadran, vlasništvo "Studia Remik" d.o.o., 2004./2005. godina, Rijeka i internet stranica hotela Jadran <https://www.jadran-hoteli.hr/jadran>, pristup 09.05.2021.)

Pri rekonstrukciji prostora restorana glavni nosivi elementi ostali su na jednakim pozicijama. Strop je spušten oblogom od Knaufa te posebno oblikovan čineći istaknutu svjetlosno-kvadratnu voluminoznu cjelinu u čijim središtima su ugrađena električna rasvjetna tijela. Gabariti prozora su povećani. Podna obloga je također promijenjena, tamne keramičke ploče čine kontrast bijelim zidovima, stropu i opremi restorana (stolnjaci, navlake stolica, ...).

3.3. Promjene nakon rekonstrukcije

Nakon realizacije posljednje velike rekonstrukcije 2004./2005. do danas nisu se zbivale nikakve značajne promjene niti građevinske intervencije.

3.4. Današnje stanje

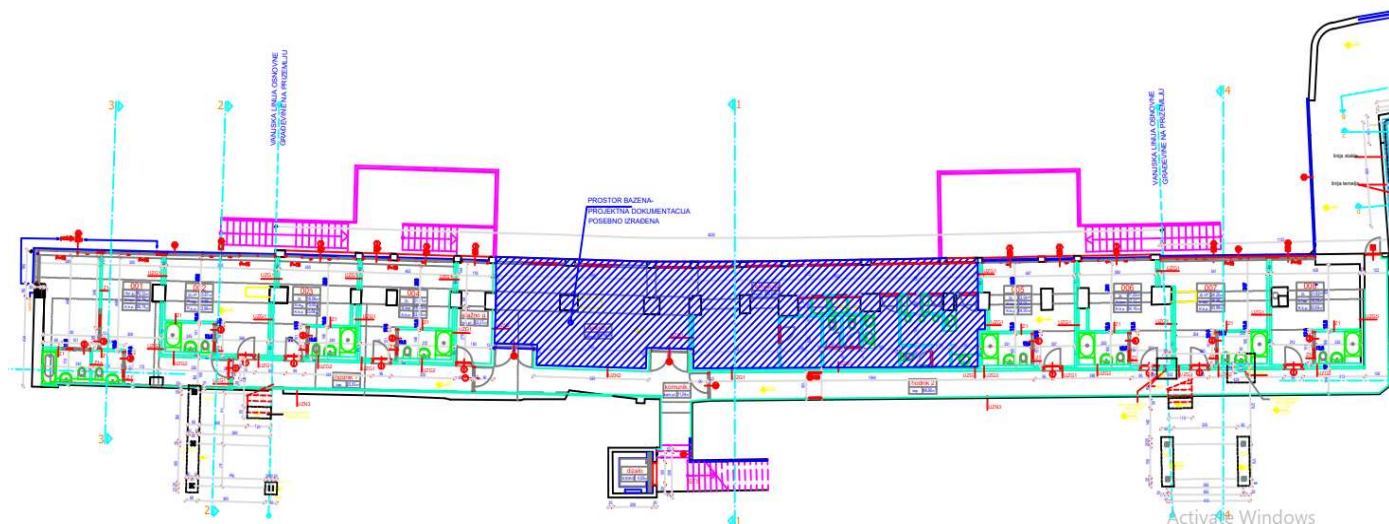
Slika 61: Slika sjeverozapadnog pročelja današnjeg hotela Jadran (ulaz u objekt), (Foto: autor, 2021)

Današnje stanje hotela *Jadran* ne razlikuje se od onog nakon rekonstrukcije. Hotel se sastoji od tri luksuzna hotelska apartmana i 66 suvremeno uređenih i opremljenih jednokrevetnih i dvokrevetnih soba. Većina hotelskih soba ima pogled na more s balkonom. Time je ostvarena povezanost mediteranskog ugođaja s bogatom turističkom i poslovnom ponudom. Specifičan kvart u kojem se hotel nalazi idealno je mjesto za odmor, ali i za poslovne aktivnosti. Navedenim se poslovnim subjektima i turistima omogućuje održavanje poslovnih skupova, banketa, intimnih večera i ručkova u hotelu koji sadrži dvije kongresne dvorane: veliku, kapaciteta do 110 osoba, te manju, kapaciteta do 20 osoba.

Blizina središta centra grada Rijeke i autoputa čini hotel *Jadran* idealnim odredištem za poslovne goste i za goste na proputovanju ili one željne odmora u modernom i ugodno opremljenom objektu. Sobe i hotelski apartmani u hotelu Jadran, u toplim bojama i linijama, iznimnim komforom udovoljavaju svim potrebama gostiju. Od ukupnog broja soba hotela tri su sobe prilagođene osobama s invaliditetom. [23]

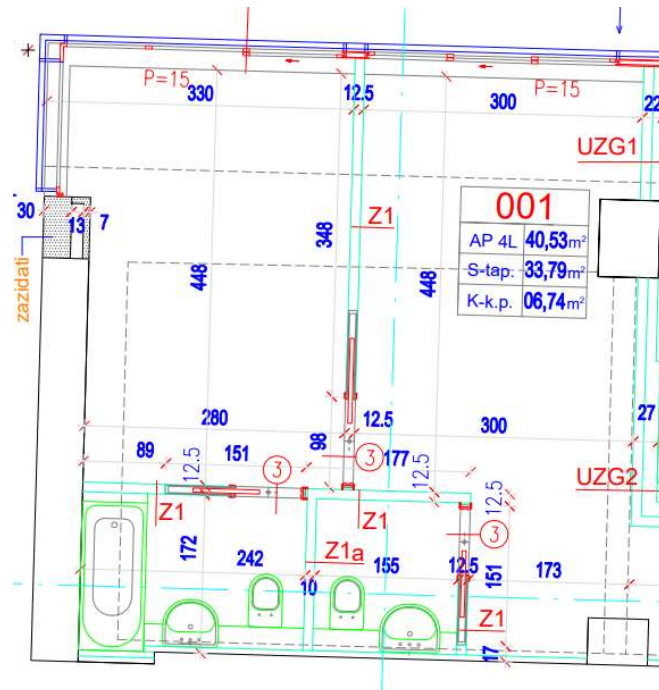
Detaljnija analiza (opisi) soba i prostora po etažama:

Etaža suterena -3

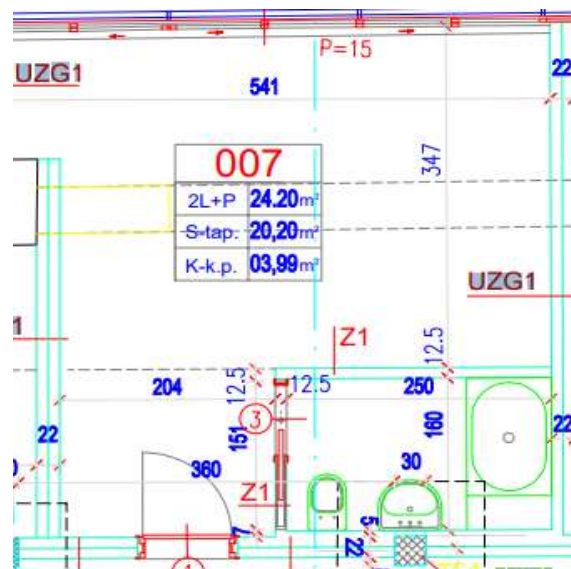

Slika 62: Tlocrt etaže suterena -3 hotela Jadran (izvor: izvedbeni projekt (arhitektura) "Studia Remik" d.o.o.)

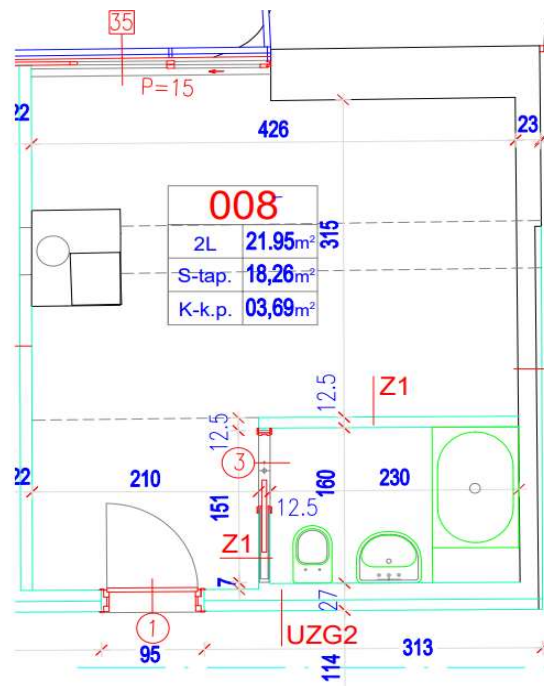
Etaža suterena -3 sadrži apartman od 4 ležaja površine 41 m², dvije sobe od 2 ležaja + pomoćni ležaj površine 25 m² i pet soba od 2 ležaja površine 22 m². Komunikacija između soba ostvarena je hodnicima 1 i 2 površine 25 m² i 47 m². Etaža sadrži i prostor za rekreaciju (66 m²), aperitiv bar (61 m²), prostor dizala (4 m²) te dva sunčališta (20 m² i 30 m²).

Slika 63: Apartman 4L etaže sutereana -3 hotela Jadran (izvor: izvedbeni projekt (arhitektura) "Studia Remik" d.o.o.)

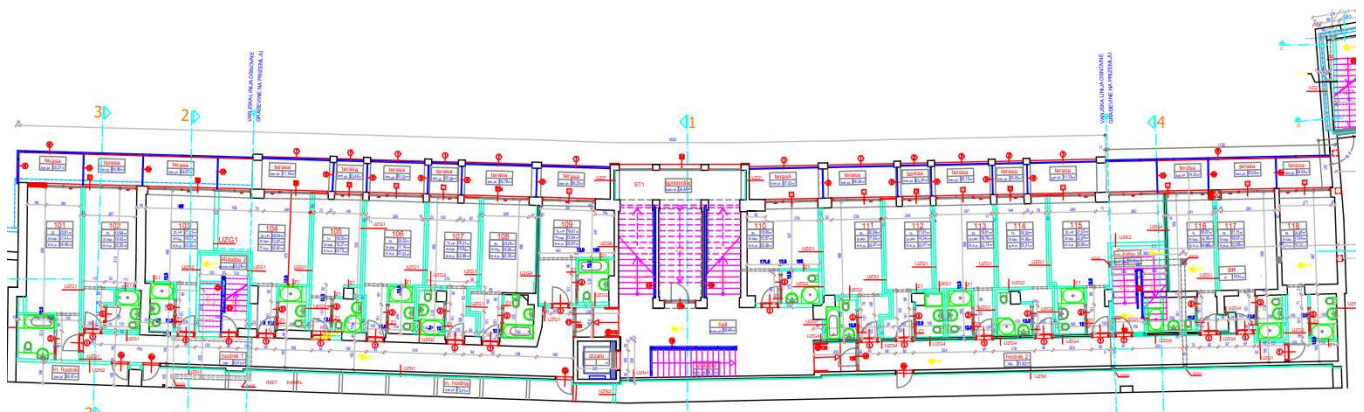

Slika 64: Soba 2L+P etaže sutereana -3 hotela Jadran (izvor: izvedbeni projekt (arhitektura) "Studia Remik" d.o.o.)

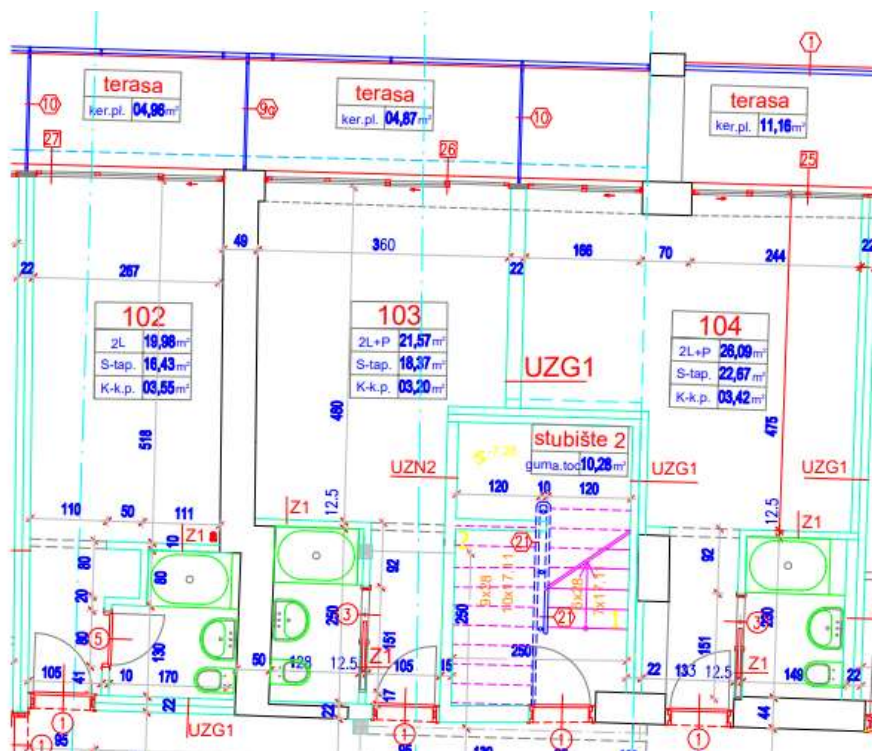
Slika 65: Soba 2L etaže suterena -3 hotela Jadran (izvor: izvedbeni projekt (arhitektura) "Studia Remik" d.o.o.)

Etaža suterena -2

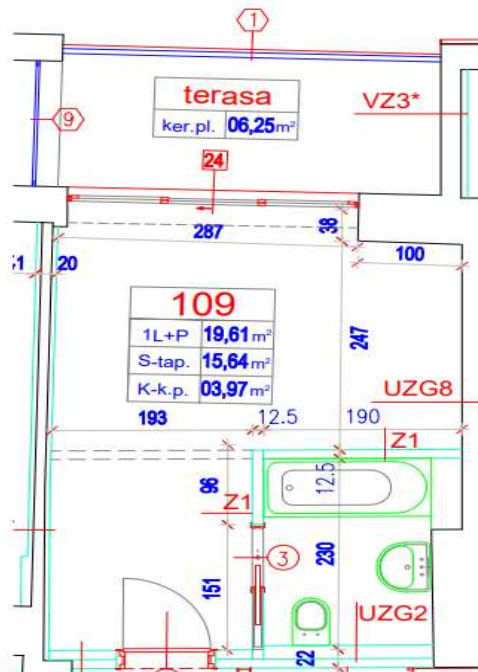

Slika 66: Tlocrt etaže suterena -2 hotela Jadran (izvor: izvedbeni projekt (arhitektura) "Studia Remik" d.o.o.)

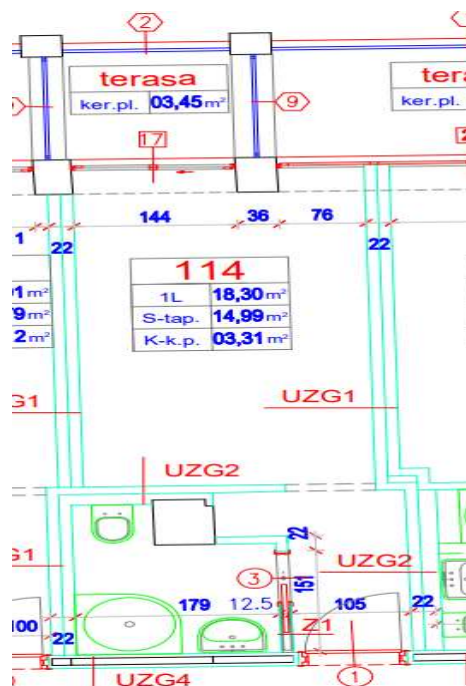
Etaža suterena -2 sadrži tri sobe s 2 ležaja + pomoćni ležaj površine 22 do 28 m², devet soba s 2 ležaja površine od 18 do 25 m², dvije sobe od 1 ležaja + pomoćni ležaj površine od 19 i 20 m² i četiri sobe od 1 ležaja površine od 19 m². Bitno je napomenuti da svaka od navedenih soba ima pripadajuću terasu (od 3 do 12 m²). Komunikacija između soba ostvarena je hodnicima 1 i 2 (sjeverna strana objekta) površine 42 m² i 32 m². Etaža sadrži i prostor hall-a (38 m²), stubišta 1,2,3,5 i 7 (62 m²), prostor spremišta (34 m²), kotlovnicu (18 m²) i sanitarije kongresa (29 m²).

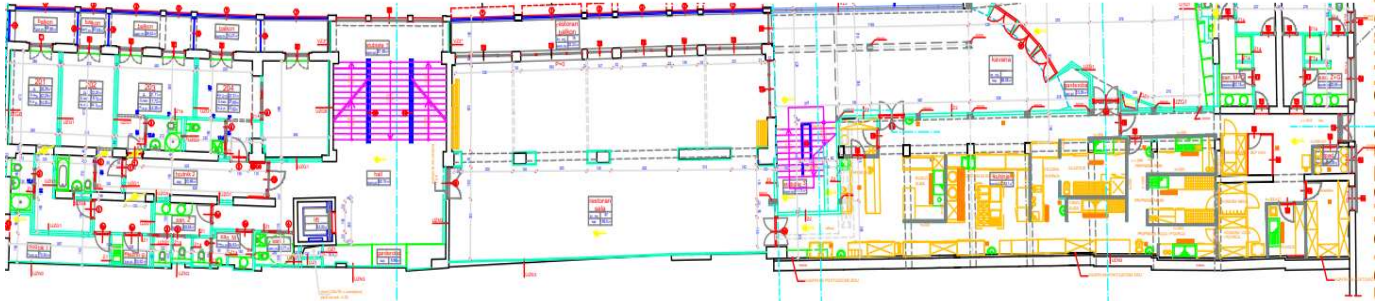
Slika 67: Sobe 2L+P i 2L sa pripadajućim terasama etaže suterena -2 hotela Jadran (izvor: izvedbeni projekt (arhitektura) "Studia Remik" d.o.o.)

Slika 68: Soba 1L+P sa pripadajućom terasom etaže suterena -2 hotela Jadran (izvor: izvedbeni projekt (arhitektura) "Studia Remik" d.o.o.)

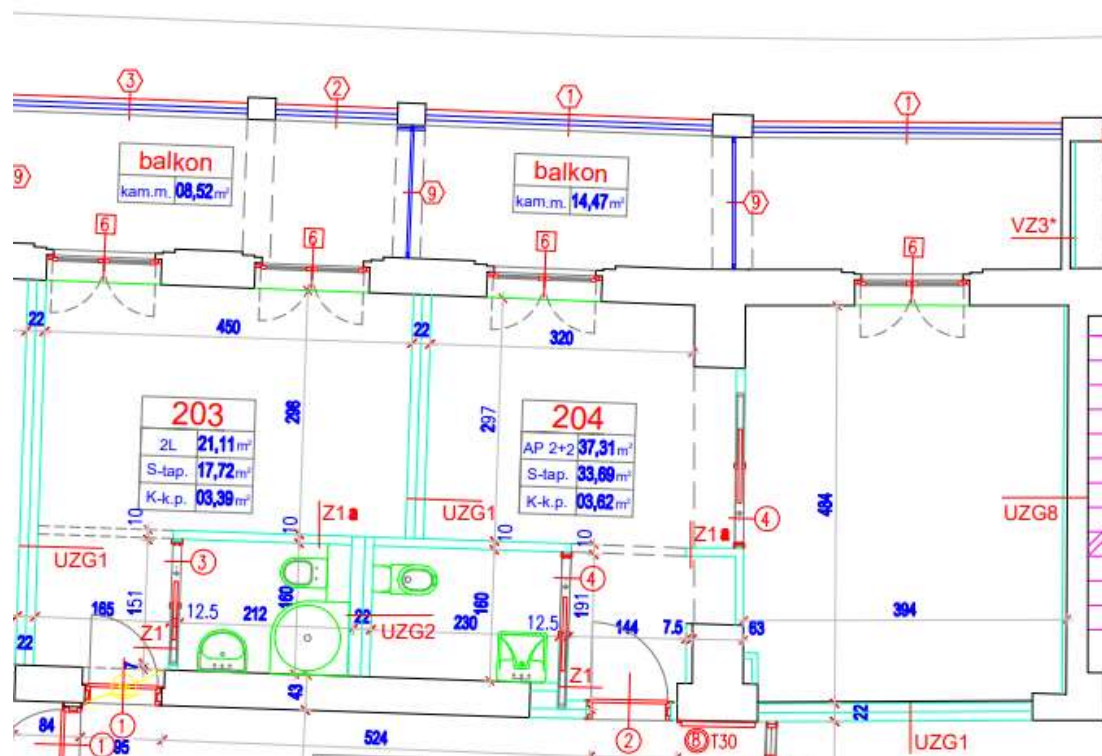

Slika 69: Soba 1L sa pripadajućom terasom etaže suterena -2 hotela Jadran (izvor: izvedbeni projekt (arhitektura) "Studia Remik" d.o.o.)

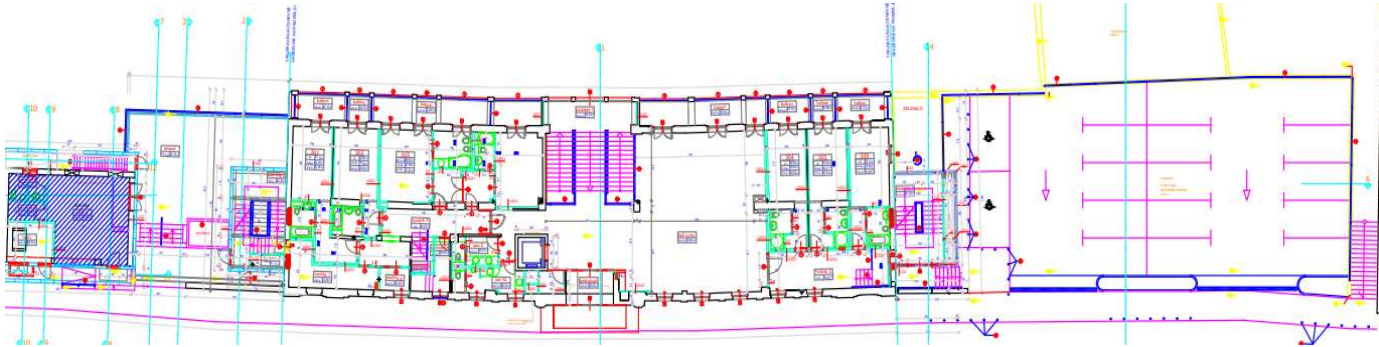
Etaža suterena -1

Slika 70: Tlocrt etaže suterena -1 hotela Jadran (izvor: izvedbeni projekt (arhitektura) "Studia Remik" d.o.o.)

Etaža suterena -1 sadrži apartman s 4 ležaja površine 38 m² i tri sobe s 2 ležaja + pomoćni ležaj površine od 22 do 27 m². Bitno je napomenuti da svaka od navedenih soba ima pripadajući balkon (od 4 do 15 m²). Komunikacija između soba ostvarena je hodnicima 1 (za gospodarstvo) i 2 površina 11 m² i 21 m². Etaža sadrži i prostor etažnog gospodarstva (4 m²), stubišta 1,2 i 3 (71 m²), prostor peglaone (10 m²), prostor spremnika goriva (12 m²), predprostor (27m²), prostor ureda (12 m²), kotlovnice (70 m²), prostor sanitarija (63 m²), prostor hall-a (50 m²), dvije garderobe (13 m²), prostor restorana sa pripadajućim balkonom (222 m²), prostor kongresne dvorane (123 m²), aperitiv bar i caffe bar (87 m²) te kuhinju (212 m²).

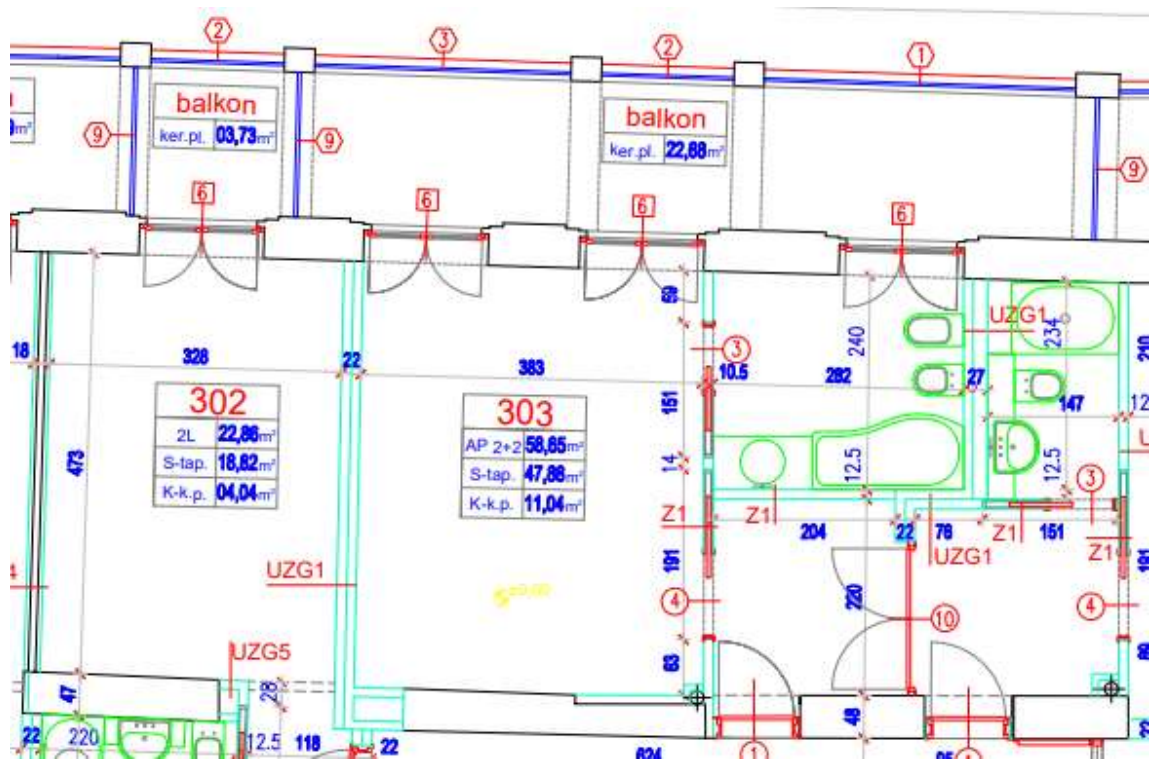

Slika 71: Apartman 4L i soba 2L+P sa pripadajućim balkonima etaže suterena -1 hotela Jadran
(izvor: izvedbeni projekt (arhitektura) "Studia Remik" d.o.o.)

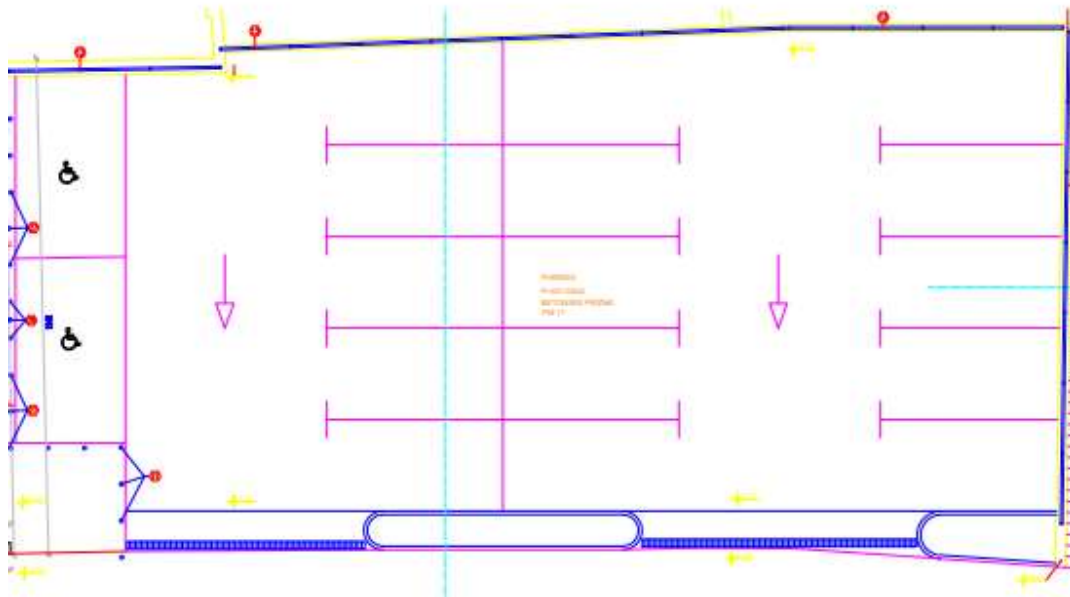
Etaža prizemlja

Slika 72: Tlocrt etaže prizemlja hotela Jadran (izvor: izvedbeni projekt (arhitektura) "Studia Remik" d.o.o.)

Etaža prizemlja sadrži apartman s 4 ležaja površine 59 m² i pet soba s 2 ležaja površine od 22 do 27 m². Bitno je napomenuti da svaka od navedenih soba ima pripadajući balkon (od 4 do 23 m²). Komunikacija između soba ostvarena je hodnicima 1 (za gospodarstvo), 2 i 3 površina 13 m², 20 m² i 21 m². Etaža sadrži i prostor etažnog gospodarstva (4 m²), stubišta 1,2,3 i 6 (94 m²), prostor trafostanice (9 m²), prostor caffè bara i terase (122 m²), vjetrobran (7 m²), prostor spremišta 1 i 2 (7 m²), prostor sanitarija (21 m²) i prostor ulaznog hall-a sa recepcijom (143 m²). Vanjski dio prizemlja (okoliš) sadrži ozelenjeni krov od 119 m² i parking ukupnog kapaciteta od 17 parkirnih mjesta površine 387 m².

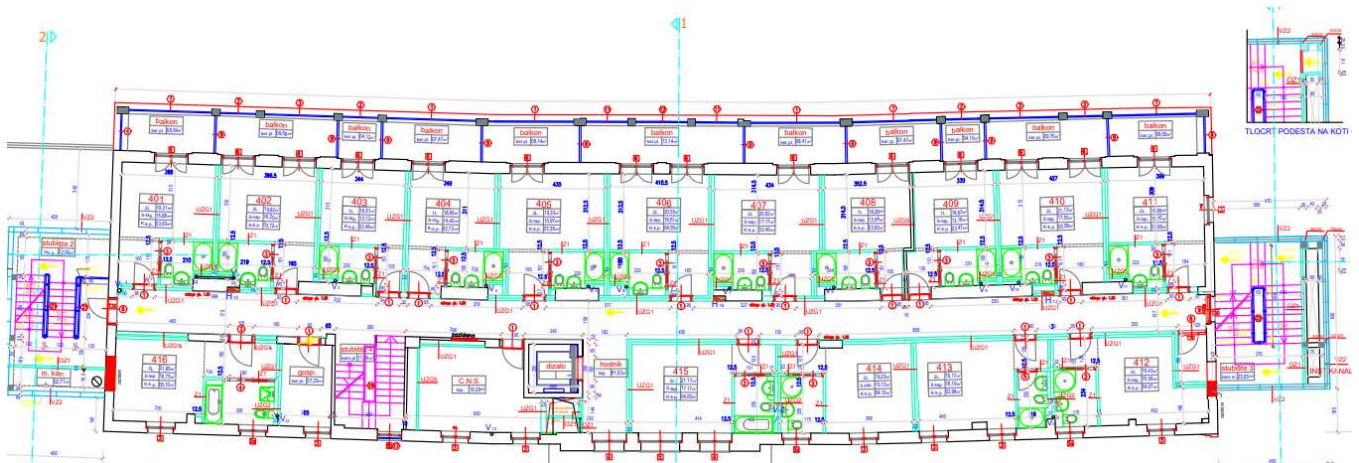

Slika 73: Apartman 4L i soba 2L sa pripadajućim balkonima etaže prizemlja hotela Jadran (izvor: izvedbeni projekt (arhitektura) "Studia Remik" d.o.o.)

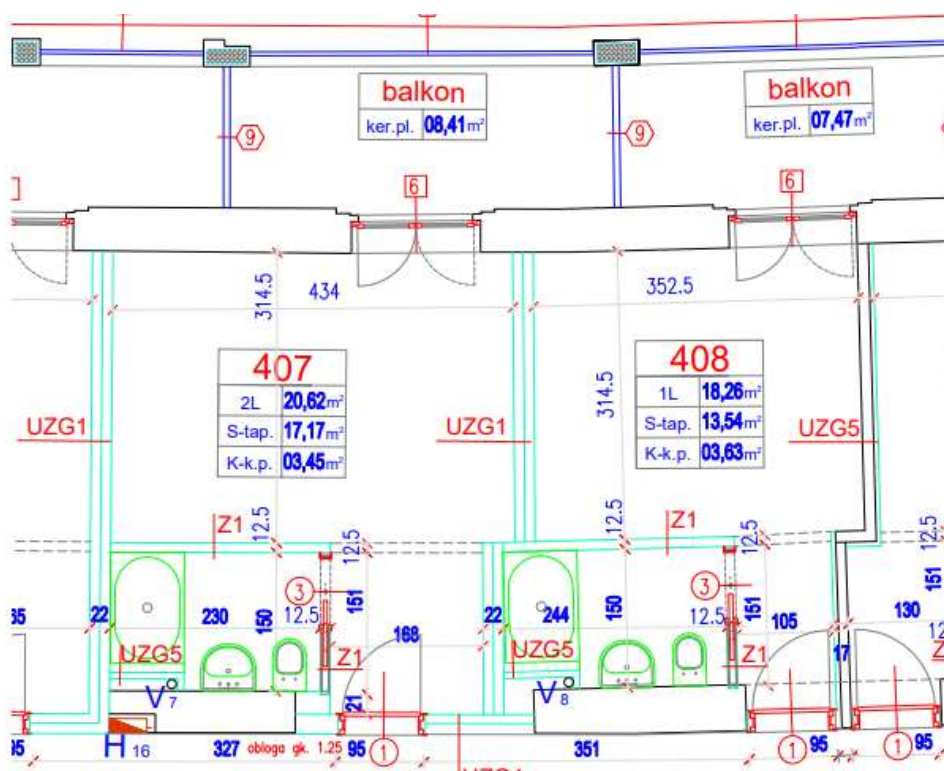
Slika 74: Vanjski parking etaže prizemlja hotela Jadran (izvor: izvedbeni projekt (arhitektura) "Studia Remik" d.o.o.)

Etaža kat 1

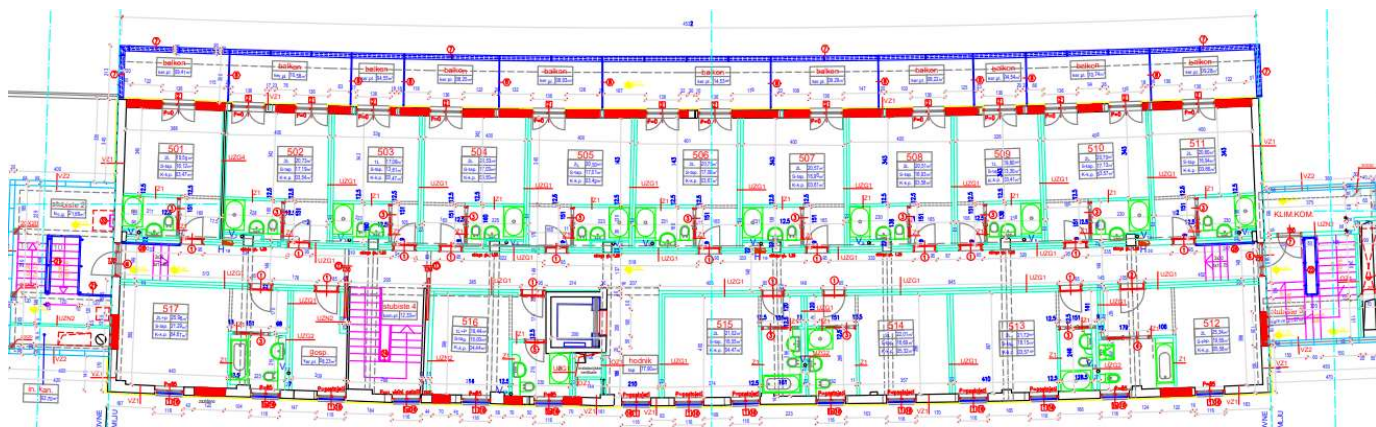

Slika 75: Tlocrt etaže kat 1 hotela Jadran (izvor: izvedbeni projekt (arhitektura) "Studia Remik" d.o.o.)

Etaža kat 1 sadrži dvanaest soba s 2 ležaja površine od 19 do 22 m² i četiri sobe od 1 ležaja površine od 17 do 19 m². Bitno je napomenuti da većina navedenih soba ima pripadajući balkon (od 4 do 14 m²). Komunikacija između soba ostvarena je hodnikom površine 82 m². Etaža sadrži i prostor etažnog gospodarstva (8 m²), stubišta 2,3 i 4 (57 m²) i prostor centralnog nadzornog sustava (C.N.S.) (20 m²).

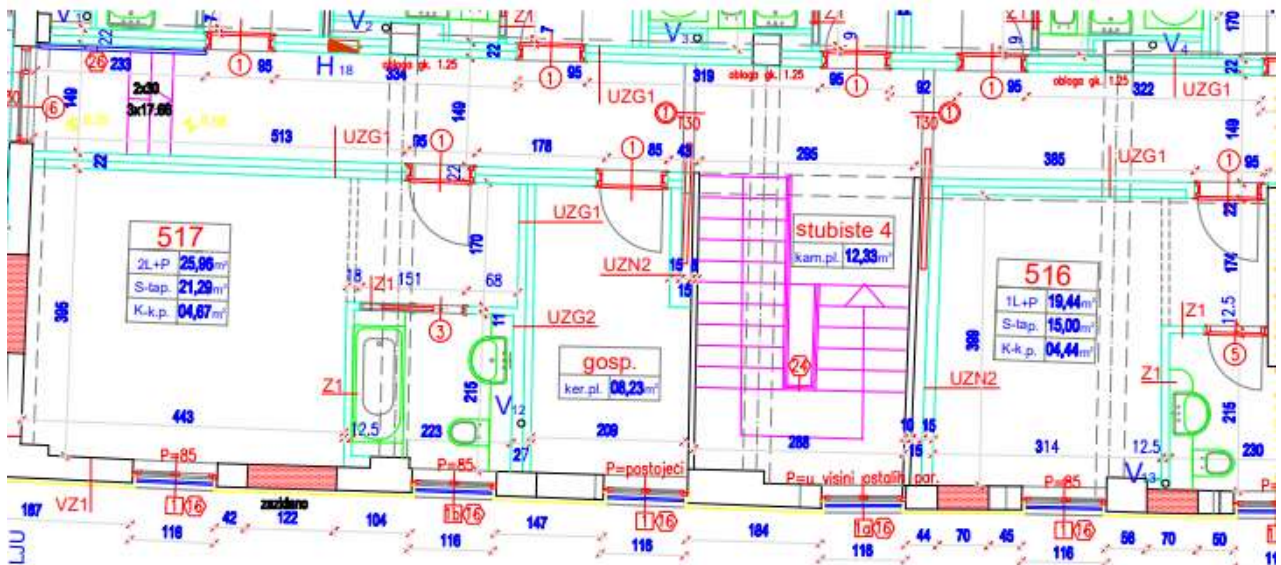

Slika 76: Soba 2L i soba 1L sa pripadajućim balkonima etaže kat 1 hotela Jadran (izvor: izvedbeni projekt (arhitektura) "Studia Remik" d.o.o.)

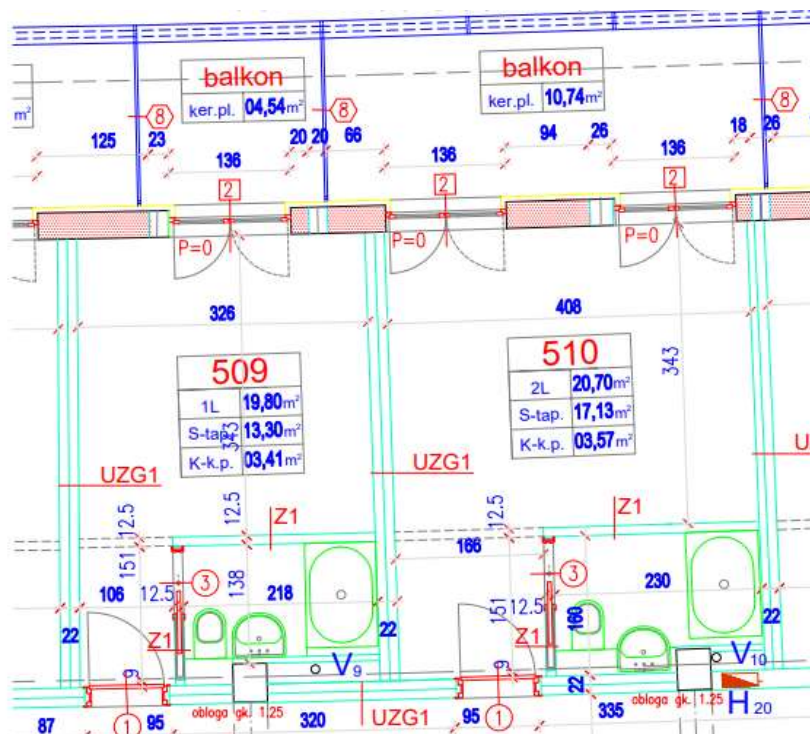
Etaža kat 2

Slika 77: Tlocrt etaže kat 2 hotela Jadran (izvor: izvedbeni projekt (arhitektura) "Studia Remik" d.o.o.)

Etaža kat 2 sadrži jednu sobu s 2 ležaja + pomoćni ležaj površine od 26 m², trinaest soba s 2 ležaja površine od 17 do 25 m², jednu sobu od 1 ležaja + pomoćni ležaj površine od 20 m² i dvije sobe od 1 ležaja površine od 17 i 20 m². Bitno je napomenuti da većina navedenih soba ima pripadajući balkon (od 5 do 15 m²). Komunikacija između soba ostvarena je hodnikom površine 78 m². Etaža sadrži i prostor etažnog gospodarstva (8 m²) i stubišta 2, 3 i 4 (57 m²).

Slika 78: Soba 2L+P i soba 1L+P etaže kat 2 hotela Jadran (izvor: izvedbeni projekt (arhitektura) "Studia Remik" d.o.o.)

Slika 79: Soba 2L i soba 1L sa pripadajućim balkonima etaže kat 2 hotela Jadran (izvor: izvedbeni projekt (arhitektura) "Studia Remik" d.o.o.)

Slika 80: Jednokrevetna soba hotela Jadran (izvori: <https://www.jadran-hoteli.hr/fotogalerija-hotel-jadran>, pristup 30.05.2021.)

Slika 81: Dvokrevetna soba hotela Jadran (izvori: <https://www.jadran-hoteli.hr/fotogalerija-hotel-jadran>, pristup 30.05.2021.)

Slika 82: Pogled na more sa balkona sobe hotela Jadran (izvori: <https://www.jadran-hoteli.hr/fotogalerija-hotel-jadran>, pristup 30.05.2021.)

Slika 83: Terasa restorana hotela Jadran (izvori: <https://www.jadran-hoteli.hr/fotogalerija-hotel-jadran>, pristup 30.05.2021.)

Slika 84: Veća kongresna dvorana hotela Jadran (izvori: <https://www.jadran-hoteli.hr/fotogalerija-hotel-jadran>, pristup 30.05.2021.)

Rekonstrukcija hotela Jadran slijedi trend zadovoljavanja turističko-poslovnih potreba. Budući da je ovo bila druga po redu rekonstrukcija hotela *Jadran* (prvi put je objekt rekonstruiran 1964.) u vremenskom razdoblju od 107 godina od početne izgradnje hotela (1914.) do danas (2021.) to potvrđuje činjenicu da je odabrana atraktivna lokacija objekta. Olakotna okolnost pri rekonstrukciji objekta bila je mogućnost dodatnih građevinskih zahvata i dodavanje visinskih elemenata prostora u jednakim tlocrtnim gabaritima parcele. Također, postojale su mogućnosti interveniranja kako u interijerima i eksterijeru hotela, u suglasju s primjenom suvremenih tehnologija izvođenja radova i potrebama korisnika prostora.

ZAKLJUČAK

U diplomskom radu istražen je povijesni razvoj hotela grada Rijeke od pretpovijesti hotela do suvremenih izdanja hotela. Cilj rada je bio kronološki prikaz evolutivnog tijeka izgradnje riječkih hotela. Ovim kvalitativnim istraživanjem, deskriptivnom metodom i fotodokumentacijom analizirane su povijesne činjenice. Tekst rada popraćen je fotodokumentacijom preuzetom s internetskih izvora, osobnim odlaskom na teren i snimanjem autentičnih objekata (mikrolokacija). U uvodnom dijelu rada napisano je terminološko pojašnjenje pojma hotel, vrste hotela i razina pružanja usluga. Razmatran je povijesni razvoj hotela u svijetu, od prapočetaka do današnjih dana. Može se zaključiti da je u različitim državama svijeta postojala potreba gradnje hotela koji su u svojim začecima zapravo bili prenoćišta ili gostionice smješteni uz prometne tokove. Tijekom stoljeća ista se transformiraju u veće smještajne kapacitete obogaćene raznim ponudama. U radu je analiziran povijesni pregled Rijeke i Sušaka u različitim vremenskim razdobljima u kojima se može sagledati njihov suodnos ovisno o aktualnoj političkoj, društvenoj i teritorijalnoj podjeli i značajkama. Zaključuje se da od ujedinjenja 1947. Rijeka i Sušak tvore jednu urbanu cjelinu. Rijeka je jedan od gradova Republike Hrvatske koji se može pohvaliti bogatom prošlošću (od pretpovijesnog razdoblja do danas) što se tiče turizma i hotelijerstva. U radu je kronološki opisan povijesni razvoj prvotnih smještaja i hotela u Rijeci, s naglaskom na stilska razdoblja u kojima su spomenuti hoteli gdje se svojevremeno nudio smještaj brojnim gostima:

- klasicizam - *Hotel Ugarskom kralju, Hotel kod pošte, Hotel u sklopu Adamićevog kazališta, stari Hotel Europa;*
- historicizam - *Lloyd, Europa, Bonavia, Kontinental, Quarnero, Hungaria, Hotel de la Ville, Deak, Albergo della stella d'oro, Nazionale, Alla citta di Milano, Sušak, Fiume,...;*
- secesija - *Royal, Hotel Emigranata, Bristol i Jadran;*
- rana i kasna moderna – *Hotel Park i Hotel Neboder;*
- novoizgrađeni suvremeni *Hotel Hilton.*

Svaki od hotela isticao se u arhitektonskom smislu ili mnoštvom svojih ponuda i sadržaja kao dodatnim funkcijama uz onu primarnu - mjesta noćenja. Nerijetko se uz lokalne arhitekta/projektante spominju i talijanska imena čiji su arhitekti bili angažirani pri projektiranju i gradnji hotela grada Rijeke. Stoga nije čudno što mnogi danas uspoređuju arhitekturu npr. centra grada Rijeke i Trsta. Prati li se razvoj hotela na području grada, od 19. st. do danas, uočen je značajan pad broja hotela. Rijeka je od 20 hotela s kraja 1914. spala na svega 5 hotela (*Kontinental, Bonavija, Jadran, Neboder i Hilton*) koji se nalaze u Rijeci ove, 2021. godine. Može se zaključiti da je jedan od uzroka pada broja hotela prenamijena hotelskih prostora u poslovne i stambene prostore. Sljedeći uzrok je i promjena urbanističkih cjelina grada koje se prilagođavaju gospodarsko-ekonomskim uvjetima i potrebama lokalne vlasti. Alternativni smještaji u vidu hostela, apartmana i privatnog smještaja koji su nerijetko jeftinija opcija, predstavljaju treći potencijalni uzrok pada broja hotela u gradu Rijeci. Za trenutnu turističku potražnju na području grada Rijeke postojećih 5 hotela je dostatno no uvijek postoji mjesta za poboljšanje u smislu kategorizacije hotela ili rekonstrukcije određenih dotrajalih elemenata zgrada hotela (fasada ili unutrašnjosti objekta te krajobraza u kojem se hoteli nalaze). Bitno je napomenuti kako je od postojećih 5 hotela samo 1 novoizgrađen (*Hotel Hilton*). Ostali hoteli su rekonstruirani, neki čak i par puta tijekom godina. Stariji hoteli poput *Kontinentala, Bonavije, Jadrana* ili *Nebodera* koji su danas još uvijek u funkciji tvore identitet grada i svojom bogatom prošlošću kompletiraju lokalnu turističku ponudu. Sljedeći zaključak temelji se na činjenici da izgradnja novih objekata i rušenje starih nije uvijek nužno najbolje rješenje. U završnom dijelu rada detaljnije je interpretirana druga rekonstrukcija Hotela Jadran. Prikazana je tehnička dokumentacija hotela, opisana je lokacija i priložena je nacrtna dokumentacija. Hotel je izgrađen 1914., a prvi put je rekonstruiran 1964. Iz navedenoga se zaključuje da je rekonstrukcija hotela a time i Hotela *Jadran* jedan od procesa povijesnog razvoja onih hotela grada Rijeke koji su tijekom duljeg vremenskog razdoblja bili održivi s obzirom na atraktivnost lokacije. Istraživanjem povijesnog razvoja hotela grada Rijeke nastojalo se dati doprinos u području arhitekture i urbanizma primorskog kraja čija je jedna od gospodarskih specifičnosti turizam i ugostiteljstvo.

POPIS LITERATURE:

[1] Pravilnik o razvrstavanju, kategorizaciji i posebnim standardima ugostiteljskih objekata iz skupine Hoteli NN 56/2016, (1451), pravilnik, 17.6.2016.

[2] <https://www.hotelstars.eu/system/description/>, pristup 29.05.2021.

[3] Magaš, B., : *Zgrade, hotelske*, Tehnička enciklopedija, tom 13, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 1997.

[4] <https://hotelijer.wordpress.com/povijest-hotelijerstva/>, pristup 28.04.2021.

[5] Skorup Juračić, J., *ATOMIZIRANI HOTEL / Novi tip hotelske arhitekture u revitalizaciji grada ili krajolika*, monografija, ArTresor naklada, Zagreb, 2020.

[6] <https://www.kashiwaya.org/e/magazine/ryokan/difference-ryokan-hotel.html>, pristup 29.05.2021.

[7] Antić, V. et. al., Skupština općine Rijeka i Izdavački centar Rijeka, *POVIJEST RIJEKE*, Rijeka 1988.

[8] Bartulović, Ž.; *O, mili grade*, članak, Sušačka revija : glasilo za kulturu i društvena zbivanja Hrvatskog primorja, Kvarnerskih otoka i Gorskoga kotara, broj 68, Klub Sušačana, Rijeka, 2009.

[9] Žic, I., *Riječka gostoljubivost:hoteli, restorani, gostionice,kavane,kupališta*, Adamić, Rijeka, 2000.

[10] <https://www.rijeka.hr/setnja-kroz-povijest-rijecki-hoteli/>, pristup 30.04.2021.

[11] Maroević, I. et. al., *Arhitektura historicizma u Rijeci*, Moderna galerija Rijeka muzej moderne i suvremene umjetnosti, Rijeka, 2001.

[12] Matejčić, R., *Kako čitati grad: Rijeka jučer, danas*, Peto promijenjeno i dopunjeno, te s izvornim tekstom usklađeno izdanje, Naklada Kvarner, Rijeka, 2013.

[13] Žic, I., *Otmjeni Dolac*, članak, str. 85-92, Sušačka revija : glasilo za kulturu i društvena zbivanja Hrvatskog primorja, Kvarnerskih otoka i Gorskoga kotara, broj 57, Klub Sušačana, Rijeka, 2007.

[14] <https://www.uniline.hr/hrvatska/hotel/continental-rijeka.php>, pristup 30.04.2021.

[15] Lozzi-Barković, J., *Secesija u arhitekturi Rijeke*, I. izdanje, Izdavački centar Rijeka, Rijeka, 2010.

- [16] Lozzi-Barković, J., *Sanatorij pećine-Hotel Park (Kontinuitet lječilišno-turističke tradicije u Sušaku)*, članak, Sušačka revija : glasilo za kulturu i društvena zbivanja Hrvatskog primorja, Kvarnerskih otoka i Gorskoga kotara, broj 13, Klub Sušačana, Rijeka, 1996.
- [17] <https://www.lokalpatrioti-rijeka.com/forum/viewtopic.php?f=237&t=2735>, pristup 30.04.2021.
- [18] Lozzi-Barković, J., *Kupalište i Hotel Jadran (Kontinuitet rekreativno-turističke tradicije u Sušaku)*, članak, Sušačka revija : glasilo za kulturu i društvena zbivanja Hrvatskog primorja, Kvarnerskih otoka i Gorskoga kotara, broj 14/15, Klub Sušačana, Rijeka, 1996.
- [19] <https://riekaheritage.org/hr/kj/hoteljadran>, pristup 30.04.2021.
- [20] Moderna galerija Rijeka, *Moderna arhitektura Rijeke (1918.-1945.)*, Rijeka, 1996.
- [21] Dubrović, E., *Dva nebodera – nacionalno i internacionalno u arhitekturi tridesetih godina u Rijeci i Sušaku viđeno u širem kontekstu*, članak, Peristil zbornik radova za povijest umjetnosti, broj 31-32, Zagreb, 1988./89.
- [22] <http://www.lokalpatrioti-rijeka.com/forum/viewtopic.php?f=76&t=2620>, pristup 02.05.2021.
- [23] <https://www.jadran-hoteli.hr/o-nama>, pristup 02.05.2021.
- [24] Pustišek, D., *Emilio Ambrosini*, Muzej grada Rijeke, Rijeka, 2011.
- [25] Palinić, N., *Rane armiranobetonske konstrukcije u riječkoj luci*, članak, str. 435-444, Građevinar, Vol. 61 No. 05., Rijeka, 2009.
- [26] Palinić, N., *Riječka kazališta, nastanak, kontinuitet i značenje kazališnih zgrada i scenskih prostora u razvitku urbane strukture grada*, doktorska disertacija, Rijeka, 2007.
- [27] Rotim Malvić, J., *Preventivna zdravstvena provjera emigranata u SAD početkom XX. stoljeća na primjeru hotela „Emigranti“ u Rijeci*, članak, str. 237-250, Acta medico-historica Adriatica:AMHA, Vol. 13 No. 2, Rijeka, 2015.
- [28] Žic, I., *Povijest riječkog hotela Bonavia*, članak, <https://www.yumpu.com/xx/document/read/12943068/igor-zic-grand-hotel-bonavia>, pristup 16.07.2021.
- [29] Palinić, N., *Urbanistički razvitak Rijeke*, skripta, Građevinski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Sveučilišni diplomski studij, kolegij Javne zgrade i prostori, Rijeka, 2011.

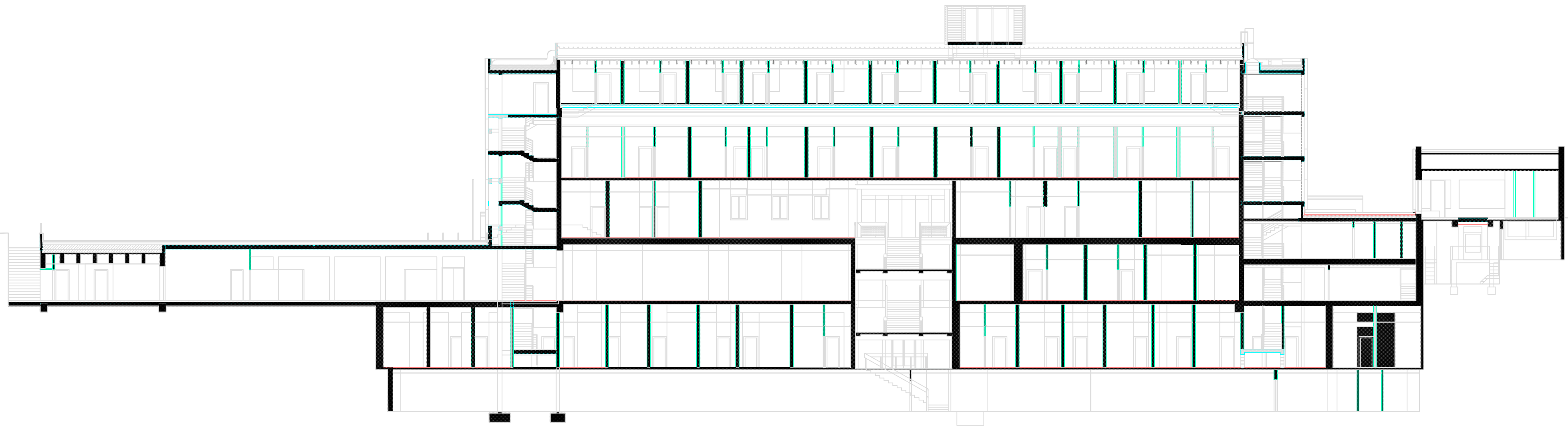
PROJEKTNA DOKUMENTACIJA:

[30] Glavni projekt - II. faza, Mapa 1, Projekt arhitekture, Turističko naselje Costabella, Arhitektonsko-građevinski atelje d.o.o., Ive Marinkovića 14, Rijeka, 2014.

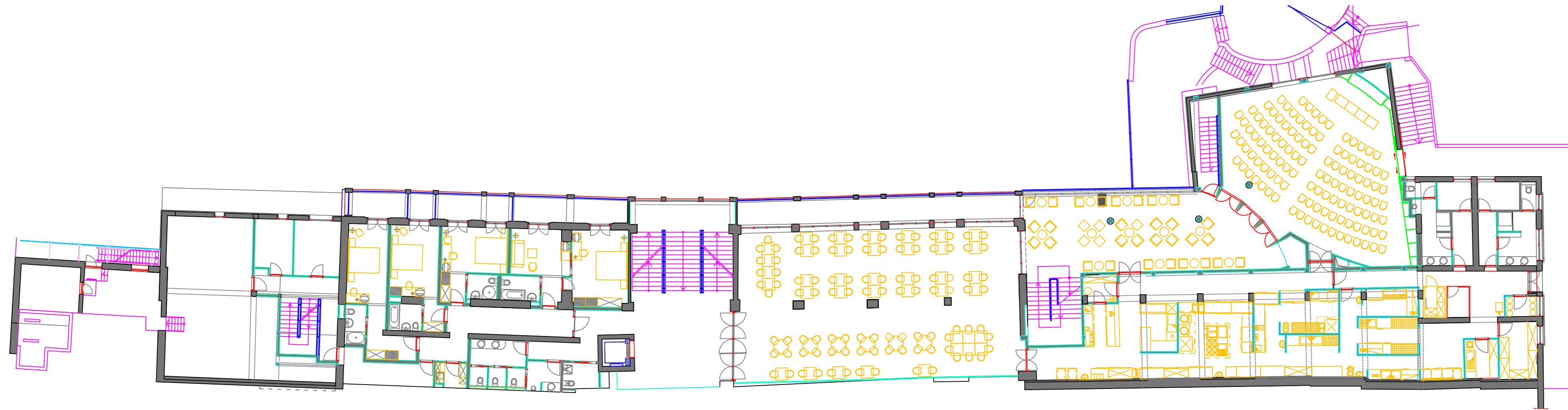
[31] Glavni projekt: Hotel Jadran - Knjiga 1 (Arhitektonski projekt), "Studio Remik" d.o.o., M. Albaharija 10a, Rijeka, 2003.

POPIS PRILOGA:

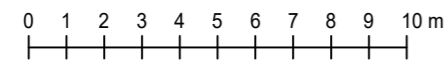
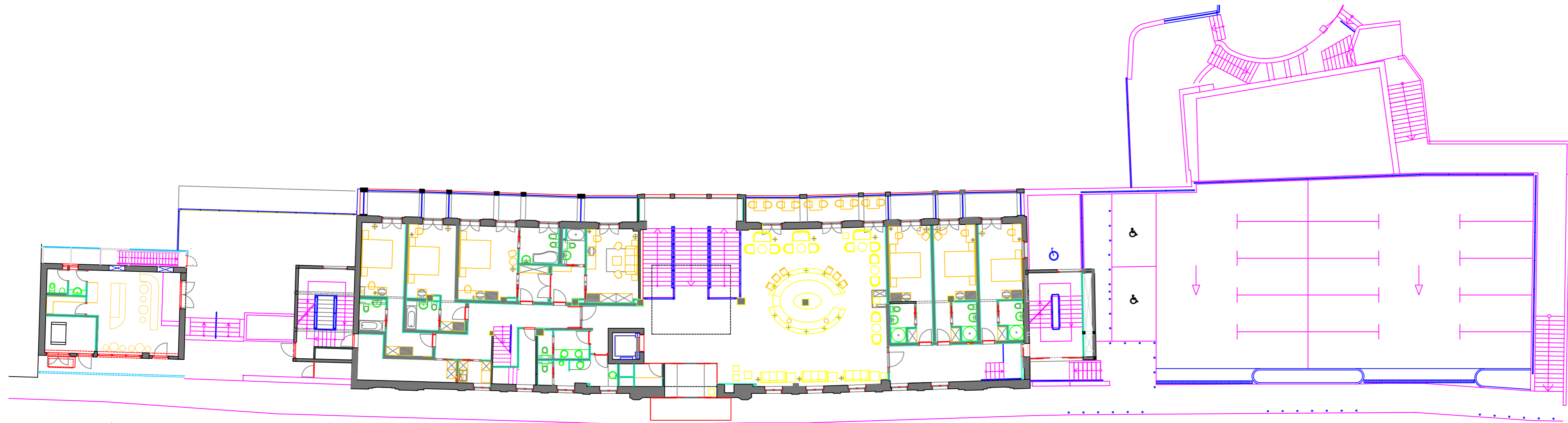
List 1 - KOPIJA KATASTARSKOG PLANA HOTELA JADRAN	M 1:1000
List 2 - UZDUŽNI PRESJEK HOTELA JADRAN	M 1:500
List 3 - TLOCRT SUTERENA S-1 HOTELA JADRAN	M 1:500
List 4 - TLOCRT PRIZEMLJA HOTELA JADRAN	M 1:500
List 5 - TLOCRT 1. KATA HOTELA JADRAN	M 1:500
List 6 - POPREČNI PRESJEK (ISTOK) HOTELA JADRAN	M 1:500
List 7 - POPREČNI PRESJEK (ZAPAD) HOTELA JADRAN	M 1:500
List 8 - SJEVERNO PROČELJA HOTELA JADRAN	M 1:500
List 9 - JUŽNO PROČELJE HOTELA JADRAN	M 1:500

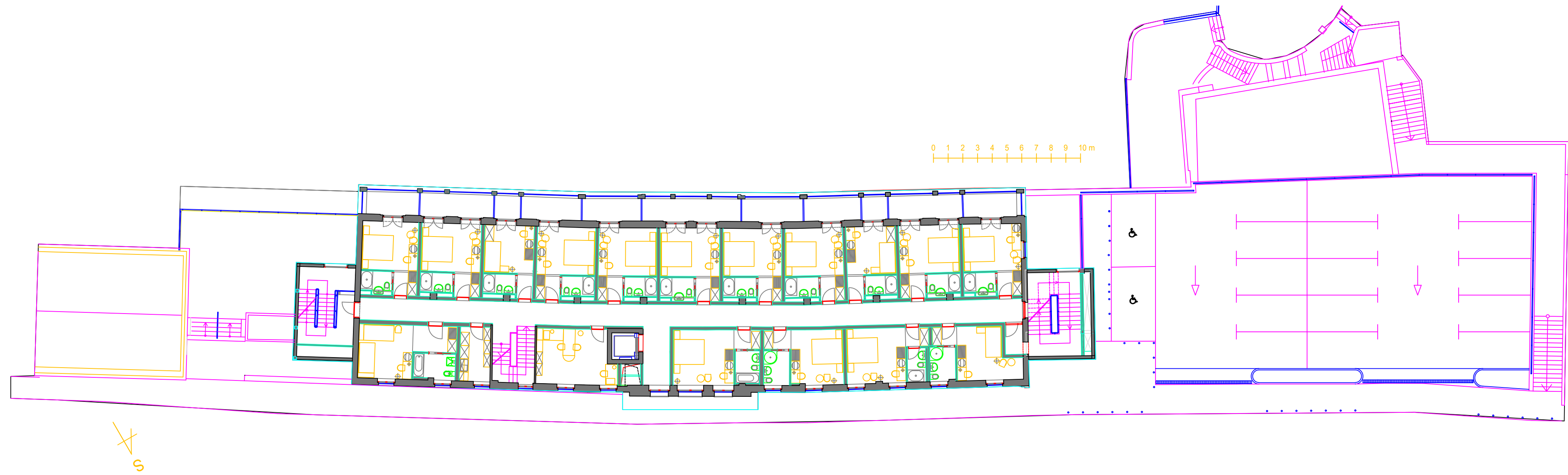
GF GRAĐEVINSKI FAKULTET, SVEUČILIŠTE U RIJECI			
Diplomski rad	Sadržaj nacрта:		
HOTELI GRADA RIJEKE - POVIJESNI RAZVOJ	UZDUŽNI PRESJEK HOTELA JADRAN		
Student: Margareta Cindrić	Kolegij: GRADITELJSTVO U TURIZMU		
Mentor: izv.prof.dr.sc. Nana Palinić	Datum: VI 2021.	Mjerilo: 1:500	List: 2

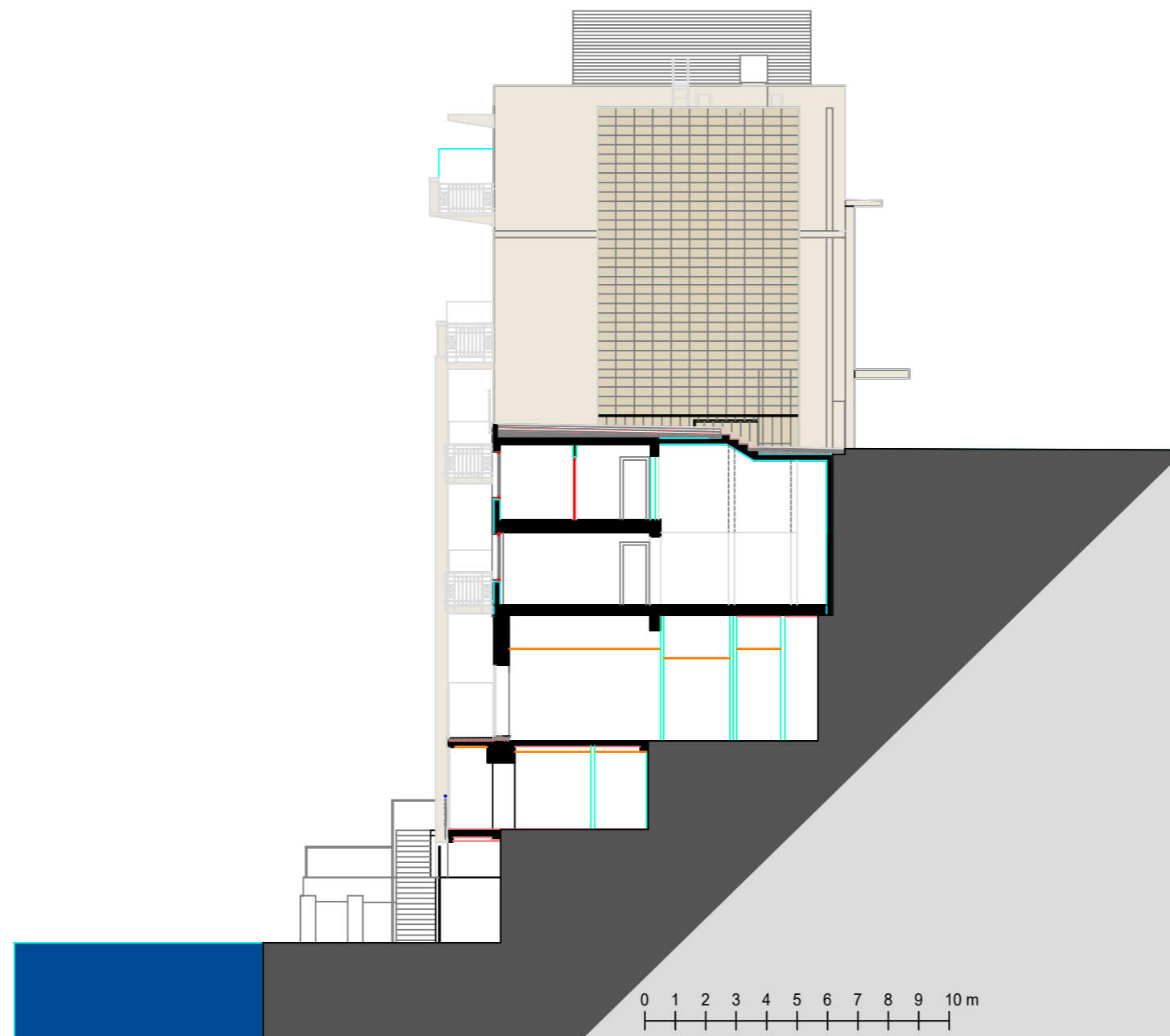
GF GRAĐEVINSKI FAKULTET, SVEUČILIŠTE U RIJECI			
Diplomski rad		Sadržaj nacрта:	
HOTELI GRADA RIJEKE - POVIJESNI RAZVOJ		TLOCRT SUTERENA HOTELA JADRAN	
Student: Margareta Cindrić		Kolegij: GRADITELJSTVO U TURIZMU	
Mentor: izv.prof.dr.sc. Nana Palinić	Datum: VI 2021.	Mjerilo: 1:500	List: 3

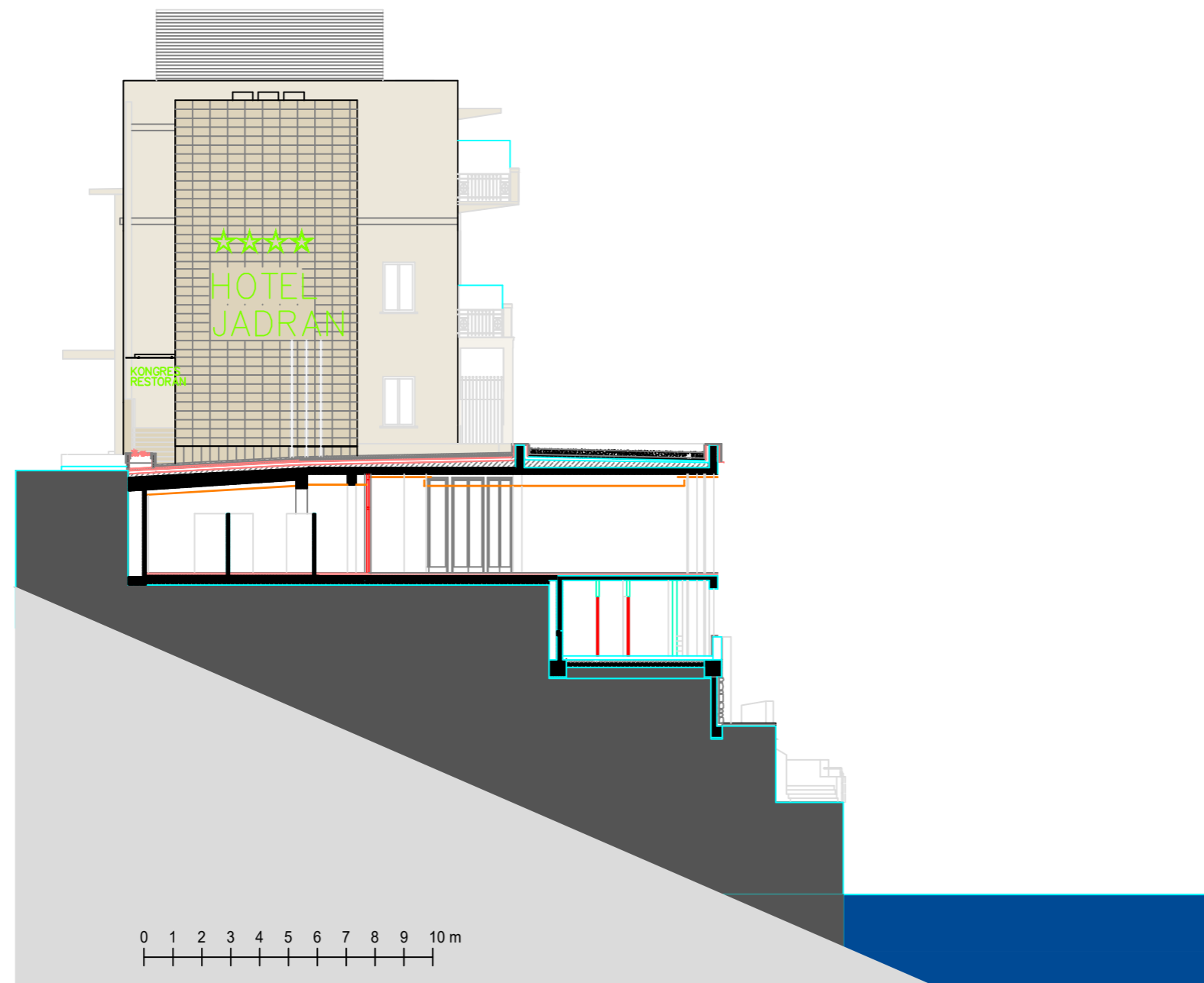
GF GRAĐEVINSKI FAKULTET, SVEUČILIŠTE U RIJECI			
Diplomski rad		Sadržaj nacрта:	
HOTELI GRADA RIJEKE - POVIJESNI RAZVOJ		TLOCRT PRIZEMLJA HOTELA JADRAN	
Student: Margareta Cindrić		Kolegij: GRADITELJSTVO U TURIZMU	
Mentor: izv.prof.dr.sc. Nana Palinić	Datum: VI 2021.	Mjerilo: 1:500	List: 4

GF GRAĐEVINSKI FAKULTET, SVEUČILIŠTE U RIJECI			
Diplomski rad	Sadržaj nacрта:		
HOTELI GRADA RIJEKE - POVIJESNI RAZVOJ	TLOCRT 1. KATA HOTELA JADRAN		
Student: Margareta Cindrić	Kolegij: GRADITELJSTVO U TURIZMU		
Mentor: izv.prof.dr.sc. Nana Palinić	Datum: VI 2021.	Mjerilo: 1:500	List: 5

GF GRAĐEVINSKI FAKULTET, SVEUČILIŠTE U RIJECI			
Diplomski rad		Sadržaj nacrt:	
HOTELI GRADA RIJEKE - POVIJESNI RAZVOJ		ISTOČNO PROČELJE HOTELA JADRAN	
Student: Margareta Cindrić		Kolegij: GRADITELJSTVO U TURIZMU	
Mentor: izv.prof.dr.sc. Nana Palinić		Datum: VI 2021.	Mjerilo: 1:500
		List:	6

GF GRAĐEVINSKI FAKULTET, SVEUČILIŠTE U RIJECI			
Diplomski rad		Sadržaj nacрта:	
HOTELI GRADA RIJEKE - POVIJESNI RAZVOJ		ZAPADNO PROČELJE HOTELA JADRAN	
Student: Margareta Cindrić		Kolegij: GRADITELJSTVO U TURIZMU	
Mentor: izv.prof.dr.sc. Nana Palinić	Datum: VI 2021.	Mjerilo: 1:500	List: 7

GF	GRAĐEVINSKI FAKULTET, SVEUČILIŠTE U RIJECI		
Diplomski rad	Sadržaj nacrt:		
HOTELI GRADA RIJEKE - POVIJESNI RAZVOJ	SJEVERNO PROČELJE HOTELA JADRAN		
Student: Margareta Cindrić	Kolegij: GRADITELJSTVO U TURIZMU		
Mentor: izv.prof.dr.sc. Nana Palinić	Datum: VI 2021.	Mjerilo: 1:500	List: 8